

19/02/99

**İLKÖĞRETİM KURUMLARINDA
UYGULANAN SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Handan ANIL
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir - 1999

İLKÖĞRETİM KURUMLARINDA UYGULANAN •
SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Handan Anıl

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalı
Danışman: Prof.Dr. Ersan Sözer

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mart 1999

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

İLKÖĞRETİM KURUMLARINDA UYGULANAN SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Handan Anıl

Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 1999

Danışman: Prof.Dr. Ersan Sözer

Bilim ve teknolojide ortaya çıkan gelişmelerin eğitim programlarına yansımaya düzeyini saptamak ve program geliştirme sürecindeki gelişmeleri görmek için, her eğitim basamağında olduğu gibi, kuşkusuz ilköğretim basamağında da eğitim programlarının sürekli olarak değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Eğitim kurumları bu işlevi, çocuğun toplumsallaşmasını, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, kurumlarını tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerinin gerektirdiği davranışları, toplumun kendisine sağladığı olanakları ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirir. Türkiye’de tüm bu bilgi ve becerilerin önemli bir kısmı dördüncü ve beşinci sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi yoluyla kazandırılmaya çalışılır. Sosyal Bilgiler Programının kendinden beklenen işlevi daha iyi yerine getirmesi, eksik yanlarının belirlenmesi için amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme öğeleri açısından incelenmesi, geliştirilmesi ve Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunların hangi öğelerden kaynaklandığının bilimsel veriler ışığında belirlenerek giderilmesi gerekmektedir.

Bu araştırma, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardaki Sosyal Bilgiler programı konusunda öğretmenlerin görüş ve önerilerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak toplanan veriler ilgili kaynaklar ile anket sonuçlarına dayanmaktadır.

Araştırma, 1996-1997 ğretim yılında, Eskişehir il merkezinde bulunan 28 ilköğretim okulunda dördüncü ve beşinci sınıfta görev yapan öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, ilköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarında görev yapan öğretmenlere uygulanmış, anketlerin %97 oranında geri dniş gerçekleşmiştir.

Uygulanan veri toplama aracı, kişisel bilgilerle ilgili dört soru ile Sosyal Bilgiler programının varolan durumuna yönelik 29 soru ve geleceğe yönelik 17 sorudan oluşmuştur. Veri toplama aracının geçerliğinin ve güvenirliğinin sağlanmasına zen gösterilmiştir.

Toplanan bilgilerin işlenmesi ve istatistiksel analizler SPSS paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler frekans ve yüzdeliklerinin yanısıra χ^2 (khi kare) tekniğine göre zmlenmiş, değişkenler arasındaki ilişki miktarını belirlemek için C (Contingency) değerleri hesaplanmıştır. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığının belirlenmesinde ise .05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir.

Yapılan veri analizlerinden sonra şu sonuçlara varılmıştır:

1. Değerlendirilen dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Programı genelde kısmen yararlı ve uygundur (%54.5).

2. Program; amaçlar, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutları yönünden yeterince uygun değildir.

ABSTRACT

In order to determine the level of the reflections of the developments in science and technology on education programmes, the evaluation of the education programmes in elementary schools is very important. As is known, the most important function of education is to educate children as good citizens. Education should be a preparation for life and the society by teaching the culture, history and institutions of the country and enabling the young to gain knowledge about the social behaviours and social roles in the society and showing them what they need to be successful in life and the opportunities provided by the society. In Turkey the whole knowledge and the part of these skills are given via social studies course at 4th and 5th grade of elementary schools. Evaluation in Social Studies Course is an absolute necessity for finding out the problem points and the defects of the programme which would be highlighted for providing immediate opportunities to make necessary changes related to the general objectives, the content, the process of teaching and the evaluation of the programme in order to develop and implement the programme based on scientific findings.

The aim of this study was to reveal findings about the teachers' opinions and their suggestions related to the programme of the Social Studies course applied at the classes of fourth and fifth grade in Turkish elementary schools. The collected data was based on the related literature and the results of a questionnaire.

The study was applied to all the teachers who teach at the fourth and fifth grade in 28 elementary schools in the city centre of Eskişehir in the school term 1996-1997 ninety-percent of the answered questionnaires returned to the researcher.

The questionnaire consisted of 29 questions concerning the opinions and suggestions of the teachers related to the existed programme, 4 personal information questions; and 17 questions concerning the future programme.

The data obtained was analysed by a computer programme SPSS; with a significance level of .05 as the level of frequency, percentage, chi square and also Contingency (C) levels were estimated for showing the level of significant difference between the results of independent variables.

After statistical analysis in this research, the following results were obtained:

1. The results of the study implies that the Programme of the Social Sciences at the classes of the fourth and fifth grade in Turkish elementary schools evaulated wasn't sufficient in general, but was fairly good and effective at a moderate level .

2. The programme; seems to be inappropriate regarding the aims, the content, the teaching-learning process and the evaulation.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Ersan SÖZER

Üye : Prof. Dr. Bekir ÖZER

Üye : Prof. Dr. Şefik YAŞAR

Handan ANIL'ın "**İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi**" başlıklı tezi 8-4-1999 tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bireyde kişiliğin gelişmesine yardım eden, onun gelecekteki yaşantısında başarılı, mutlu; ülkesi ve ulusu için yararlı bir insan olmasını sağlayan bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırma süreci olan eğitimde, en çok üzerinde durulan konulardan biri öğrenci davranışlarının değiştirilmesidir.

Bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel özelliklerini istendik yönde geliştirip değiştirme işi eğitimin kapsamı içindedir. Her toplum, o toplumu oluşturan kişileri kendi amaçları doğrultusunda yetiştirmek ister. Bir başka deyişle, her toplum kendi toplumsal yapısına uygun ve gelişme gizilgücüne göre varolan insangücünü eğitmek zorundadır.

Toplumsal koşullara göre, toplumun ve bireyin gereksinimlerine yanıt verecek insangücü yetiştirmek Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarındandır. Toplumlar kendilerinden beklenen toplumsal yapıya uygun insangücünü yetiştirme görevini, Sosyal Bilgiler dersiyle yerine getirmektedir.

İlköğretim okullarında yıllardır dördüncü ve beşinci sınıflarda okutulmakta olan ve bugün altıncı ve yedinci sınıflara da konmuş olan Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, öğrencilere önemli sosyal beceriler kazandırarak onların toplumsallaşmalarını sağlamak ve onları iyi birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Bu bakımdan, Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretim programında önemli bir yeri vardır.

Sosyal Bilgiler öğretiminin niteliği doğrudan Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ile ilişkilidir. Öğretim programı, eğitim programı içinde önemli ölçüde ağırlık taşımakta, genellikle belli bilgi kategorilerinin bir sistem içinde düzenlenmesinden oluşmaktadır. Ulusal eğitim politikasının uygulamaya dönüştürülmesinde öğretim programları önemli bir rol oynamaktadır.

Programların sürekli olarak değişen ve gelişen toplum koşullarına ayak uydurması, bireyin beklenti ve gereksinimlerine yanıt vermesi önemli bir gerekliliktir. Bu nedenle varolan programların araştırmalara dayalı bir süreç içerisinde sürekli olarak geliştirilmesi bir zorunluluk olmaktadır. Program geliştirme olarak adlandırılan bu süreçte amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme arasındaki dinamik ilişkiler

araştırılmaktadır. Programların geliştirilebilmesi için bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak programla ilgili verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması, bir başka deyişle değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirme, program geliştirme sürecini tamamlayarak programın daha etkili bir duruma gelmesini sağlar.

Bu nedenle, bu araştırma, ilköğretimin dördüncü ve beşinci sınıflarındaki Sosyal Bilgiler programının uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak Sosyal Bilgiler Programı ile ilgili uygulamaları değerlendirmek ve programla ilgili sorunları belirleyerek bu konuda önerilerde bulunmak amacını taşımaktadır.

Araştırma “Giriş”, “Yöntem”, “Bulgular ve Yorumlar”, “Sonuçlar ve Öneriler” olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın Giriş bölümünde Sosyal Bilgilere ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmiş ve problem ortaya konmuştur. Yöntem bölümünde, araştırmanın gerçekleştirilmesinde izlenen çalışmalar açıklanmıştır. Bulgular ve Yorumlar bölümünde öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programına ilişkin görüş ve önerileri ortaya konmuştur. Sonuçlar ve Öneriler bölümünde ise bulgulara dayalı sonuçlar dile getirilmiş ve elde edilen sonuçlar ışığında önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın gerçekleşmesi sürecinde bana sürekli rehberlik eden, her aşamada katkı ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof.Dr. Ersan Sözer’e sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Araştırmamın her aşamasında sürekli katkılarını ve yardımlarını gördüğüm hocam Sayın Prof.Dr. Şefik Yaşar’a sonsuz teşekkür ederim. Çalışmamın çeşitli aşamalarında bana yardımcı olan ve katkı sağlayan hocalarım Sayın Prof. Dr. Gürhan Can’a, Sayın Prof.Dr. Bekir Özer’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırmamla ilgili olarak her zaman ilgi ve desteğini gördüğüm hocam Y.Doç.Dr. Mehmet Gültekin’e gönülden teşekkür borçluyum. Araştırmamın uygulanması ve verilerin çözümlenmesi sırasında bana yardımcı olan arkadaşlarım Arş.Gr. Nükhet Sayın ve Arş.Gr. Adnan Boyacı’ya teşekkürü bir borç biliyorum. Araştırmamın yazımını özenle gerçekleştiren Yasemin Yıldız’a müteşekkirim.

Uzun yıllardır bütün çalışmalarımnda beni destekleyen ve yanımda olan dostlarım Arş.Gr. Meral Güven ve Arş.Gr. Aysin Şenel’e teşekkürlerim sonsuzdur. Tüm hayatım boyunca bana sürekli destek olan aileme, özellikle anneme, kardeşime ve dedeme ne kadar teşekkür etsem azdır.

Eskişehir, 1999

Handan Anıl

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.	xv

BÖLÜM

1. GİRİŞ.	1
1.1. Problem.	1
1.1.1. Sosyal Bilimler İçinde Sosyal Bilgilerin Yeri.	2
1.1.2. Sosyal Bilgiler Programı.	5
1.1.2.1. Amaçlar.	6
1.1.2.2. İçerik.	10
1.1.2.3. Öğretme-Öğrenme Süreçleri.	12
1.1.2.4. Değerlendirme.	20
1.1.3. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi.	22
1.2. Araştırmanın Amacı.. . . .	27
1.3. Araştırmanın Önemi.	28
1.4. Sayıtlar.	29
1.5. Sınırlılıklar.	29
1.6. Tanımlar.	29
2. YÖNTEM.	31
2.1. Araştırma Modeli.	31
2.2. Evren ve Örneklem.	31
2.3. Veriler ve Toplanması.	33
2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.	35

3.	BULGULAR VE YORUMLAR	37
3.1.	Kişisel Özelliklerle İlgili Bilgiler	37
3.2.	Sosyal Bilgiler Programının Varolan Durumuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar.	40
3.2.1.	Sosyal Bilgiler Programı ve Uygulanışına İlişkin Görüşler	40
3.2.2.	Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Toplumun Değerleri ve İdeallerine Uygunluğu.	43
3.2.3.	Programın Amaçlarının Toplumun Gereksinimlerini Karşılması.	45
3.2.4.	Programın Amaçlarının Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılması.	47
3.2.5.	Programın Amaçlarının Öğrencilerin Buldukları Dönemdeki Gelişim Özelliklerine Uygunluğu.	50
3.2.6.	Programın Amaçlarının Birbirleriyle Tutarlı Olması.	52
3.2.7.	Programın Amaçlarının Gerçekleştirilebilir Nitelikte Olması	54
3.2.8.	Programın, Türk Milli Eğitiminin Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Kendinden Beklenen İşlevi Yerine Getirmesi	57
3.2.9.	İçeriğin Öğrencilere Amaçları Kazandırabilecek Nitelikte Olması	60
3.2.10.	İçerikte Yer Alan Tüm Konuların Önemli Olması	62
3.2.11.	İçeriğin Geçerli, Güvenilir Bilgilerden Oluşması	65
3.2.12.	İçeriğin Genel Olarak Öğrencilerin İlgisini Çekmesi	67
3.2.13.	İçeriğin Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılması	70
3.2.14.	İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşunun Basitten Karmaşığa Doğru Bir Sıra İzlemesi	73
3.2.15.	İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşunun Yakından Uzağa Doğru Bir Sıra İzlemesi	75
3.2.16.	İçeriğin Yaşamla Bağlantı Kurmaya Olanak Tanınması	78
3.2.17.	İçeriğin Öğrenciler İçin Anamlı Olması.	81
3.2.18.	Haftalık Ders Saati Süresinin, İçeriğin Öğrencilere Kazandırılmasındaki Yeterliliği	83

3.2.19. Öğrencilerin Derse Katılımını Sağlayacak Etkinliklerin Olması	86
3.2.20. Sosyal Bilgiler Öğretimine Ayrılan Sürenin Gezi-Gözlem ve İnceleme Yapmak İçin Yeterli Olması	89
3.2.21. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Olan Tutumlarının Genel Olarak Olumlu Olması	91
3.2.22. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemleri	94
3.2.23. Öğretim Yapılan Sınıflarda Ortalama Öğrenci Sayısı	96
3.2.24. Ders Araç-Gereçlerinin Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gereksinimi Karşulamakta Yeterli Olması.	99
3.2.25. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araç-Gereç Türleri.	101
3.2.26. Ünite Sonunda İzleme Testlerinin Uygulanması	104
3.2.27. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde 5'lik Not Sisteminin Kullanılmasının Uygunluğu	106
3.2.28. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde Kullanılan Teknikler	108
3.2.29. Kullanılan Ölçme Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Durumları	111
3.3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Geleceğe Yönelik Önerileri	113
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	118
4.1. Sonuçlar	118
4.1.1. Sosyal Bilgiler Programı ve Uygulanışına İlişkin Sonuçlar	118
4.1.2. Geleceğe Yönelik Önerilerle İlgili Sonuçlar	124
4.2. Öneriler	126
EKLER	128
KAYNAKÇA	139

ÇİZELGE LİSTESİ

ÇİZELGE	Sayfa
1. Araştırmanın Çalışma Evreni	32
2. Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü	33
3. Öğretmenlerin Okutmakta Oldukları Sınıfa Göre Dağılımı	38
4. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	38
5. Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Süreleri	39
6. Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okul ya da Öğretim Programı Türlerine Göre Dağılımı	40
7. Sosyal Bilgiler Programının Genelde Yararlı ve Uygun Olma Durumu . .	41
8. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Toplumun Değerleri ve İdeallerine Uygunluğu	44
9. Programın Amaçlarının Toplumun Gereksinimlerini Karşılması	46
10. Programın Amaçlarının Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılması	48
11. Programın Amaçlarının Öğrencilerin Buldukları Dönemdeki Gelişim Özelliklerine Uygunluğu.	51
12. Programın Amaçlarının Birbirleriyle Tutarlı Olması	53
13. Programın Amaçlarının Gerçekleştirilebilir Nitelikte Olması	55
14. Programın, Türk Milli Eğitiminin Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Kendinden Beklenen İşlevi Yerine Getirmesi . . .	58
15. İçeriğin Öğrencilere Amaçları Kazandırabilecek Nitelikte Olması	61
16. İçerikte Yer Alan Tüm Konuların Önemli Olması	63
17. İçeriğin Geçerli, Güvenilir Bilgilerden Oluşması	66
18. İçeriğin Genel Olarak Öğrencilerin İlgisini Çekmesi	68

19. İçeriğin Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılması	71
20. İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşunun Basitten Karmaşığa Doğru Bir Sıra İzlemesi	74
21. İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşunun Yakından Uzağa Doğru Bir Sıra İzlemesi	76
22. İçeriğin Yaşamla Bağlantı Kurmaya Olanak Tanınması	79
23. İçeriğin Öğrenciler İçin Anlamlı Olması.	82
24. Haftalık Ders Saati Süresinin, İçeriğin Öğrencilere Kazandırılmasındaki Yeterliliği	84
25. Öğrencilerin Derse Katılımını Sağlayacak Etkinliklerin Olması	87
26. Sosyal Bilgiler Öğretimine Ayrılan Sürenin Gezi-Gözlem ve İnceleme Yapmak İçin Yeterli Olması	90
27. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Olan Tutumlarının Genel Olarak Olumlu Olması	92
28. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemleri	95
29. Öğretim Yapılan Sınıflarda Ortalama Öğrenci Sayısı	97
30. Ders Araç-Gereçlerinin Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gereksinimi Karşulamakta Yeterli Olması.	100
31. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araç-Gereç Türleri	102
32. Ünite Sonunda İzleme Testlerinin Uygulanması	105
33. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde 5'lik Not Sisteminin Kullanılmasının Uygunluğu	107
34. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde Kullanılan Teknikler	109
35. Kullanılan Ölçme Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Durumları	112
36. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Geleceğe Yönelik Önerileri	115

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL	Sayfa
1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı	5

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Her toplumun kendisini oluşturan bireylerden beklentileri vardır. Hızlı bir gelişme içinde olan Türk toplumunun da bireylerden beklentileri son yıllarda değişmekte ve artmaktadır. Bireylerin bu beklentilere yanıt verebilmeleri için bazı süreçlerden geçmeleri gerekmekte, bu süreçler yoluyla hem bireylerin hem de toplumun gereksinimleri karşılanmaktadır. Günümüzde bireyin en önemli gereksinimlerinden biri eğitim, toplumun ise iyi eğitim görmüş, nitelikli insangücüdür.

Eğitimin en başta gelen görevleri toplumun kültürel mirasını genç kuşaklara aktarmak, bireylere toplum değerlerini ve toplum yaşamında üstlenecekleri rolleri öğretmek, bireylerde akılcı düşünce alışkanlıkları kazandırmak, akılcı düşünüşün yollarını göstererek bireylerin doğal ve toplumsal çevreyi bilimsel ilkeler doğrultusunda değerlendirmelerini olanaklı kılmaktır. Eğitimin bu görevlerini Sosyal Bilgiler öğretimi desteklemekte ve büyük ölçüde eğitim sürecine katkıda bulunmaktadır.

Çağdaş, demokratik ve özgürlükçü bir toplumda eğitim ve öğretim uygulamalarının, hem bireylerin gelişmesine hem de toplumun kalkınmasına ve kültürel gelişmesine yönelik olması temel bir özelliktir. Çağdaş bilime ve insan haklarına dayalı, özgürlükçü, demokrat, laik ve ulusal kültür birikiminden kaynaklanarak evrensele ulaşan eğitim ve öğretim uygulamalarında Sosyal Bilgiler öğretimi önemli ve belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle öğrencilere asgari genel kültür vererek onlara kişi ve toplum sorunlarını tanıtmaya ve bu sorunlara çözüm yolları arama, yurdun ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma gücü kazandırmayı amaçlayan Sosyal Bilgiler dersinin işlevleri yaşamsal önem taşımaktadır (TED, 1987, s.2).

Sosyal Bilgiler öğretiminin merkezinde, bireyin gereksinimleri yer almaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler vatandaşlık hak ve sorumluluklarını anlar, birey olarak toplum içindeki yerlerini kavrarlar. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarında temel ve önemli derslerden biri olarak değerlendirilmelidir (Savage ve Armstrong, 1987, s. 4).

1.1.1. Sosyal Bilimler İçinde Sosyal Bilgilerin Yeri

Sürekli bir değişim içinde olan, çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların yaşamında Sosyal Bilimlerin önemli bir yeri vardır. Kişilerin gereksinimleri ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından Sosyal Bilimlere önemli sorumluluklar düşmektedir (Paykoç, 1991, s. 2). Sosyal Bilimler, genelde, toplumdaki insan davranışlarıyla ilgilenen disiplinleri içerir. Temel amaç bilginin geliştirilmesidir ve Sosyal Bilimler genellikle sosyal yaşayış, insan ilişkileri, sosyal kurumlar, insan davranışlarını etkileyen değişmelerin neden ve sonuçlarının saptanması, araştırılması, anlaşılması ve yorumlanması gibi konular üzerinde durmaktadır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 3). Sosyal Bilimler, uygarlık tarihinin en eski düşünce ürünü olan bir bilgi alanı olarak insanoğlunun düzenli düşünmesi, mantık ilkelerine uyması, sorunlarına kişisel duygu ve inanç etkisinden arınık olarak yaklaşmasında önemli bir işleve sahiptir. Sosyal Bilimlerin görevi, insanın evrende ve toplumdaki yerini bulmasına ışık tutmak ve bu konuda bütünlük oluşturan öğelerin dokusunu açıklamaktır (Alkan, 1998, s. 104).

Bilimlerin ortaya çıkışından gelişip ilerlemelerine kadar geçen oluşum süreci, değişik yaklaşım kuramlarına neden olmuştur. İnsanın fizik çevresiyle ilişkileri, fizik çevrenin gizlerine yönelik merakı, doğa bilimlerine uzanan ilk gerekçe kabul edilirken, sosyal sorunları karşılama ve çözme arzusu da Sosyal Bilimlerin başlangıcı sayılmaktadır (Doğan, 1985, s. 39). Sosyal Bilimler, insanın insanla ve insanın çevresi ile olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle her Sosyal Bilim disiplini insan yaşamının değişik bir yönünü incelemektedir (Uysal, 1974, s. 30).

Alandaki araştırmaların belirttiği gibi, Türkiye'nin Toplum ve İnsan Bilimlerinde de ilerlemeye, yeniliğe ve gelişmeye gereksinimi vardır. Bilimin çeşitli dallarındaki gelişmelerin birbirinden bağımsız olmaması nedeni ile Sosyal Bilimlerde de bir bilim politikası oluşturmak ve bu alanda düzeyi yükseltmek zorunludur (Alkan, 1998, s. 104).

Birçok ülkede, özellikle gelişmesini tamamlamış ülkelerde, eğitim uygulamalarında Sosyal Bilimlerle ilgili gelişmelere gerekli yer ve önemi vermekteki ihmalin sonucu olarak, acil ve kritik görünen konular küçümsenmiştir. Genellikle, toplumdaki etkili kurum ve kişiler, liderler ve eğitim sorumluları, Sosyal Bilimlerin, toplumun karşılaştığı çatışmalar, savaş-barış, bireysel ve toplumsal refah ile mutluluk özelemleri, toplumsal kalkınma ve işsizlik gibi konu ve durumların açıklanmasındaki rolünü ve ilişkisini görmemezlikten gelmişlerdir (TED, 1987, ss. 4-5). Ancak, gerek dünyanın çeşitli ülkelerinde, gerekse Türkiye’de Sosyal Bilimlerin giderek büyük gelişme göstermesi, bu bilimlerin kapsadığı alanların insan yaşamındaki değerinin ne denli önem kazandığı konusunda dikkat çekici bir gösterge olmuştur (Sözer, 1998, s. 5). 1993 yılında Türkiye Bilimler Akademisi’nin kurulması ve bu kuruluşun özellikle Sosyal Bilimler alanındaki çalışmaları desteklemesi sonucu, Türkiye’de bu alandaki çalışmalarda bir artış gözlenmektedir. Türkiye, Social Sciences Citation Index’te (SSCI) dizinlenen Sosyal Bilimler konulu yayın sayısı 1996 yılında önemli bir artış kaydederek dünya sıralamasında 34. sıraya yükselmiştir. Türkiye adresli Sosyal Bilimler yayın sayısı 1996’da bir önceki yıla oranla %36 artış kaydetmiştir. Bu artış hızı Singapur, Güney Kore ve Çin’in artış hızlarına eşittir (Tonta ve İlhan, 1997, ss. 67-73).

Çeşitli kaynaklarda, Sosyal Bilimlerin değişik tanımları yanında, değişik bölümlenmeleri de dikkat çekmektedir. Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi; Antropoloji, Ekonomi, Coğrafya, Hukuk, Politik Bilimler, Psikiyatri, Psikoloji, Sosyoloji, İstatistik ve Tarih gibi alanları Sosyal Bilimlere dahil ederken, Amerikan Bilim Kuruluşu (NSF) bunlara Eğitim, Nüfus, Dil ve Sağlık alanlarını eklemektedir. Bu bölümlenmede, İstatistik ve Psikiyatriye Sosyal Bilimler içinde yer verilmemektedir. Bilgi Sosyolojisi açısından yapılan bir bölümlenmede ise bilimler, İnsan Bilimleri, Doğa Bilimleri ve Matematiksel Bilimler olarak üçe ayrılmaktadır. İnsan Bilimleri de kendi içinde ikiye ayrılarak “Bireysel” ve “Toplumsal” bilimler bölümlenmeleri yapılmakta, Eğitim Toplumsal Bilimlere dahil edilmektedir. Sosyal Bilimlerin kapsadığı bu disiplinler topluluğuna ya da alanlara ilişkin bölümlenmeler, Phenix’in belirttiği gibi kullanılacak amaca göre yapılmaktadır (Kısakürek, 1981, s. 2).

Kimi zaman Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgilerin eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmekle birlikte, bunların iki ayrı kavram olduğunu kabul etmek gerekir. Aralarındaki en önemli fark, Sosyal Bilimlerin bilimsel anlamda insanın insanla ve çevresiyle etkileşimini incelemesine karşılık, Sosyal Bilgilerin insanın toplum olarak yaşayışını,

davranışını, temel gereksinimlerini, bunların karşılanma biçimlerini, giderilmesi için yapılan çalışmaları ve ilgili kurumları ele almasıdır. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayırtmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır (Kısakürek, 1989, s. 5). Sosyal Bilimler bilginin yapısını ele alıp inceleyen bir kavramdır. Sosyal Bilgiler ise program yapısını ilgilendirmektedir. Birincisi bir bilgi kategorisidir, ikincisi ise bir program kategorisidir. Sosyal Bilimler insanoğlunun sosyal ilişkilerini konu edinen bilgi kategorilerinden oluşur. Sosyal Bilimler içine Sosyoloji, Antropoloji, Tarih, Siyasal Bilgiler, Ekonomi vb. alanlar girer. Sosyal Bilgilerde ise Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi önemli yer tutar (Varış, 1996, s.131).

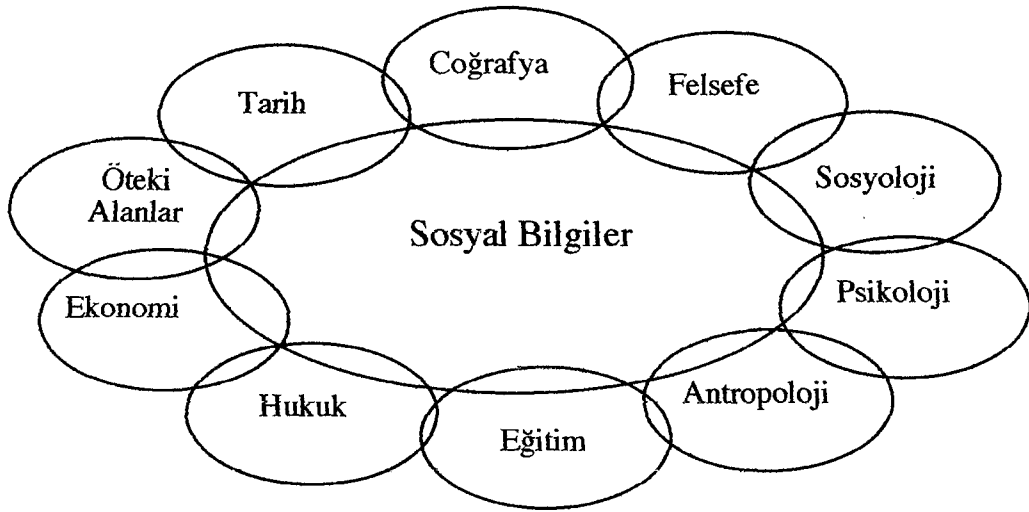
Genel olarak Sosyal Bilgilere, Sosyal Bilimlerin öğretim için seçilmiş ve değişmediği kabul edilen bölümleri olarak bakılmakta ve 11-15 yaşları arasındaki öğrencilerin programlarında yer verilmektedir. Sosyal Bilimler ise, genel olarak akademik biçimde ve ileri düzeyde bilim disiplini anlayışında, insan ilişkilerini incelemektedir. Bir başka deyişle, Sosyal Bilimler, araştırma, deney, buluş ve benzeri bilimsel etkinlikleri içermekte, insan, toplum ve onların değerleri, çevreleri ile olan ilişkileri ile ilgilenmekte ve bu konudaki bilgiyi artırmaya ve genişletmeye çalışmaktadır. Sosyal Bilgiler ise okul programlarında Sosyal Bilimlerin yöntemlerini, içeriğini ve bulgularını oldukça basit bir düzeyde ele almakta, bireyin toplumda yaşayış ve davranışları, temel gereksinimleri ve bunları gidermek için yaptıklarını, oluşturulan kuruluşları ve değerleri gibi konuları işlemektedir (TED, 1987, s. 7). Batılı kimi bilim adamlarının değerlendirmelerine göre ise Sosyal Bilimlerin, öğretim için seçilmiş olan ve değişmeyen bölümünü ‘Sosyal Bilgiler’ oluşturmaktadır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 3).

Erden’e göre (....?, s. 8) Sosyal Bilgiler, “ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlanabilir.

Sönmez (1994, s. 8) ise Sosyal Bilgileri, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlamaktadır. Toplumsal gerçek denildiğinde toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, mutlu ve rahat yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm

toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir. Sosyal Bilgiler bir bakıma tüm Sosyal Bilimlerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir (Sönmez, 1994, s.8).

Sosyal Bilimlerin büyük ölçüde ortak ve birbirini tamamlayıcı yönlere sahip bulunması, disiplinlerarası yaklaşımı desteklemekte, ayrıca bunu gerekli kılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi de, böyle bir yaklaşıma olanak tanırken temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla alıp yoğurmakta; ilköğretim düzeyine ve kendi yapısına, kendi doğasına uygun bir anlayışla varlığını bütünleştiren bir ders olarak programdaki yerini almaktadır. Sosyal Bilgilerin kapsadığı alanlar Şekil 1 'de görülmektedir.

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı

(Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 7).

1.1.2. Sosyal Bilgiler Programı

Çağdaş program anlayışına göre bir eğitim programı amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme öğelerinden oluşmakta, eğitim programlarının geliştirilmesinde de bu öğeler arasındaki ilişkiler araştırılmaktadır. Program geliştirme, çok yönlü ve dinamik bir süreç olup, öğelerin birinde meydana gelen değişiklik tüm programı etkilediğinden Sosyal Bilgiler Programının amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme öğelerinin incelenmesi gerekmektedir.

Türk Milli Eğitim Sisteminde de programların geliştirilmesi gereği kronik bir gereksinim olarak görülmektedir. Bu gereksinim yalnızca ana-baba tarafından değil, aynı zamanda yetkili ve sorumlu kişilerce de sürekli dile getirilmekte, sorun bazen var olan programlar değiştirilerek, bazen de iyi niyetli konu uzmanlarından oluşan komisyona gönderilerek çözümlenmeye çalışılmaktadır (Varış, 1985, s. 65).

Program geliştirme etkinlikleri ilköğretim basamağında daha çok pedagojik bir çaba, ortaöğretimde konu uzmanı öğretmenlerinin tartışmaları şeklinde görünmüş ve her iki durumda da amaçlar teorik kalmış programın içerik, yöntem ve değerlendirme öğeleri arasında ilişki kurulamamıştır. Oysa eğitim programı kavramında bütünlük esastır. Eğitim programını parça parça disiplinler halinde ele almak program bütünlüğünü bozar. Milli Eğitimin programlarda karşılaştığı en büyük güçlük bu parça bohçası anlayışından gelmektedir (Varış, 1969, s. 23).

1.1.2.1. Amaçlar.- Eğitim programı, program öğeleri olan amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür. Bir eğitim programının temel öğelerinden birincisi olan amaç boyutunda “bireyleri niçin eğitiyoruz?” sorusuna yanıt aranmaktadır (Demirel, 1997, s. 115).

İlköğretimdeki, Sosyal Bilgiler dersi öğrenciyi toplumsal yaşama hazırlamayı amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri öğrenciyeye “toplumsal kişilik kazandırmaktır”. Toplumsal kişiliğin en önemli özelliği iyi bir yurttaş olmaktır. Burada iyi bir yurttaş olmaktan amaç, kişinin ödev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle, çocuk özellikle içinde bulunduğu toplumsal yaşamı bu derste, geçmişini bugünü ve geleceği ile yakından tanıyacaktır. Sosyal Bilgiler dersi, ayrıca, demokrasi ya da Cumhuriyet ülkülerini benimsettiği, toplumsal yaşamın, dünü, bugünü, yarını arasındaki ilişkiyi gösterdiği oranda amacına ulaşmış sayılır (Binbaşoğlu, 1981, ss. 40-42). Sosyal Bilgiler dersi, bireyin kendisine ve ailesine, çevresindeki diğer insanlara, yasalara ya da devlete karşı ödev ve sorumluluklarının ne olduğunu ve özellikle toplumsal çevresine etkin bir biçimde nasıl uyum yapacağını öğretir.

Sosyal Bilgiler, öğrencilere içinde yaşadıkları yurt ve dünyayı, buralarda yaşayanları tanıtarak, onlar hakkındaki anlayışlarını genişletmek amacıyla, toplumsal

görüşlerin gelişmesini sağlamaktadır. Demokratik yaşamın değeri de ancak bu amacın gerçekleşmesiyle anlaşılabilir.

Kaltsounis'e göre (1987, s. 8) Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amaçları, kişiler, informal gruplar ve kurumlardan oluşan toplumun öğelerini anlama, toplumun öğeleri arasındaki ve kendi içindeki ilişkileri anlama, çeşitli formal ve informal ilişkileri yürütme beceri ve yeteneği kazanma olarak sıralanabilir.

Dewey'e göre, Sosyal Bilgiler dersinin amacı, çocuğa, uygarlığı, kültürü ve demokrasiyi tanıtır ve sevdirmek ve gençleri etkili bir yurttaş olarak yetiştirmektir (Binbaşıoğlu, 1981, s. 45).

Kısakürek ise (1989, ss. 8-9) Sosyal Bilgiler dersiyle öğrencilerde gelişecek amaçları dört kümede açıklamaktadır:

- Sosyal Bilgiler derslerinde çocuğun düşünme yeteneği gelişir,
- Sosyal Bilgiler öğretimiyle çocuğun insanlararası ilişkileri gelişir, Böylece çocuklar işbirliği içinde çalışabilen, açık görüşlü, hoşgörülü, kendine güvenen, yaratıcı bireyler olarak yetişirler,
- Sosyal Bilgiler derslerinde çocuklara temel yurttaşlık hak ve sorumlulukları kavratılır, anayasanın ve öteki yasaların öngördüğü davranış biçimleri benimsetilir,
- Çocuklara ekonomik bir bakış açısı kazandırılır. Toplumun ekonomik işleyişi, ülke kaynaklarının önemi ve korunması, çevreyi koruma, iş ve meslekleri tanıma, gereksinimleri sıralama gibi özellikleri kazanma Sosyal Bilgiler derslerinde gerçekleştirilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı Kurulu Kararı ile kabul edilen ve Nisan 1998 tarih ve 2487 Sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı"nda dersin genel amaçları,

- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları,
- Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri,
- Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri,
- Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek

yönünden olmak üzere dört boyutta dile getirilmiştir (MEB, 1998, ss. 537-538).

Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olarak yeniden hazırlanan bu genel amaçlarda, ilköğretimde daha önce yıllarca uygulanmış olan Sosyal Bilgiler dersi amaçlarına göre, bir takım değişiklikler yapıldığı, amaçların sayıca artırıldığı ve bir ölçüde Tarih-Coğrafya eğitimiyle sınırlandırıldığı söylenebilir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, ss. 22-23).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 02.04.1998 gün ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen yeni "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı"na göre **Sosyal Bilgiler Programının Genel Amaçları** ayrıntılı olarak aşağıda görülmektedir (MEB, 1998, ss. 537-538).

Öğrenciler bu derste:

A. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden;

1. Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.
2. Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğe olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
3. Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.
4. Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirir.
5. Türk milletinin zekâ ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.
6. Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.
7. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.
8. Toplumu yönlendiren Mustafa Kemâl Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece milli değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimize de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.
9. Türk inkılabının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar, Türk inkılabının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakâr birer Türk evladı olarak yetişirler.
10. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca "milli kültürümüzü

çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma” yolunda her fedakârlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.

11. Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme yeteneğini geliştirirler.

12. Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.

13. Kanun kavramını benimser, kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.

14. Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır, onları korumak gerektiğini öğrenirler.

B.Toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden;

1. İnsanların birbirine muhtaç olduklarını anlar; grup etkinliklerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.

2. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.

3. Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.

4. Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

5. Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.

6. Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;

1. Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.

2. Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

3. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler. Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.

4. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama biçimlerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.

5. Plan, kroki, harita ve grafik bilgilerini kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.

6. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.

7. Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

Ç. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;

1. Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.

2. Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.

3. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.
4. Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.
5. İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
6. Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
7. Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 1998 yılında, ilk elde taslak olarak uygulamaya konmuş olan yeni Sosyal Bilgiler Programının, önceki yıllarda belirli bir süre uygulanmış olan programa göre daha da geliştirildiği ve günümüzün koşulları ile gereksinimlerine uygun duruma getirildiği söylenebilir. Gelecekte de, programla ilgili geliştirme çalışmalarının bir süreç içinde sürmesi kaçınılmazdır. Ancak bu konuda önemli olan, programın belirlenen amaçlar doğrultusunda, gerektiği gibi uygulanması ve beklenen yararın en üst düzeyde sağlanmasıdır. Bir başka deyişle, amaçların davranışa dönüşmesi, toplumun en önemli beklentisidir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 19).

1.1.2.2. İçerik.- Öğrencilerin davranışlarında değişikliğin gerçekleştirilip amaçlara ulaşılmasında içerik önemli bir araçtır. Bu nedenle program geliştirme sürecinde önce amaç ve davranışlar belirlenir, sonra bu amaç ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenir. Programın içerik boyutunda belirlenen amaçlara ulaşmak için “ne öğretilim?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda, programın içerik boyutu ile öğretilecek konuların düzenlenmesi söz konusudur (Demirel, 1997, s. 23). Bir içerik, davranışsal amaçlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiyle donanık, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıklı bir tutarlılığı olacak biçimde düzenlenmelidir (Sönmez, 1994, s. 68). İçerik, olguların ve olayların, ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir (Varış, 1996, s. 114).

Sosyal Bilimlerin kapsamına giren konularda bilginin hızla artış göstermesi, Sosyal Bilgiler öğretiminin içeriğinde ve düzenlenmesinde önemli değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Son yıllarda Sosyal Bilgiler öğretiminde özellikle iki tür içeriğin yaygın bir kabul gördüğü anlaşılmaktadır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 3):

- Kavramlara, genellemelere, yöntem ve tekniklere ağırlık veren içerik,
- Önemli sosyal sorunlara ağırlık veren içerik.

Sosyal Bilgiler dersinin içeriği “yakından uzağa” ilkesine dayalı olarak çocuğun en yakınında bulunulan konulardan başlar ve topluma, ulusa ve insanlığa doğru gelişir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriği toplumsal nitelikli gerçek olgu ve olaylardır. İçeriğin tümünün hareket noktası, çevrede geçen olaylar ve varlıklardır. Bunlardan birbiri ile ilgili olanlar birleştirilerek bir ünite oluşturulur. Böylece hem işlevsel bir öğretim programı oluşturulmuş olur, hem de çocuğun kişiliğinin bir bütün halinde gelişmesi sağlanır (Binbaşoğlu, 1981, s. 48).

İlköğretim Sosyal Bilgiler ders içeriği genelde yer, zaman ve toplum olmak üzere üç kavramdan oluşmaktadır. Yer, insanları toplum yapan bir coğrafya, zaman ise olaylar demektir. Toplum da, bütün bu içeriklerin bileşkesini oluşturur. Toplum çocuğun yakın çevresinden başlayarak, çocuğun gelişimi, gereksinimi, ilgileri dikkate alınarak, sistematik şekilde basamak basamak genişleyen bir sosyal dünyadır (Blyth, 1984, s. 80).

Sosyal Bilgiler öğretiminde içeriğin düzenlenmesinde, genel olarak göz önüne alınması gereken özellikler şunlar olabilir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 63):

- İçeriği düzenlenen konunun Sosyal Bilgiler dersi kapsamına girdiği düşünülmeli ve içerik o doğrultuda belirlenmelidir.
- İçeriğin düzenlenmesinde eleştirici boyut öncelikli olmalıdır.
- Becerilerin geliştirilmesini ön planda tutan bir içerik yeğlenmelidir.
- Çevrede kazanılan yaşantılar, içeriğin önemli bir bölümünde yer almalıdır.
- Olgu ve olaylara geniş bir görüş açısıyla bakmaya olanak sağlayan bir içerik oluşturulmalıdır.
- İçerik canlı bir biçimde yer almalı, başka ülke ve toplumların durumları ile bakış açıları da dikkate alınmalıdır.
- Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi göz önünde tutulmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretiminde içerik düzenlenirken ilk önce içeriğin amaç ve davranışlarla tutarlı olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. İçerik öğrencinin içinde bulunduğu zihinsel ve bedensel gelişimi, olgunluk ve hazırbulunuşluk düzeyi göz önünde bulundurularak onların ilgisini çekecek, gereksinimlerine yanıt verecek biçimde düzenlenmelidir. Öğretmenler de amaçları öğrenciye kazandırmak için içeriği sunarken

konular ile yaşam arasında bağlantı kurmaya çalışmalı, güncel olaylarla, yakın çevreden örneklerle içeriği zenginleştirmeye çalışmalıdır.

Sosyal Bilgiler programında, dersin sınıflara göre dağılımı incelendiğinde, dördüncü ve beşinci sınıfta dörder ünitenin yer aldığı görülmektedir. Dördüncü sınıfta Aile, Okul ve Toplum Hayatı; Yakın Çevremiz; İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım; Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu; beşinci sınıfta ise Vatan ve Milliyet; Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?; Güzel Yurdumuz Türkiye; İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler üniteleri yer almaktadır (MEB, 1998, ss. 544- 545).

Dördüncü ve beşinci sınıftaki Sosyal Bilgiler dersinin üniteleri incelendiğinde ünitelerin, öğrencilerin temel gereksinimlerini, bunları karşılama biçimlerini, toplumsal yaşayışı ve davranışları ele aldığı görülmektedir. Ayrıca üniteler çocukların yurttaşlık görev ve sorumluluklarını, yakın çevrelerini, Türkiye'yi, komşu ve öteki ülkeleri tanıma, insanlarla ilişkiler ve ekonomik yeterlik ile ilgili bilgi, beceri ve tutum geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinde içeriğin Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık, Ekonomi, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Hukuk ve Eğitim alanlarıyla ilişkili olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak ele alınması, içeriğin sunulmasında yakından uzağa, somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru bir sıra izlenmesi gerekmektedir (MEB, 1998, ss. 533-534).

1.1.2.3. Öğretme-Öğrenme Süreçleri.- Öğrencilere istenilen davranışların kazandırılmasını sağlayan öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi program geliştirme çalışmalarının süreç boyutunda ele alınmaktadır. Öğrencilerde istenilen davranışların gelişebilmesi için yaşantıların etkili bir biçimde düzenlenmesi söz konusudur. Bir başka deyişle, bu yaşantıların düzenlenmesinde belli ölçütlerin olması ve öğrenmelerin nasıl olduğu ile bireye nasıl öğretileceğinin bilinmesi gereklidir (Demirel, 1997, s. 129).

İlköğretim Sosyal Bilgilerin öğretimine yönelik etkinliklerde dikkate alınması gereken özelliklerle bu özelliklerden kaynaklanan ilkeler bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Sosyal Bilgiler dersi, çocuktaki algı gelişimine dayanır. Çocuk dış dünyayı bütün olarak algılar. Bu nedenle, ilköğretim dördüncü ve beşinci ve sınıflarda “toplu öğretim” esaslarına göre öğretim etkinlikleri düzenlenmelidir (Binbaşıoğlu,1981, s. 45).

- Sosyal Bilgiler dersinde öğrencileri güdülemek kolaydır. Çocuklar sosyal konulara ait kavramları anlayabilecek kadar gelişmiş olduklarından günlük olaylar bu ders için iyi bir giriş noktası olabilir (Binbaşıoğlu, 1981, s. 45).
- Sosyal Bilgiler dersi, bir “ezber” dersi olarak değil, bir “uslamlama” dersi olarak görülmelidir. Çocuk, bu dersler ile güncel sorunları tanıyarak ve geçmişten yararlanarak, gelecekle ilgili toplumsal sorunlar üzerinde akıl yürütebilecektir (Binbaşıoğlu, 1981, s. 46).
- Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında geçen konuların hareket noktası, çevre olmalıdır. Bu derste “yakından uzağa” ilkesine önem vermek gereklidir (Binbaşıoğlu, 1981, s. 47).
- Sosyal Bilgiler dersinde fırsat öğretiminden yararlanılmalıdır (Binbaşıoğlu, 1981, s. 47). Okul çevresinde bulunduğu ülke ve dünyada olup bitenlerden ayrı düşünülemez. Hergün karşılaşılan ve duyulan güncel olgu ve olaylar toplum için önemli görülen belirli gün ve haftalarla öğrencilerin yetenek ve ilgilerine uygun eğitimsel kol çalışmaları okulun, özellikle Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarının gerçekleştirilmesine uygun birçok olanaklar sunar (Demirtaş ve Barth, 1997, s. 13.1).
- Çocukların sosyal becerilerinin gelişmesini amaçlayan Sosyal Bilgiler dersinde çocuğun derse etkin katılımının sağlanması için çaba harcanmalıdır. Böylece öğretmenin öğrencilerin davranışlarını değerlendirmesi, onların tutumlarındaki değişimleri gözlemesi de kolaylaşır (Erden,?, s. 68).
- Öğrenciler arasında ilgi, değer ve tutum gibi duyuşsal özellikler bakımından ayrılıklar olmakla birlikte bu yaş grubunda gözlenen bazı ortak özellikler de bulunmaktadır. Bu dönemde öğrenciler bilişsel gelişim açısından somut işlemler dönemindedir. Çocuklar vatan, demokrasi gibi soyut kavramları konuşurken kullanabilmekle birlikte içeriklerini kavramada zorluk çekerler. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde soyut kavramların somut materyaller ve örneklerle desteklenmesi gerekmektedir (Erden,?, s. 71).
- Pekiştireçler her türlü öğrenme ürünü (bilişsel, duyuşsal, devinimsel) davranışın tekrar ortaya çıkma olasılığını artırır; ancak, sosyal becerilerin öğretilmesinde pekiştireçlerin ayrı bir önemi vardır (Erden,?, s. 72).

- Sosyal Bilgiler öğretiminde özellikle sözel bilgilerin öğretiminde “tekrar” önemli bir rol oynar. Kişi adları, önemli olayların tarihleri, yer isimleri gibi olguların uzun süreli bellekte korunabilmesi için, uygun koşullar altında tekrarlanması gerekmektedir (Erden,?, s. 72).

Çeşitli konu alanları içinde Sosyal Bilgiler, kavramların, ilkelerin ve özellikle sözel nitelik taşıyan bilginin çoğunlukta bulunduğu bir konu alanıdır. Konu alanının daha çok sözel nitelik taşıması nedeniyle bu dersin genellikle bir ezber dersi olarak algılandığı görülmektedir. Ancak öğretim sırasında öğrenme-öğretme stratejilerinden yararlanılarak ders daha anlamlı duruma getirilebilir. Çok sayıda öğrenme-öğretme stratejisi vardır. Bu öğrenme-öğretme stratejilerinden üç tanesi Sunuş Yoluyla Öğretim, Buluş Yoluyla Öğretim ve Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretimdir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 77).

Sunuş yoluyla işlenen bir ders olgu, kavram, ilke ve genellemeleri doğrudan öğrenciye sunmayı amaçladığından bu stratejinin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılması istenen davranışların daha kısa sürede gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu öğretim stratejisi Sosyal Bilgiler dersindeki olgu ve genellemelerin öğretimine uygundur. Öğretme etkinliklerinin başlangıcında, dersin giriş bölümünde bir olgunun ve genellemenin tanımının verilmesi, gerekli açıklamaların yapılması yanlış anlamaları azalttığından öğrenmeyi kalıcı, sağlam temeller üzerine kurmayı kolaylaştırır (Bilen, 1993, s. 26).

Buluş yoluyla öğretim stratejisinin, düşünme yeteneğini geliştirmede vazgeçilmez katkıları vardır. Bu öğretim yaklaşımı, güdüleyici ve özendirici niteliğiyle öğretimde önemli bir yere sahiptir (Bilen, 1993, s. 28). Sosyal Bilgiler dersinin bir amacı da öğrencilerde düşünme yeteneğini geliştirmektir. Hem bu amacı gerçekleştirmek hem de sözel bilgilere dayalı Sosyal Bilgiler öğretiminde kalıcı öğrenmeyi sağlamak için buluş yoluyla öğretim stratejisine yer vermek gerekmektedir.

Araştırma-İnceleme yoluyla öğretim stratejisi ile öğrenci, sadece belli konularda ilgili problemlerin çözümünü öğrenmekle kalmaz, gelecekte karşılaşacağı problemlerin çözüm yollarını da öğrenir (Bilen, 1993, s. 31). Sosyal Bilgiler dersinde bir araştırma, gözlem yapılacak ya da harita çizilecekse, öğretmenin bunların nasıl yapılacağını öğrencilerle tartışarak basamak basamak belirlemesi gerekmektedir. Daha sonra araştırmayı, gözlemi yapmaları, haritayı çizmeleri her bir öğrenciden istenmeli, öğrenciler denetlenmeli, yanlış yapanlar anında düzeltilmelidir. Eğer öğrenci yapması gerekenleri

yapamıyorsa ipucu verilmelidir. Doğru yapan her öğrenciye, pekiştireç verilmeli, yapılanların doğruluğu üzerinde tartışma açılmalıdır (Sönmez, 1994, s. 201).

Öğretme-öğrenme sürecinin temel öğelerinden biri olan yöntem ve teknikler sözel nitelikli bilgilere ağırlık verilen Sosyal Bilgiler dersinde öğrenmeye yardımcı olmakta ve kalıcı öğrenmeye olanak sağlamaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanış yerleri ve özellikleri bakımından, yöntem ve teknikler başlıca dört kümede toplanabilir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, ss. 82-83):

1. Öğretmen ağırlıklı yöntem ve teknikler,
2. Etkileşim ağırlıklı yöntem ve teknikler,
3. Bireysel ağırlıklı yöntem ve teknikler,
4. Yaşantılara dayalı yöntem ve teknikler.

Öğretmen ağırlıklı yöntem ve teknikler; düzenlatım, soru-yanıt, gösteri gibi öğretmen ağırlıklı olan ve genellikle tek yönlü iletişime yer veren yöntem ve teknikleri kapsamaktadır.

Etkileşim ağırlıklı yöntem ve teknikler; açıkoturum, sunulu tartışma, savlı tartışma, toplu çalışma gibi küme tartışması türleri gibi etkileşime önem ve öncelik veren öğretim yöntem ve teknikleridir.

Bireysel ağırlıklı yöntem ve teknikler; bilgisayar destekli öğretim, modüllerle öğretim, bireysel tasarımlar gibi öğrencilerin bireysel olarak gerçekleştirdikleri çalışmalarda yararlanılan öğretim yöntemleri ya da teknikleridir.

Yaşantılara dayalı yöntem ve teknikler; laboratuvar yöntemi, rol oynama, öğretim uygulamaları, benzetim ve oyunlardır.

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan tüm yöntem ve teknikler öğrenmenin oluşması için birer aracı olup, her duruma uyabilecek tek tip bir yöntem yoktur. Amaçlar, konu alanı, öğretmen ve öğrenciler değiştiğinde yöntemin biçimi ve kapsamı da değişecektir.

Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programına göre (MEB, 1998, s. 535), konuların işlenişinde yalnız düzenlatım ve soru-yanıt yöntemleriyle yetinilmeyip konuların

özelliğine göre tartışma, örnek olay incelemesi, problem çözme gibi öğrenciyi aktif kılan, onu araştırmaya ve incelemeye yönelten yöntem ve tekniklere de başvurulur. Örneğin, Sosyal Bilgiler öğretiminde yeni bir üniteye başlarken, üniteyi bitirirken, konuyu özetlemek için, anlaşılmayan ve güç konuları açıklamak için, konular arasındaki boşlukları doldurmak için, ulaşılmaz güç kaynaklardaki bilgilerin sunulmasında düz anlatım yöntemi etkili bir biçimde kullanılabilir (Erden,?, s. 102). Soru-yanıt yöntemiyle, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin birlikte çalışma istek ve alışkanlıkları da belirli ölçüde geliştirilebilir, öğrencilerin toplumsal hayat ilkelerine ve kurallarına karşı duyarlı olmaları ve ilgi duydukları sorular üzerinde daha fazla durmaları da sağlanabilir (Oğuzkan, 1989, s. 66). Sosyal Bilgiler dersinde toplumsal değerlerin, tutum ve anlayışların kazandırılmasında özellikle küme tartışmalarının büyük etkisi vardır (Oğuzkan, 1989, s. 80; Sözer, 1998, s. 95).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çok kullanılan kimi küme tartışması türleri; açık oturum / toplu görüşme (panel), sunulu tartışma, bilimsel sunuşma (sempozyum), savlı tartışma (münazara) ve toplu çalışma (seminer) dir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 102).

Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi sırasında öğretmenin belirleyeceği bazı ünitelerde küme çalışması yöntemi uygulanır. Böylece öğrencilerin, çeşitli kaynaklardan bilgi elde etme ve bilgilerini başkalarına sunma yolları, yardımlaşma, işbirliği yapma, birlikte çalışma, eleştirel düşünme, başkalarının görüşlerine saygı duyma, gruba katılma, grubu yönetme, kendine güvenme, sorumluluk alma, topluluk karşısında konuşabilme becerileri geliştirilir (MEB, 1998, s. 535). Öğrenciler küme çalışması tekniği ile insani ilişkiler içinde, ortak çalışma yapmaya yönlendirilmektedir. Bireysel çalışma tekniği ise Sosyal Bilgiler öğretiminde bir öğrencinin bir konuyu kendi başına öğrenmek istediği veya kendi başına çalışma yapmak istediği zaman kullanılır (Demirel, 1993, s. 40). Sosyal Bilgiler öğretiminde oyunlaştırma tekniği ile öğrencilere toplumsal sorunları çözme, sosyal durumları anlama, sosyal becerileri uygulama yetenekleri kazandırılabilir. Oyunlaştırma tekniği uygulanırken öğrenciler olayı sadece izlemekle kalmayıp olayı algılayabilmekte, edindikleri yaşantılar da kalıcı ve yararlı olmakta, ayrıca, olay üzerinde düşünce yürütebilmektedir (Linnell, 1982, s. 2). Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilere sosyal davranışların, görgü kurallarının, insanlararası ilişkilerin öğretiminde ise gösteri tekniği kullanılabilir (Erden,?, s. 111).

Öğretme-öğrenme süreçlerinin başarıyla gerçekleşmesi, eğitim ortamında konunun gerektirdiği her türlü öğenin yer almasına ve bunların yeri ve zamanı geldikçe birbirlerini tamamlayacak biçimde kullanılmasına bağlıdır. Eğitim ortamı, öğretme-öğrenme etkinliklerinde, konunun özelliğine göre etkileşimde bulunulan araç-gereç, tesis ve organizasyon öğelerinden oluşmaktadır. Araç-gereçler ise eğitim ortamında yer alan kaynaklar grubunu oluşturmaktadır (Hızal, 1993, s. 45). Çeşitli ders araç-gereçleri uygun biçimde kullanıldığında, eğitimi somutlaştırmak ve bu yolla soyut kavramlar oluşturmak kolaylaşabilir. Böylece geliştirilen kavramlar ve genellemeler gerekli biçimde organize edilerek yeni somut yaşantılar düzenleme olanağı sağlarlar (Alkan, 1984a, s. 101).

Sosyal Bilgiler öğretiminde de, öğrencilerin bilgileri kavrayabilmeleri ve uygulayabilmeleri için çeşitli öğretim araç-gereçlerinden yararlanılabilir. İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri bilişsel gelişim açısından somut işlemler dönemine geçiş yaptıkları için bu dönemde, öğrencilere soyut kavramların öğretiminde olabildiğince somut gösterimlerden yararlanılmalıdır (Erden,?, s. 175).

Günümüzde gelişen bilim ve teknoloji, öğretmenlerin yararlanabilecekleri çok çeşitli eğitim ortamlarını hizmete sunmaktadır. Televizyon, video, programlı öğretim, bilgisayar bunlar arasında yer alan birkaçıdır. Sosyal Bilgilerin öğretiminde temel kaynak ders kitabı olmakla birlikte, bugün buna ek olarak, yardımcı ders kitaplarını; görsel-işitsel araçları, radyo programlarını, toplumsal, çevresel ve güncel olgu ve olayları, haritaları, küreleri, teyp bantlarını, levhaları vb. birçok öğretim ortamını saymak olanaklıdır. Bu çeşit ortamların, öğretimde, yerinde ve etkili biçimde kullanılması, öğrencinin ilgisini çekerken, öğretimi de zenginleştirmektedir (Alkan, 1991, s. 86; Sözer, 1998, s. 110). Örneğin Sosyal Bilgiler dersinde Türk büyüklerinin, tarihi olayların, illerin resim ve fotoğraflarının öğretim sırasında kullanılması öğrenmeyi kolay ve ilginç duruma getirmektedir. Türkiye’de sağlık bilgileriyle, çevreyle ilgili çeşitli afişler bulunmaktadır. Bu afişlerden özellikle özel gün ve haftaların işlenmesinde yararlanılabilir. Ayrıca Turizm Bakanlığı’nca hazırlanmış doğal ve tarihi güzelliklerin gösterildiği posterler öğrencilerin ülkeyi tanımalarına ve öğrendikleri bilgileri zihinlerinde canlandırmalarına yardımcı olur (Erden,?, s. 190).

Sosyal Bilgiler dersinde Tarih, Türkiye, İl ve Dünya haritalarından da yararlanılabilir. Haritalar öğrencilere kendi buldukları yerin, bölgelerin ve ülkelerin

konumu hakkında bilgi verir, coğrafi yapılar ve yerleri hakkında bilgi edinmelerini sağlar. (Erden,?, s. 189). Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde tarihi tablolar, resimler, kartpostallar incelenip bunlarla konular somutlaştırılır. Resimler, ünite köşelerinde veya okulun çeşitli yerlerinde sergilenerek gelecek yıllarda da kullanılabilir albüm haline getirilebilir. Konulardaki önemli tarihi olaylar, öğrencilerle birlikte tarih şeridinde işlenerek onlarda zaman kavramı geliştirilir (MEB, 1998, s. 535).

Sosyal Bilgiler dersinde tepegöz iyi hazırlanmış saydamlarla birlikte kullanıldığı zaman, kavram, süreç, olgu öğretiminde, bilgilerin özetlenmesinde, sunulan bilgilerin önemli noktalarının vurgulanmasında etkili bir biçimde kullanılır. Örneğin, Sosyal Bilgiler dersinde saydamlara bölgelerin dilsiz haritaları çizilerek bu haritalar öğrencilerle doldurulabilir. Saydamlara insan figürleri çizilerek oynatılabilir, grafik ve şemalar gösterilebilir (Erden,?, s. 197).

Televizyon ve video, insan davranışı, örnek olay, belgesel gibi birincil kaynak gercin iletilmesini, bileşenlerin işleyişinin resimlerle anlatılmasını ve canlandırmada olduğu gibi dinamik değişim ilkelerinin örneklerle gösterilmesini sağlar (Özer, 1994, s.13). Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilir birçok video filmi hazırlanmıştır. Bunun yanısıra özel ve devlet televizyonları tarafından hazırlanmış ve piyasada satılan Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve diğer Türk büyükleriyle ilgili video kasetleri bulunmaktadır. Slaytlar ise Sosyal Bilgiler dersinde ülke ve şehirlerin, tarihi eserlerin tanıtımı gibi konularda etkili bir biçimde kullanılabilir (Erden,?, ss. 199-200). Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan harita, yerküre, video kaset, film, film şeridi, slaytlar gibi eğitim araçları donatım merkez müdürlükleri ile Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığından sağlanarak konuların işleniş sırasında yeri geldikçe etkili bir şekilde kullanılabilir. Konularla ilgili bulunabilen eğitim araç ve gereçlerinden bilgisayar, CD ve disketlerden de yararlanılabilir (MEB, 1998, s. 535).

Bilgisayar, kuşkusuz çağımızdaki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin eğitim uygulamalarına sunduğu olanaklardan biridir. Bilgisayarın bilgiyi işleme, depolama ve istenildiği zaman sunma olmak üzere üç önemli özelliği bulunmaktadır (Yaşar, 1992, s.1). Yurt dışında Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilir, özellikle benzetim tekniğinin kullanıldığı yazılımlar ve CD’ler bulunmaktadır. Türkiye’de okullarda

bilgisayarların yaygınlaştırılmasına yönelik olumlu adımlar atılmış ve eğitim programlarına uygun hazır yazılımlar geliştirilmeye başlanmıştır (Erden,?, ss. 200-201). Sosyal Bilgiler dersinde radyo, güncel olayları izlemek ve öğrencileri tartışmaya hazırlamak amacıyla kullanılabilir. Radyo, belirli gün ve haftaların işlenmesi sırasında da öğretmen ve öğrenciler için iyi bir kaynaktır (Erden,?, s. 199).

Sosyal Bilgiler dersinin davranışsal amaçlarını kazandırmada kullanılacak araç-gereçler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Sönmez, 1996, s. 1):

- Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar,
- Yeryüzü şekilleri,
- Çevredeki bitki ve orman örtüsü, yağışlar, sıcaklık,
- Çevredeki kurum ve kuruluşlar, görevli, yetkili ve ilgili kişiler,
- Üç boyutlu modeller, güneş sisteminin basit modeli, maketler,
- Bilgisayar,
- Televizyon, video, sinema, radyo, teyp, ses bantları,
- Tepegöz, projektör, episkop,
- Kum masası, elektrikli dilsiz haritalar, plastik ya da kağıttan maketler, oyuncaklar, bebekler, mankenler, küre,
- Pusula, termometre, barometre, yağmur ölçüsü, saat, takvim,
- Tarih ve coğrafya şeridi,
- Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler, levhalar,
- Kuklalar, birbirini izleyen resim seti (flaşkartlar), çizgi resimler, figürinler, afişler, kitaplar, ansiklopediler, dergiler, gazete kopyaları, broşürler,
- Kara tahta, pazen tahta, manyetik tahta, bülten tahtası, cam ve beyaz tahta.

Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin kullanabileceği çok sayıda araç-gereç bulunmaktadır. Önemli olan araç-gereçlerin öğretim amacıyla etkinlikle kullanılmasıdır. Öğretmenler görsel işitsel araçlar yardımıyla öğretimi zenginleştirme olanağına sahiptir. Derslerde kullanılacak araç gereçlerden istenilen yararın sağlanabilmesi için araçların yerinde ve zamanında kullanılması gereklidir.

1.1.2.4. Değerlendirme.- Değerlendirme öğretim sürecinin önemli boyutunu oluşturur. Değerlendirme ile öğrencilerin amaçlanan davranışları kazanıp kazanmadıkları belirlenmeye çalışılır. Öğretmen öğretim konusundaki kararlarını değerlendirme ile elde edilen bilgilere dayalı olarak verir. Bu nedenle değerlendirmenin olmadığı bir öğretim süreci tam sayılmaz (Paykoç, 1991, s. 153).

Değerlendirme çeşitli kaynaklardan toplanan bilgileri belirli ölçütlere göre yorumlayarak bir konu veya bir öğrenci hakkında yargılara varma sürecidir. Belirli bir amaç veya ölçüte göre bir öğrencinin çeşitli nitelikleri hakkında toplanan bilgileri bir arada yorumladıktan sonra öğrenciyi, belirtilen amaç için yeterli veya yetersiz saymak, belirli bir sürenin sonunda yapılan öğretimin toplanan bilgilere göre amaçlara ulaşmadaki başarı durumunu yorumlamak ve bir değer yargısına varmak, değerlendirme etkinlikleri için örnek olabilir (Özgüven, 1994, s. 123).

Sosyal Bilgiler öğretimi, insanların birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimini incelerken, yurttaşlık özelliklerini, çok yönlü düşünmeyi ve karar vermeyi, insan ilişkilerini, kendini gerçekleştirme ve ekonomik verimliliği geliştirmeyi amaçlar. Bir başka deyişle, insanlarda belli bilgi ve becerilerin yanısıra belli değerlerin, tutumların, ilgilerin, alışkanlıkların ve inançların geliştirilmesini kapsar. Bilişsel, duyuşsal ve devinimsel türde amaçları bulunan Sosyal Bilgiler öğretiminin değerlendirilmesi çok yönlü bir temele dayanmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirmenin özelliklerini kısakürek şu şekilde açıklamaktadır (1989, ss. 72-73):

- Sosyal Bilgiler öğretiminde değerlendirme, amaçlarla ve konu alanının özellikleri ile tutarlı olmak zorundadır.
- Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçları arasında duyuşsal türde olanlar oldukça geniş bir yer tutar. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için özelliklerin ölçme ve değerlendirilmesinin nasıl yapılacağına bilinmesi gerekir. Bir başka deyişle, öğretmenin hangi amaçları geliştirdiğini bilmesi, alanın tipik özelliklerinin bilincinde olması ve nesnelliği koruması gerekmektedir.
- Sosyal Bilgilerde sayısal ve somut anlatımların yanısıra, niteliğe dayalı, soyut anlatım ve bilgilerle dolaylı olarak elde edilen bilgilerin kullanılmasına da gereksinim vardır. Bu bakımdan, öğretmenin iyi bir gözlemci olması, testler ve test dışı tekniklerle kararlarını oluşturması gerekmektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretiminde ölçülmesi çok zor ve kapsamlı olan insan özellikleri amaçlar arasında önemli bir yer tutar. Örneğin "yurttaşlık görevleri ve

sorumluluklarını geliştirme” bu tür bir amaçtır. Bu nedenle bir öğretmen ne kadar çok bilgiye dayalı bir ölçme ve değerlendirme yaparsa, kararları o kadar doğru ve sonuçlar da o kadar başarılı olur.

Değerlendirme teknikleri öğretimin amaçlarına göre bilişsel, duyuşsal ve devinimsel özelliklere göre farklılıklar göstermektedir. Sosyal Bilgiler dersinin duyuşsal amaçlarından olan değerlerin gelişmesi esas olarak davranışlara bağlıdır. Demokratik bir toplumda değerler akılcı bir düşünce ürünü olarak oluşmalı ve günlük yaşamda da kullanılmalıdır. Eğer amaç akılcı, tutarlı değerlerin oluşması ve demokratik toplum düzeninin işleyişinde işe koşulması ise bir öğrencinin değerlerinin ölçülmesi yeterli olmaz. Değerlerin demokratik toplumun kabul ettiği değerler olup olmadığının araştırılmasından başka, öğrencinin bu değerlere akılcı yargılarla ulaşip ulaşmadığı, değerleri kendi içinde tutarlı bir sistem haline getirip getirmediği de belirlenmelidir (Turgut, 1992, ss. 153-154). Bu amaçla öğretmen değerlendirme tekniği olarak gözlem, görüşme ve anketleri kullanabilir. Sosyal Bilgiler alanında gözlem, öğrencilerin yurttaşlık görev ve sorumlulukları, yakın çevreleri ve insanlarla ilişkileri, toplumsal yaşayışla ilgili davranışları ne ölçüde kazandığını belirlemek amacıyla yapılabilir. Sosyal Bilgiler alanında anket ise öğrencilerin toplumsal olaylara ilişkin düşüncelerini almak amacıyla kullanılabilir.

Sosyal Bilgiler alanında bilişsel davranışların ölçülmesinde yazılı yoklamalar, sözlü yoklamalar ve test türleri kullanılmaktadır. Yazılı yoklamalar Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçları açısından çok değerli bilgiler veren bir değerlendirme türüdür (Turgut, 1992, s. 47). Sözlü yoklamalar bir öğretim tekniği olarak öğretimin geliştirilmesine katkıda bulunabileceği gibi sözlü performansın vurgulandığı (Tekin, 1993, s. 122), Sosyal Bilgiler alanında da öğrenci başarısının ölçülmesinde etkilice kullanılmaktadır. Kısa yanıt testleri, öğrencinin belli olgusal bilgileri hatırlayıp hatırlamadığını ölçtüğünden Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak değerlendirme türlerine uygun düşmektedir. Test tekniğinin uygulanmaya başlamasından kısa bir süre sonra kullanılmaya başlanan çoktan seçmeli testler Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanan test türleri içinde en çok kullanılanıdır. Sosyal Bilgiler alanında kesin önermeler oluşturmak güç olduğundan doğru yanlış türü testlerin kullanılması uygun olmayabilir. Sosyal Bilgiler alanında terimlerle terimlerin tanımları, ilkelere ilkelerin uygulanabileceği durumlar, tarihi olaylarla, olayların geçtiği yerler gibi bilgi öğelerinin eşleştirilebileceği maddeler düzenlenerek eşleştirme testleri uygulanabilir.

1.1.3. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Gelişimi

Sosyal Bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, insanoğlu varolduğu andan itibaren Sosyal Bilgiler eğitiminin başladığı (Sönmez, 1994, s. 11) söylenebilir. Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili çalışmalar oldukça eskilere dayanmaktadır.

Türklerin islâmlığı kabul edişlerinden önce, toplumsal yaşamla ilgili birtakım bilgi ve kurallar ile gelenek ve görenekler yüz yıllar boyunca çocuk ve gençlere öğretilmeye çalışılmıştır. İslâmlığın kabul edilışinden sonra da, daha çok İslâm dinine temel olan konuların kazandırılması yoluna gidilmiş; Osmanlılarda, özellikle Sıbyan mektepleri ve medreselerde din temeline dayalı bilgiler programlarda ağırlık taşırken, Sosyal Bilimler içinde yer alan kimi dersler, kurumların öğretim düzeylerine uygun biçimde belirli saat ve sürelerle okutulmuştur. Bu durumun genel olarak Cumhuriyet dönemine dek sürdüğü görülür (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 9).

Cumhuriyet döneminde ilköğretimle ilgili olarak değişik yıllarda (1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993) ve kimi zaman Sosyal Bilgilerle ilgili alanlarda, programlarda birtakım düzenlemelere gidilmiştir.

1926 programında, “ilkokulun başlıca amacı genç kuşağın çevresine etkin bir biçimde uyumunu sağlamak üzere iyi vatandaşlar yetiştirmektir” ilkesi temel alınmış; Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerine dördüncü ve beşinci sınıflarda herbiri ikişer saatten haftada altı saat olmak üzere yer verilmiştir (Sönmez, 1994, s. 12).

1930, 1932 ve 1936 programlarında, 1926 programındaki amaca; “bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve cumhuriyet yönetimine uyum sağlamak, yararlı olmak, milli, medeni ve insani düşünce ve duygulara sahip bir duruma getirmek” gibi ilkeler de eklenmiştir. Dersler bu programlarda da aynı adlarla okutulmuş, yalnız Yurt Bilgisi dersi beşinci sınıfta bir saate indirilmiştir (Sönmez, 1994, s.12).

Bu amaçlara 1948 programında “ilkokul, çocuklara milli kültürü aşlamak zorundadır, içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı milli ülküleri, aynı milli amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet isteğini verimli bir şekilde kazandırmalıdır” ilkesi de eklenmiş; dördüncü ve beşinci sınıflarda 1936 programındaki isim ve saatleriyle aynen korunmuştur (Sönmez, 1994, s. 12).

Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’de ilkönce 1952 yılında İlköğretmen Okulları Programına Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri yerine konulmuştur. 1952 yılında toplanan V. Milli Eğitim Şûrasında da ilk ve orta dereceli okullarda okutulması kararlaştırılmıştır (Binbaşıoğlu, 1981, s. 39).

ABD’de başlatılan, Sosyal Bilgiler alanındaki gelişmeler diğer ülkeleri olduğu gibi Türkiye’yi de etkilemiş, Türkiye’de ilkokul programında yer alan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri 1962 İlkokul Programı taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir (Erden,?, s. 6). Ayrıca 1962 program taslağında ilkokulun amacı, “kişisel, insanlık ilişkisi, ekonomik ve toplumsal hayat” yönlerinden belirlenmiş, ders saatleri dördüncü sınıfta altı, beşinci sınıfta beş saat olarak belirlenmiştir (Sönmez, 1994, s. 13). “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adlı ders Talim ve Terbiye Kurulu’nun kararıyla pilot ilkokullarda deneme niteliğinde uygulanmıştır. 1965-1966 öğretim yılında uygulama alanı daha da genişletilerek Bakanlıkça sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra, 1968 ilkokul programında dersin adı “Sosyal Bilgiler” olarak değiştirilmiş ve dördüncü, beşinci sınıflarda haftada beşer saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Sözer, 1998, s.24).

Ortaokullarda (bugünkü ilköğretim okullarının altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfları) 1924 yılından başlayarak 1967 yılına dek değişik tarihlerdeki program düzenlemelerinde Tarih ve Coğrafya dersleri aynı adla fakat zaman zaman değişen haftalık sürelerle (ikişer, üçer ya da birer saat olarak) yer almıştır. Bu derslerin yanında ayrıca, yine zaman zaman değişen adlarla Malumat-ı Vataniye, Vatani Malumat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi, Vatandaşlık Bilgileri (tümü aynı ders), haftada ikişer ya da birer saat olarak uzun yıllar okutulmuştur. Daha sonra, 1967 programında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler adı altında birleştirilmiş ve bu ders ortaokulların birinci ve ikinci sınıflarında haftada beş saat, üçüncü sınıflarında ise dört saat olarak okutulmuştur. 1985 yılında ortaokullarda Sosyal Bilgiler eğitimine son verilmiş ve bunun yerine Milli Coğrafya, Milli Tarih dersleri başlatılmıştır. Daha sonra 1992 yılında da yeni bir Vatandaşlık Bilgileri programı uygulamaya geçirilmiş; 1993’te de Milli Tarih ile Vatandaşlık Bilgileri programlarında kimi değişiklikler yapılmıştır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, ss. 9-10). Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri ilk sınıfta haftada ikişer saat, Vatandaşlık Bilgileri ise son sınıfta haftada üç saat okutulmuştur. Bu ders grubunda, 1924 yılından bu yana üç sınıfın haftalık ders saati toplamında üç saatlik bir azalma olmuştur. Ancak, eğitimde Atatürkçülüğü daha da pekiştirmek amacıyla, 1981-

1982 öğretim yılından itibaren ortaokul son sınıf programlarına T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi haftada iki saat konularak bu farklılık bir saate indirilmiştir (Haftalık Ders Programları, 1987, s. 17; Gültekin, 1997, s. 43).

1997 yılında sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulaması ile ilgili yasanın yürürlüğe girmesinden sonra Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 10.09.1997 tarih ve 143 sayılı kararı ile ilköğretim okullarında okutulan Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri uygulamadan kaldırılmış, yerlerine Sosyal Bilgiler dersinin konması kararlaştırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 02.04.1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen yeni "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı" ilköğretim dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflara yönelik olup "öğretimin kalitesini yükseltmek, ezberci bir eğitim yerine, günün ihtiyaçlarına yanıt vermek" amacını taşımaktadır. Yeniden düzenlenmiş olan İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarında haftada üçer ders saati olmak üzere her sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır. "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" adlı ders ise, yedinci ve sekizinci sınıflarda birer saattir. Ayrıca, yalnızca sekizinci sınıfta "T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" adıyla haftada iki saatlik bir Tarih dersi daha vardır (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, ss.9-10).

İlköğretimde program geliştirme etkinlikleri genellikle daha fazla sayıda ilgilinin program yapma işine katılması, hazırlanan programın tanıtılması biçiminde uygulanmış, değerlendirme ve araştırmaya sürekli yer verilmemiştir. Son yıllarda ilkokul programı ders programları boyutunda geliştirilmektedir. Bazı ders programları; davranışsal amaç, ders konuları, derslerin işlenişi ile ilgili açıklamalar boyutunda ele alınmıştır. Ancak ilkokul programının 1995 yılındaki baskısında davranışsal amaçların belirlenmesi yerine dersin amaçları ve konularının belirlenmesiyle yetinilmiştir. Ancak ders programları ayrı basılmış ve bu baskılarda davranışsal amaçlara önemle yer verilmiştir (Büyükkaragöz, 1997, ss. 230-231).

02.04.1998 tarih ve 62 Sayılı karar ile kabul edilen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda davranışsal amaçlar bulunmamaktadır. Davranışsal amaçları programda yer alan özel amaçlar doğrultusunda, ders planlarında öğretmenler belirleyeceklerdir.

Cumhuriyet döneminden bu yana ilkokul ve ortaokul (bugünkü ilköğretim okulları) programlarında yukarıda açıklandığı gibi, Sosyal Bilgiler öğretim programı ile

ilgili çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler yapılırken belli eğitim basamaklarında öğrenilmesi istenen ders konuları, zaman ve süre öğeleri dikkate alınarak, belli eğitim basamağının ve okul tipinin amaç ve ilkeleri dikkate alınmaktadır (Varış, 1996, s. 14).

II. Dünya Savaşından 1960 yıllarına kadar olan dönemde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilimler öğretiminde merkezi ve ulusal program çalışmalarına ve ders içeriklerinin önceden belirlenmesine karşı güçlü bir tepki başlamış, bireysel uyum, toplumsal gereksinimler, vatandaşlık eğitimi gibi konularda içeriğin çevreye göre belirlenmesi çalışmaları başlatılmıştır. Bu durum, "Sosyal Bilimler Öğretimi" yerine "Sosyal Bilgiler Öğretimine" yer verme biçimine dönüşmüştür. Bu hareketin belirgin özelliği, öğrencilere ayrı ayrı disiplinleri öğretmek yerine, sosyal sorunlardan hareket ederek bu sorunları çözmeye yönelik bilgi ve becerileri programlarda bir bütün olarak "Sosyal Bilgiler" adı altında vermektir (Özoğlu, 1974, ss. 39-40).

Erden; Barr, Barth ve Shermis'in ortaya koyduğu ve kimi yazarların da değindiği (Naylor ve Diem, 1987; Nelson, 1987; Michaelis, 1988) Sosyal Bilgiler öğretimine rehberlik eden üç yaklaşımdan söz etmektedir (...?, s. 7):

Vatandaşlık Bilgisini Aktarma Olarak Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımda Sosyal Bilgilerin temel amacı öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi birer vatandaş olmalarını sağlamaktır. Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere geçmişteki bilgiler ve olgular, temel toplumsal kurumlar, değerler, inançlar kazandırılmaya çalışılır.

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşıma göre iyi vatandaş yetiştirmek için öğrencilere Sosyal Bilimlerle ilgili disiplinlerdeki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmalıdır. Bu yaklaşım genellikle konu alanı merkezli programlarda kullanılır.

Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşıma göre Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerini geliştirmektir. Bu yaklaşımda Sosyal Bilgilerin belli bir kapsamı yoktur. Çağdaş sorunlar çalışmanın temelini oluşturur.

Sosyal Bilgiler öğretimi sırasında öğretmenler bu üç yaklaşımdan birini tercih edebilirler. Ancak son yıllarda eğitimciler Sosyal Bilgiler öğretiminde bu üç yaklaşımdan birlikte yararlanmaktadırlar. Bir başka deyişle, Sosyal Bilgiler öğretiminde toplumun kültürel mirası, Sosyal Bilimlerle ilgili disiplinlerden yararlanılarak öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır (Erden,?, s. 7).

Günümüzde Sosyal Bilimlerin öğretiminde “bilimsel yaklaşım” ağırlık taşımakla birlikte; içeriğin, ayrı ayrı disiplinlerde yoğunlaşarak mı, yoksa disiplinlerarası bir yaklaşımla, “Sosyal Bilgiler” kapsamı içinde, çocuğun algılama özelliğine uygun bir biçimde küresel (global) bir değerlendirme anlayışı ile mi verilmesi gerektiği konusu tartışılmaktadır. Son yıllarda bilimsel çevrelerdeki eğilimin, Sosyal Bilimlerin öğretiminde izlenen “bütünlük” yaklaşımının hiçbir zaman göz ardı edilmemesi noktasında olduğu söylenebilir (Can, Yaşar ve Sözer, 1998, s. 18).

Bireysel özgürlük ve iyi yaşam için bilginin ve eğitimin giderek artan bir önem kazanması, ileri düzeyde eğitim görmüş bireylerle yeterince eğitilmemiş bireyler arasında oluşan boşluk, düşünen ve aynı zamanda düşündüğünü uygulamaya koyabilen insana olan gereksinimin artması gibi gelişmeler diğer programların olduğu gibi Sosyal Bilgiler Programının da geliştirilmesi gereksinimini gündeme getirmiştir (Alkan, 1984b, s. 3).

Her eğitim basamağında olduğu gibi ilköğretim basamağında da program geliştirme sürecinin devam etmesi ve eğitim programlarının bilim ve teknolojide meydana gelen gelişmeleri izleyebilmesi için sürekli olarak değerlendirilmesi gereklidir. Cumhuriyet döneminden bugüne ilköğretim ve ilkokul programları ile bu programlarda yer alan Sosyal Bilgiler Programı incelendiğinde, programın toplumun ve öğrencilerin gereksinimlerine yanıt vermediği, programların temel eğitimin amaçlarına uygun olarak geliştirilmediği görülmektedir. Nitekim son yıllarda Sosyal Bilgiler programına ilişkin olarak birkaç araştırma gerçekleştirilmiştir.

Örneğin Ortaokullardaki Sosyal Bilgiler Programını 300 öğretmenin görüşüne dayalı olarak değerlendiren Kahveci (1986), programın amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin bulgular elde etmiştir. Bu çalışmada, programın amaçlarının Milli Eğitimin amaçlarını kısmen gerçekleştirdiği, amaçların öğrencilerin psikolojik gelişimlerine kısmen uygun olduğu ortaya konulmuştur. Programda içeriğin dağılımının kısmen dengeli olduğu belirlenmiş, dersin öğretiminde en çok düzenlatım ve soru-cevap yönteminin kullanıldığı, öğretmenlerin yarısından çoğunun okullarda ders araç ve gereçlerini yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Candan (1990), ilkokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini örneklem kapsamına aldığı 6 ilkokuldaki öğrencilere uyguladığı ankete göre belirlemiştir. Bu araştırma ile, Sosyal Bilgiler dersinde amaçların beşte üçüne ulaşıldığı ortaya konulmuştur.

Jay (1995) yaptığı araştırmasında Missouri ortaokullarında uygulanan Sosyal Bilgiler Programını varolan durum ve programın uygulanışı açısından incelemiştir. Araştırmaya yönelik bulgular seçilen 8 okuldaki Sosyal Bilgiler bölümü başkanlarına ve öğretmenlerine uygulanan anket aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma, programın tekrar gözden geçirilmesi ve program süreci dikkate alınarak uygulamaya geçirilmesi yönünde bulgular ortaya koymuştur.

Program değerlendirme araştırmaları, eğitim hizmetinin kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Eğitim hizmetinin kalitesinin artırılması için, öncelikle programın uygulamadaki durumunun ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Program değerlendirme çalışması sonucunda da değerlendirilen programın elde edilen sonuçlara göre düzeltilmesi veya geliştirilmesine yönelik öneriler ortaya konulmalıdır (Selvi, 1996, ss. 9-12).

Sosyal Bilgiler Programının da kendinden beklenen işlevi daha iyi yerine getirmesi, aksak ve eksik yanlarının belirlenerek geliştirilmesi için değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programının öğelerini gözden geçirmeyi, programın aksayan ve eksik yönlerini belirlemeyi, programın işleyişinde karşılaşılan sorunları analiz etmeyi, programın uygulayıcısı olan ve sorunları çok iyi bilen öğretmenlerin programın geneline ve öğelerine ilişkin görüş ve geleceğe yönelik önerilerini belirleyerek elde edilen bulguların bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır. Programın bugünkü ve gelecekteki başarısı için, programla ilgili yargılara ve karara varmadan veya çözüm önermeden önce, bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak gerekli verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlarının yapılması gerekmektedir. Bu gereklilikten yola çıkarak, aşağıda araştırmanın temel amacı ortaya konmuş ve bu amaç doğrultusunda belirlenen birtakım sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, “İlköğretim Kurumlarında uygulanan dördüncü ve beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programı”nı değerlendirmektir.

Belirtilen bu temel amaca bağlı olarak, aşağıdaki sorulara yanıt aranması yoluna gidilmiştir:

1) Öğretmenler, Sosyal Bilgiler programı konusunda, genel olarak olumlu bir görüşe sahip midir?

2) Sosyal Bilgiler programını uygulayan öğretmenlerin, programın;

- a) Amaçları
- b) İçeriği
- c) Öğretim süreçleri
- d) Değerlendirme

boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

3) Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler programının öğeleri ile ilgili görüşleri arasında,

- a) Okuttukları sınıf
- b) Cinsiyetleri
- c) Meslekteki hizmet süreleri
- d) En son bitirdikleri okul (öğretim programı)

yönünden ilişki var mıdır?

4) Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler programı ile ilgili olarak geleceğe yönelik görüş ve önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumlar, kendilerinden beklenen toplumsal yapıya uygun insangücü yetiştirme görevini Sosyal Bilgiler dersiyle yerine getirmektedir. Sosyal Bilgiler, öğrencinin içinde bulunduğu toplumsal yaşamla ilişkili olduğundan öğrenci içinde bulunduğu toplumsal yaşamı bu derste geçmiş, bugünü ve geleceği ile yakından tanıyacaktır. Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, öğrencilere önemli sosyal beceriler kazandırarak onların toplumsallaşmasını sağlamak ve onları iyi birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler ilköğretim okulu programında yer alan en kapsamlı ve en temel derslerden birisidir. Bu nedenle ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler öğretiminden en üst düzeyde yararlanabilmek için etkili bir öğretimin gerçekleştirilmesi gerekir. Sosyal Bilgiler öğretiminin etkililiği de Sosyal Bilgiler Programı ile ilişkilidir.

Uygulanan Sosyal Bilgiler öğretim programının zaman zaman eksik yanları olduğu dile getirilmektedir. Bu yargılar bir araştırma sonucuna dayanmıyorsa yargının geçerli olduğu kabul edilemez. Eğitimle ilgili bir sorun için karara varmadan veya çözüm önermeden önce bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak gerekli verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması gerekmektedir. İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programının daha etkili ve daha yararlı bir duruma getirilmesi konusunda alınacak önlemler bakımından değerlendirilmesine gerek duyulmaktadır.

Çağdaş eğitim ve öğretim ilkeleri doğrultusunda görev yapan bir öğretmen uyguladığı programın da iyi bir değerlendiricisidir. Böyle olunca, programın değerlendirilmesi ve geliştirilmesinde, uygulayıcısı olan öğretmene büyük görevler düşmektedir. Başka bir deyişle, öğretmenin programa yönelik görüşleri ve geleceğe yönelik önerileri, gelecekteki uygulamalar açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu bakımdan, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflardaki Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda, yapılan etkinlikleri inceleyip sorunları çok iyi bilen öğretmenlerin, programın bugünkü durumu ve geleceğe yönelik eğilimleri konusunda görüşlerini saptayarak elde edilen bulguların nesnel bir değerlendirmesini yapmak ve yetkililere ışık tutacak öneriler geliştirmek bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılan etmenler arasındadır.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıtlar şunlardır:

1. İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda uygulanan Sosyal Bilgiler programının başarı durumu, öğretmenlerin program ve uygulanmasına ilişkin görüşleriyle doğrudan ilişkilidir.

2. Araştırmaya katılan öğretmenler, uygulanan anket sorularını kendi gerçek görüşlerini yansıtmak biçimde içten ve yansız olarak yanıtlamışlardır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 1996-1997 öğretim yılında, Eskişehir ili ve bu ildeki merkez ilköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarında uygulanan Sosyal Bilgiler programı ile sınırlıdır.

2. Araştırmada elde edilen bulgular, geniş bir kaynak taraması yanında, dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programı ve uygulanışına ilişkin görüşlerini belirlemek üzere geliştirilen anket sorularına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilimler: İnsanın insanla ve insanın çevresi ile olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğudur (Uysal, 1974, s. 30).

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden,?, s. 8). Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir (Sönmez, 1994, s. 8).

Amaç: Yetiştirilen insanda bulunması uygun görülen eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikte istendik özelliklerdir (Ertürk, 1994, s. 24).

İçerik: Olguların ve olayların ezberlenmek üzere bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir (Varış, 1996, s. 114). Bir öğretimi programında, üzerinde durulması ya da işlenmesi istenen etkinlikler, üniteler ya da konulardır (Oğuzkan, 1993, s. 70; Sözer 1998, s. 63).

Öğretme-Öğrenme Süreçleri: Bir ders ya da konu alanı için belirlenen davranışsal amaçların her bir öğrenciye nasıl ve ne yolla kazandırılacağı belirlenmesidir (Sönmez, 1993, s. 104).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm etkinlikleri kapsar. Öğretim, ders dışı kol etkinlikleri, özel günlerin kutlanması, geziler, kısa kurslar, rehberlik, sağlık vb. hizmetler ve görevler bu çerçeveye girer (Varış, 1996, s. 14).

Öğretim Programı: Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1996, s. 14).

Program Geliştirme: Gerek okul içinde gerek okul dışında milli eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin uygun yöntem ve tekniklerle geliştirilmesine yönelik koordine çabaların tümüdür (Varış, 1996, s. 17).

Program Değerlendirme: Gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1993, s. 9).

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veriler ve toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması konularında bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

İlköğretim kurumlarında uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Programını öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde tarama modelinden yararlanılmıştır. Bu model çerçevesinde, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda görevli bulunan öğretmenlerin görüş ve önerileri varolan duruma dayalı bir biçimde betimlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, varolan durumun, okutulmakta olan sınıfa, cinsiyete, meslekteki hizmet sürelerine, en son bitirdikleri okul ya da öğretim programına göre değişip değişmediği de ilişkisel olarak aranmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın genel evrenini, Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfta görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, 1996-1997 öğretim yılının II. döneminde Eskişehir İl Merkezindeki 28 ilköğretim okulunun dördüncü ve beşinci sınıflarında görev yapan 127 öğretmen oluşturmaktadır.

Çalışma evreninin çok büyük olmaması, ulaşmada güçlük bulunmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilebileceği düşüncesiyle, araştırmada örneklem alma yoluna gidilmeyerek, araştırma çalışma evrenini oluşturan bütün öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın çalışma evreniyle ilgili sayısal bilgiler Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1
Araştırmanın Çalışma Evreni

Okulun Adı	Öğretmen Sayısı S	Toplam Sayıya Göre Oranı %
Yenikent İlköğretim Okulu	3	2.36
V.M. Raif İlköğretim Okulu	7	5.51
Yaşar Gülle İlköğretim Okulu	4	3.14
Cahit Kural İlköğretim Okulu	2	1.57
Sinan Alağaç İlköğretim Okulu	12	9.44
Mimar Sinan İlköğretim Okulu	4	3.14
Ziya Gökalp İlköğretim Okulu	6	4.72
İki Eylül İlköğretim Okulu	7	5.51
Necatibey İlköğretim Okulu	3	2.36
Battalgazi İlköğretim Okulu	3	2.36
N.Hoca İlköğretim Okulu	3	2.36
Özel İdare İlköğretim Okulu	2	1.57
Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu	6	4.72
Halil Akkurt İlköğretim Okulu	6	4.72
24 Kasım İlköğretim Okulu	6	4.72
Bahattin Güney İlköğretim Okulu	7	5.51
A.Fuat Cebesoy İlköğretim Okulu	8	6.29
Subutay Alkan İlköğretim Okulu	2	1.57
M. Zeyrek İlköğretim Okulu	6	4.72
Porsuk İlköğretim Okulu	7	5.51
Erenköy İlköğretim Okulu*	-	-
S. Havva Kamışlı İlköğretim Okulu*	-	-
Ahmet Sezer İlköğretim Okulu*	-	-
Çamlıca Ticaret İlköğretim Okulu	6	4.72
M. Ünüğür İlköğretim Okulu	10	7.87
Şirintepe İlköğretim Okulu	4	3.14
M. Kemal İlköğretim Okulu	3	2.36
M. Akif Ersoy İlköğretim Okulu*	-	-
Toplam	127	100.0

Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü 1997'deki verilerden düzenlendi.

* 1996-1997 öğretim yılında bünyesinde İlköğretim Okulu dördüncü ve beşinci sınıf öğretmeni yoktur.

Çizelge 2
Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü

Okullar	Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı s	Yanıtlanan Anket Sayısı s	Yanıtlanan Anket Yüzdesi %
Eskişehir il merkezindeki ilköğretim okulları	127	123	97

Çizelge 2’de görüldüğü gibi, anket dağıtılan öğretmen sayısı 127 olup, ankete yanıt veren öğretmen sayısı 123’tür. Anketi yanıtlayan öğretmenlerin %97 dolayında olması araştırma açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilir.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmanın temel verilerini yerli ve yabancı kaynak taramasından elde edilen bilgiler yanında, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinden sağlanan görüşler oluşturmaktadır. Konuyla ilgili öğretmen görüşleri, bu konuda araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan anket formuna verilen yanıtlarla belirlenmiştir.

Araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgileri toplamak üzere araştırmacı tarafından bir anket geliştirilmiştir. Anket geliştirilmeden önce benzer nitelikli bilgi toplama araçları incelenerek yeterli sayıda kapalı uçlu soru maddesi ve bunlara uygun yanıt seçenekleri belirlenmiştir. Kapalı uçlu sorularla birlikte yanıt seçenekleri de verilmiş, böylece kaynak kişinin, kendisine sunulan yanıt seçeneklerinden hangisini uygun görüyorsa, onu işaretlemesi sağlanmıştır. Kapalı uçlu sorular, istenen bakış açısını davet etmekte, kaynak kişi için yanıtlama kolaylığı sağlamaktadır. Bu tür soruların, araştırmacı için değerlendirme kolaylığı sağlaması da söz konusudur. (Karasar, 1998, s.176).

Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Dört sorunun yer aldığı birinci bölüm, öğretmenlere ilişkin kişisel bilgilerle ilgilidir. İkinci bölümde, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programının geneline ve öğelerine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere durum belirlemeye yönelik 29 soru yer almaktadır. Üçüncü

bölümde ise öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programıyla ilgili olarak, geleceğe yönelik önerilerini belirleyici ve “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinin bulunduğu 17 soruluk bir skafa bulunmaktadır.

Anketin geçerliğinin sağlanması için, ankette yer alan her sorunun incelenmekte olan konu ile ilişkili olmasına ve bütün konuyu kapsamasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, anket içinde değişik yerlere birbirlerini tekrarlar nitelikte bazı sorular koyarak yanıtlardaki dürüstlük ve güvenilirlik kontrol edilmiştir. Daha sonra, yine anketin geçerliğini sağlamak için anket, uzman görüşlerine sunulmuş, alınan eleştiriler doğrultusunda düzeltilerek geliştirilmiştir. Geliştirilen veri toplama aracı, uygulamaya aktarılmadan önce, çalışma evrenini temsil edebilecek daha küçük birimlerde araştırmacının da katılımıyla ön denemeden geçirilmiş, ayrıca, anket uygulanan kimi öğretmenler soruşturmaya tabi tutulmuştur. Öndenmeden alınan sonuçlar ile soruşturmada elde edilen veriler düzenlenerek anketin güvenilirliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Bu çalışmalardan sonra, anket formu danışman öğretim üyesiyle birlikte yeniden gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve uygulamaya hazır duruma getirilmiştir (Ek 1).

Uzman görüşleri ve ödeneme sonuçlarına göre geliştirilerek son biçimi verilen anket, uygulamaya hazır duruma getirilerek yeterli sayıda çoğaltılmıştır. Anketin okullardaki ilgili öğretmenlere uygulanmasına izin almak için Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün bir yazısı ile Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğüne başvurulmuş ve anketin uygulanması için gerekli izin onayı alınmıştır (Ek 2-Ek 3).

1996-1997 öğretim yılının ikinci dönemi olan Mayıs ayının ilk haftasında anketin uygulanacağı tüm okullara gidilerek, okul yöneticilerine anket hakkında bilgi verilmiş, Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin onay belgesi sunulmuş ve araştırmaya ilişkin anketlerin ilgili öğretmenlere dağıtılması ve toplanmasının yöneticilerce yapılması ve belirlenen günde araştırmacı tarafından anketlerin toplu olarak alınması kararlaştırılmıştır. Anketler verilen süre içinde öğretmenlere uygulanmış ve belirlenen günde okullara gidilerek yöneticilerden alınmıştır. Ancak, dağıtılmış olan anket formlarının bir bölümü, ilk turda, öğretmenlerden kaynaklanan nedenlerle toplanamamış, daha sonra belirlenen bir günde bir bölümünün daha toplanması mümkün olmuştur. Daha önce, “evren ve örneklem” bölümünde de belirtildiği gibi, uygulanan anketlerde geri dönüş oranı %97 olarak gerçekleştirilmiştir (bkz. çizelge 2).

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma için kullanılan anket formları toplandıktan sonra, kodlanmadan önce teker teker kontrol edilmiştir. Bu kontrolde toplanan tüm anketlerin (123) tam olarak doldurulduğu tesbit edilmiştir. Anketin birinci bölümünü oluşturan ve öğretmenlerin çeşitli özellik ve niteliklerini ortaya koyan bağımsız değişkenlere göre, ikinci bölümde yer alan ve bağımlı değişken olarak kabul edilen görüş ve önerilerin nasıl bir görünüm sergilediğini ortaya koyabilecek biçimde elde edilmiş bilgiler, bilgi formlarına işlenmiş ve bilgisayara aktarılmaya hazır duruma getirilmiştir.

İşlenen bilgiler, frekans ve yüzdeler olarak belirtildiği için, bağımsız değişken düzeyleri ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin test edilmesinde, istatistiksel teknik olarak khi kare (χ^2) tekniği kullanılmıştır. Bilindiği gibi, khi kare tekniğinde değişkenler arasındaki ilişki test edilmektedir. Khi kare çözümlerinde khi kare değerinin hesaplanabilmesi için her gözenek için beklenen değerin hiçbir zaman sıfır olmaması, beklenen değerin beş (5)'in altında olan gözenek sayısının toplam gözeneklerin %20'sini geçmemesi gerekir (Karasar, 1998, s.243). Khi kare çizelgelerinde, gözeneklere düşen frekansların boş olmaları ve gözeneklerin yüzde yirmisinde beşten aşağı frekans bulunması durumunda, uygun kolonlarda birleştirme yoluna gidilmiş ve analiz yinelenmiştir (Özdamar, 1996, s. 88). Verilerin dağılımı nedeniyle khi kare değerlerinin hesaplanmadığı çizelgelerde yüzdeler yer verilerek açıklamalar yapılmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığının test edilmesinde .05 güven düzeyi benimsenmiştir. Khi kare testinin anlamlı bulunması, iki değişken arasında bir ilişki olduğunu belirtmekte; ancak bu ilişkinin miktarı hakkında fikir vermemektedir. Bu durumda ilişki miktarının belirlenebilmesi için C (contingency) katsayısının hesaplanması uygun görülmüştür. Çünkü, C (contingency) katsayısı hesaplandığı takdirde, değişkenler arasındaki ilişkinin miktarı konusunda, zayıf da olsa bir fikir edinme olanağı bulunmaktadır. C katsayısı, iki değişken arasında ilişkinin derecesini gösterir, ancak yönünü göstermez. C (contingency) değeri sıfır olduğu zaman ilişkinin yokluğu ve tama yaklaştıkça yüksek bir ilişki olduğunu göstermektedir (Kaptan, 1995, s. 270).

Yorum yapılırken önce, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Bağımsız ve bağımlı değişkenler

arasında anlamlı bir ilişki yoksa, durumun kısaca açıklaması yapılmış, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunması durumunda ise daha ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde yer alan ve öğretmenlerin, geleceğe yönelik önerilerini içeren bilgilerin çözümlenmesinde, bağımsız değişken düzeylerine göre ilişkilerin belirlenmesine yer verilmemiş, bu bölüme ilişkin verilerin çözümlenmesinde frekans sayımı ile yüzdelerden yararlanılmıştır.

Bu araştırmayla ilgili tüm istatistiksel çözümlenmelerde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda, araştırmaya katılan öğretmenlerden sağlanan bilgilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgularla, bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmektedir. Bulgular ve yorumlar, üç ana başlık altında sunulmaktadır:

- Kişisel Özelliklerle İlgili Bilgiler
- Sosyal Bilgiler Programının Varolan Duruma İlişkin Bulgular ve Yorumlar
- Geleceğe Yönelik Önerilerle İlgili Bulgular ve Yorumlar

3.1. Kişisel Özelliklerle İlgili Bilgiler

Bu kesimde, araştırmaya katılan öğretmenlerin okutmakta oldukları sınıfa göre dağılımları, cinsiyete göre dağılımları, öğretmenlik mesleğindeki hizmet sürelerine ve en son bitirdikleri okul ya da öğretim programına göre dağılımları yer almaktadır.

Çizelge 3'de araştırmaya katılan öğretmenlerin okutmakta oldukları sınıfa göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Çizelge 3'de görüldüğü gibi, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin okuttukları sınıf bakımından dağılımları birbirlerine oldukça yakın olmakla birlikte, çoğunluğunu %52 ile dördüncü sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin hemen hemen aynı oranda olması araştırmanın sonuçları bakımından oldukça yararlıdır.

Çizelge 3
Öğretmenlerin Okutmakta Oldukları Sınıfa Göre
Dağılımı

Öğretmenin Okutmakta Olduğu Sınıf	Öğretmen Sayısı s	Oranı %
Dördüncü Sınıf	64	52.0
Beşinci Sınıf	59	48.0
Toplam	123	100.0

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı ise Çizelge 4’de görülmektedir.

Çizelge 4’deki verilerden anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunu %55.3 ile kadınlar oluşturmaktadır. Erkeklerin oranı ise %44.7’dir.

Çizelge 4
Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Öğretmenin Cinsiyeti	Öğretmen Sayısı s	Oranı %
Kadın	68	55.3
Erkek	55	44.7
Toplam	123	100.0

Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin, meslekteki hizmet sürelerine ilişkin bilgiler Çizelge 5’de görülmektedir.

Çizelge 5
Öğretmenlerin Meslekteki Hizmet Süreleri

Meslekteki Hizmet Süresi	Öğretmen Sayısı s	Oranı %
0 - 5 yıl	2	1.6
6-10 yıl	11	8.9
11-15 yıl	11	8.9
16-20 yıl	20	16.3
21-25 yıl	60	48.9
26 ve daha yukarısı	19	15.4
Toplam	123	100.0

Çizelge 5'deki verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerden meslekteki hizmet süreleri 21-25 yıl arasında olanlar (%48.9), diğer hizmet sürelerinde yer alan öğretmenlere göre daha fazladır. Bunu %16.3 ile 16-20 yıl arasında öğretmenlik yapanlar izlemektedir. Daha sonra, %15.4'lük bir oran ile 26 ve daha çok yıl çalışanlar gelmektedir. Öğretmenlik mesleğinde 6-10 yıl ile 11-15 yıl hizmet verenlerin oranı eşit olup, % 8.9'dur. Öğretmenlik mesleğinde çalışanların en azını %1.6'lık bir oranla 0-5 yıl görev yapanlar oluşturmaktadır. Bu bilgiler, il merkezinde ilköğretim okulları dördüncü ve beşinci sınıfta görev yapan öğretmenlerin hemen hemen yarısını 21-25 yıl arasında görev yapanların oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin mezun oldukları kurumlar da Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6'daki verilerde görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunu (%77.2) Eğitim Önlisans ya da iki yıllık Eğitim Yüksekokulunu bitiren öğretmenler oluşturmaktadır. Bunu, %11.4 ile Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler (%11.4) izlemektedir. Daha sonra sırası ile Lisans Tamamlama Programı (%4.9), Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı (%3.3) ve Öğretmen Okulu (%1.6) mezunu öğretmenler araştırma kapsamında yer almıştır. Bu verilerden edinilen izlenime göre araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir bölümünün (%77.2) Eğitim Önlisans ve 2 yıllık Eğitim Yüksekokul mezunları oluşturmaktadır.

Çizelge 6
Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okul ya da
Öğretim Programı Türlerine Göre Dağılımı

En son bitirilen Okul / öğretim programı türü	Öğretmen Sayısı s	Oranı %
Öğretmen Okulu	2	1.6
Eğitim Enstitüsü	14	11.4
Eğitim Önlisans / İki Yıllık Eğitim Yüksekokulu	95	77.2
Lisans Tamamlama Programı	6	4.9
Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı	4	3.3
Dört Yıllık Yüksekokul / Fakülte	2	1.6
Toplam	123	100.0

3.2. Sosyal Bilgiler Programının Varolan Durumuna Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmaya katılan dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin dördüncü ve beşinci sınıflarda uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Programı ve uygulamasına ilişkin görüşlerini yansıtan bulgularla bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular, öğretmenlerin kişisel özellikleri ile ilişkisi yönünden incelenerek yorumlanmıştır.

3.2.1. Sosyal Bilgiler Programı ve Uygulanışına İlişkin Görüşler

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin programın geneline ilişkin görüşleri ile ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiş, ayrıca elde edilen bulgular öğretmenlerin kişisel özellikleri bakımından da irdelenmiştir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfta uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Programını “genelde yararlı ve uygun” bulup bulmadıkları sorulmuş, öğretmenlerden alınan yanıtlar Çizelge 7’de gösterilmiştir.

Çizelge 7

Sosyal Bilgiler Programını Genelde Yararlı ve Uygun Buluyor musunuz?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	30	46.9	34	53.1	0	0.0	64	52.0			
	Beşinci Sınıf	20	33.9	33	55.9	6	10.2	59	48.0			
	Toplam	50	40.7	67	54.5	6	4.9	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	29	42.6	36	52.9	3	4.4	68	55.3	.28	2	p>.05 Anlamlı değil
	Erkek	21	38.2	31	56.4	3	5.5	55	44.7			
	Toplam	50	40.7	67	54.5	6	4.9	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	4	30.8	9	69.2	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	5	45.5	6	54.5	0	0.0	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	13	65.0	1	5.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	23	38.3	33	55.0	4	6.7	60	48.9			
	26 ve daha çok	12	63.2	6	31.6	1	5.3	19	15.4			
	Toplam	50	40.7	67	54.5	6	4.9	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	5	35.7	8	57.1	1	7.1	14	11.4			
	Eğt. Önl.	42	44.7	48	50.0	5	5.3	95	77.2			
	Lisans Tam. Prg.	1	16.7	5	83.3	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk. Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	4	100.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Toplam	50	40.7	67	54.5	6	4.9	123	100.0			

Çizelgedeki verilerden, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (% 54.5) Sosyal Bilgiler Programını “kısmen” yararlı ve uygun buldukları anlaşılmaktadır. Uygulanan programı “yararlı ve uygun” bulan öğretmenler araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte ikisini (%40.7) oluştururken yararlı ve uygun bulmayanların oranı %4.9’dur.

Bulguların bağımsız değişkenler yönünden çözümlenmesi yapıldığında, bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Bulgular, okutulan sınıf yönünden incelendiğinde, hem dördüncü sınıf (%53.1) hem de beşinci sınıf (%55.9) öğretmenlerinin yarısından fazlasının programı “kısmen” yararlı ve uygun buldukları görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerin yarıya yakın bir bölümü (%46.9), beşinci sınıf öğretmenlerinin de üçte biri (%33.9) programı “yararlı ve uygun” bulduklarını belirtmişlerdir. Beşinci sınıf öğretmenlerinin az bir kısmı (%10.2) programı yararlı ve uygun bulmazken, dördüncü sınıf öğretmenlerinden programı yararlı ve uygun bulmayan öğretmen bulunmamaktadır.

Bulgular, cinsiyet yönünden incelendiğinde şunlar gözlenmektedir: Hem kadın (%52.9), hem de erkek öğretmenlerin yarısından fazlası (%56.4) uygulanan programı “kısmen” yararlı ve uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Kadın öğretmenlerin beşte ikisi (%42.6) ile erkek öğretmenlerin beşte ikiye yakını (%38.2) programı “yararlı ve uygun” buldukları görüşünde birleşmişlerdir. Programı yararlı ve uygun bulmayan erkek öğretmenlerin oranı %5.5, kadın öğretmenlerin oranı ise %4.4’dür.

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi yönünden incelendiğinde şunlar söylenebilir. Mesleki hizmet süreleri 0-10 yıl arasında olan öğretmenlerin üçte ikisinden fazlası (%69.2), programı “kısmen” yararlı ve uygun bulduklarını belirtmiş, bu görüşü ikinci sırada üçte ikilik (%65.0) bir oranla hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenler izlemiştir. Meslekteki hizmet süresi 26 ve daha çok olan öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi (%63.2) programı yararlı ve uygun bulmuştur. Programı yararlı ve uygun bulmayan öğretmenlerin en çok (%6.7) olduğu hizmet süresi ise 21-25 yıldır.

Bulgular en son bitirilen okul ya da öğretim programı yönünden incelendiğinde, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programını bitiren öğretmenlerin tamamının (%100.0) programı “kısmen” yararlı ve uygun bulduğu görülmektedir. Programı yararlı

ve uygun bulan öğretmenlere, en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bakıldığında ilk sırayı Öğretmen Okulu ile 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler almaktadır (%50.0).

3.2.2. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Toplumun Değerleri ve İdeallerine Uygunluğu

“Sosyal Bilgiler Programının amaçları, toplumun değerleri ve ideallerine uygun mudur?” sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı (%50.4) “evet”, beşte ikisi (%43.9) “kısmen” yanıtını verirken, öğretmenlerin az bir kısmı (%5.7) hayır yanıtını vermiştir.

Bulgular bağımsız değişkenler yönünden incelendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 8’de görüldüğü gibi, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte üçü (%59.4), beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%40.7) programı toplumun değerleri ve ideallerine uygun bulmuştur. Beşinci sınıf öğretmenlerinin yarısı (%50.8) programın amaçlarını “kısmen” toplumun değerleri ve ideallerine uygun bulurken, dördüncü sınıf öğretmenlerinin yaklaşık beşte ikisi (%37.5) aynı görüşü benimsemektedir. Araştırmaya katılan beşinci sınıf öğretmenlerinin %8.5’i, dördüncü sınıf öğretmenlerinin %3.1’i programın amaçlarını toplumun değerleri ve ideallerine uygun bulmamaktadır.

Bulgular cinsiyet yönünden incelendiğinde, kadın öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%54.4), erkek öğretmenlerin yarıya yakınının (%45.5) programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulduğu görülmüştür. Erkek öğretmenlerin yarıdan biraz fazlası (%52.7), kadın öğretmenlerin de üçte birinden biraz fazlası (%36.8) “kısmen” programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulmuştur. Programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulmayan kadın öğretmenlerin oranı %8.8, erkek öğretmenlerin oranı ise %1.8’dir.

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet süresine göre incelendiğinde şunlar söylenebilir: Sosyal Bilgiler Programının amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulan öğretmenlerin yaklaşık dörtte üçü (%73.7) 26 ve daha çok hizmet süresi olan öğretmenlerdir. 0-10 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerin dörtte üçünden fazlası (%76.9) programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine kısmen uygun bulmuş, bu görüşü ikinci sırada yarıdan fazla (%54.5) bir oranla 11-15 yıl hizmet süresi olan öğretmenler

Çizelge 8

Sosyal Bilgiler Programının Amaçları Toplumun Değerleri ve İdeallerine Uygun mudur?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	38	59.4	24	37.5	2	3.1	64	52.0	4.91	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	24	40.7	30	50.8	5	8.5	59	48.0			
	Toplam	62	50.4	54	43.9	7	5.7	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	37	54.4	25	36.8	6	8.8	68	55.3	4.87	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	25	45.5	29	52.7	1	1.8	55	44.7			
	Toplam	62	50.4	54	43.9	7	5.7	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	10	76.9	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	5	45.5	6	54.5	0	0.0	11	8.9			
	16-20 Yıl	9	45.0	10	50.0	1	5.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	31	51.7	23	38.3	6	10.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	14	73.7	5	26.3	0	0.0	19	15.4			
	Toplam	62	50.4	54	43.9	7	5.7	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	6	42.9	7	50.0	1	7.1	14	11.4			
	Eğt. Önl.	47	50.0	42	43.6	6	6.4	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	4	66.7	2	33.3	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	2	50.0	2	50.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	62	50.4	54	43.9	7	5.7	123	100.0				

paylaşmıştır. Programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulmayan öğretmenler ise %10.0 oranında 21-25 yıl hizmet süresine sahip olan öğretmenlerdir.

Bulgular en son bitirilen okul ya da öğretim programına göre çözümlendiğinde, Öğretmen Okulu mezunlarının tamamının (%100.0), Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerinin de üçte ikisinin (%66.7) programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulduğu söylenebilir. Eğitim Enstitüsü, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine “kısmen” uygun bulurken, Eğitim Önlisans programını bitirenlerin %43.6 sı bu görüşü desteklemektedir.

3.2.3. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Toplumun Gereksinimlerini Karşılama

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının toplumun gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı sorulmuş, öğretmenlerden alınan yanıtlar Çizelge 9’da sunulmuştur.

Çizelge 9’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin üçte ikisi (%64.2) Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının toplumun gereksinimlerini “kısmen” karşıladığını, üçte biri de (%35.8) karşıladığını belirtmiştir. Sosyal Bilgiler Programının toplumun gereksinimlerini karşılama durumuna olumsuz görüş bildiren öğretmen bulunmamaktadır.

Bulgular bağımsız değişkenler yönünden incelendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bulgular, okutulan sınıfa göre irdelendiğinde şunlar söylenebilir: Beşinci sınıf öğretmenlerinin üçte ikisinden biraz fazlası (%69.5), dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte üçü (%59.4) programın amaçlarının toplumun gereksinimlerini “kısmen” karşıladığını belirtmişlerdir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%40.6), beşinci sınıf öğretmenlerinin ise üçte birinden az bir kısmı (%30.5) programın amaçlarının toplumun gereksinimlerini karşıladığı görüşündedir.

Bulgular cinsiyet yönünden incelendiğinde, erkek öğretmenlerin dörtte üçünün (%76.4), kadın öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%54.4) programın amaçlarının

Çizelge 9

Sosyal Bilgiler Programının Amaçları Toplumun Gereksinimlerini Karşılacak Nitelikte midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	26	40.6	38	59.4	0	0.0	64	52.0			
	Beşinci Sınıf	18	30.5	41	69.5	0	0.0	59	48.0			
	Toplam	44	35.8	79	64.2	0	0.0	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	31	45.6	37	54.4	0	0.0	68	55.3			
	Erkek	13	24.5	42	76.4	0	0.0	55	44.7			
	Toplam	44	35.8	79	64.2	0	0.0	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	10	76.9	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	3	27.3	8	72.7	0	0.0	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	14	70.0	0	0.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	22	36.7	38	63.3	0	0.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	10	52.6	9	41.7	0	0.0	19	15.4			
Toplam	44	35.8	79	64.2	0	0.0	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	11	78.6	0	0.0	14	11.4			
	Eğt. Önl.	35	37.2	59	62.8	0	0.0	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	2	33.3	4	66.7	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	1	25.0	3	75.0	0	0.0	4	3.3			
4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6				
Toplam	44	35.8	79	64.2	0	0.0	123	100.0				

toplumun gereksinimlerini kısmen karşılayacak nitelikte bulunduğu görülmektedir. Kadın öğretmenlerin yarıya yakını (%45.6), erkek öğretmenlerin de dörtte bire yakını (%24.5) programın amaçlarını toplumun gereksinimlerini karşılayacak nitelikte bulmaktadır.

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre değerlendirildiğinde şunlar gözlenmektedir: 0-10 yıl arasında hizmette bulunmuş öğretmenlerin dörtte üçünden fazlası (%76.9), 11-15 yıl arasında hizmet süresi olan öğretmenlerin ise yaklaşık dörtte üçü (%72.7) amaçların toplumun gereksinimlerini “kısmen” karşıladığını belirtmektedir. 26 ve daha çok hizmet süresinde bulunmuş öğretmenlerin ise yarısı (%52.6), bu soruya “evet” yanıtını vermiş, yani programın amaçlarının toplumun gereksinimlerini karşıladığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 9’ dan da anlaşılacağı gibi, bulgular en son bitirilen okul ya da öğretim programına göre çözümlendiğinde, Eğitim Enstitüsünü bitiren öğretmenlerin yaklaşık beşte dördünün (%78.6), Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin de dörtte üçünün (%75.0), programın amaçlarının “kısmen” toplumun gereksinimlerini karşıladığı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Öğretmen Okulu mezunlarının tamamı (%100.0), 4 yıllık Yüksekokul ve Fakülte mezunlarının da yarısı (%50.0) Sosyal Bilgiler programının amaçlarının toplumun gereksinimlerini karşıladığı doğrultusunda görüş bildirmişlerdir.

3.2.4. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılama

Araştırma kapsamındaki yani ilköğretim okulu dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerine, Sosyal Bilgiler Programı amaçlarının, öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada yeterli olup olmadığı sorulmuş ve Çizelge 10’ daki bulgular elde edilmiştir.

Çizelge 10’ da görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler Programının amaçları öğrencilerin gereksinimlerini karşılıyor mu? sorusuna öğretmenlerin beşte ikisi (% 41.5) “kısmen”, üçte biri (%35.0) “evet”, beşte birden fazlası (% 23.6) “hayır” yanıtını vermiştir.

Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan khi kare sonucunda bulgularla değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 10

Sosyal Bilgiler Programının Amaçları Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılama Yeterli midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	25	39.1	27	42.6	12	18.8	64	52.0	1.977	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	18	30.5	24	40.7	17	28.8	59	48.0			
	Toplam	43	35.0	51	41.5	29	23.6	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	30	44.1	23	33.8	15	22.1	68	55.3	5.93	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	13	23.6	28	50.9	14	25.5	55	44.7			
	Toplam	43	35.0	51	41.5	29	23.6	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	4	30.8	5	46.2	3	23.1	13	10.6	4.51	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	2	18.2	5	45.5	4	36.4	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	10	50.0	4	20.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	22	36.7	25	41.7	13	21.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	9	47.4	5	26.3	5	26.3	19	15.4			
	Toplam	43	35.0	51	41.5	29	23.6	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	0	0.0	1	50.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	7	50.0	4	28.6	14	11.4			
	Eğt. Önl.	34	36.2	38	40.4	23	23.4	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	2	33.3	4	66.7	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	2	50.0	1	25.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	43	35.0	51	41.5	29	23.6	123	100.0				

Bulgular okutulan sınıfa göre çözümlendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinden biraz fazlasının (%42.6), beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinin (%40.7) programın amaçlarının “kısmen” öğrenci gereksinimlerini karşılamada yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%39.1), beşinci sınıf öğretmenlerinin ise üçte birinden az bölümü (%30.5) programın amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada yeterli olduğu görüşünde iken, beşinci sınıf öğretmenlerinin dörtte birinden fazlası (%28.8), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte birinden az bir bölümü (%18.8) programın amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada yetersiz olduğunu bildirmiştir.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde şunlar görülmektedir: Programın amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada “kısmen” yeterli olduğu görüşüne erkek öğretmenlerin yarısı (%50.9) katılırken, kadın öğretmenlerin %33.8 oranında katıldıkları görülmektedir. Programın amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada yeterli olduğu görüşünü kadın öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%44.1), erkek öğretmenlerin de beşte birinden fazlası (%23.6) benimserken, erkek öğretmenlerin dörtte biri (%25.5) kadın öğretmenlerinde beşte birden fazlası (%22.1) benimsememektedir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre incelendiğinde, 16-20 yıl mesleki hizmet süresi olanların yarısının (%50.0), 0-10 yıl hizmet süresi olanların ise yarıya yakınının (%46.2) programın amaçlarının “kısmen” öğrenci gereksinimlerini karşıladığı görüşünde oldukları söylenebilir. 26 ve daha çok yıl hizmet vermiş öğretmenlerin yarıya yakını (%47.4) programın amaçlarının öğrenci gereksinimlerini karşılamada “yeterli” olduğunu belirtirken, 11-15 yıl hizmet süresi olan öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%36.4) “yetersiz” olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 10’da görüldüğü gibi, Lisans Tamamlama Programını bitiren öğretmenlerin üçte ikisi (%66.7), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin de yarısı (%50.0) programın amaçlarının “kısmen” öğrenci gereksinimlerini karşıladığını düşünmektedir. Öğretmen Okulu, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 yıllık Fakülte-Yüksekokul mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) Sosyal Bilgiler Programın amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığını belirtmişlerdir. Programının amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığını belirtenlerin yarısı (%50.0) Öğretmen Okulu mezunu iken, dörtte biri (%25.0) Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programından mezundur.

3.2.5. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Öğrencilerin Buldukları Dönemdeki Gelişim Özelliklerine Uygunluğu

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte olup olmadığı sorulmuş, öğretmenlerden alınan yanıtlar Çizelge 11’de sunulmuştur.

Çizelge 11’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte dördü (%79.7), Sosyal Bilgiler Programı amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine “kısmen” uygun nitelikte olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin beşte biri (%20.3) amaçların öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu düşünürken bu konuda olumsuz görüş belirten öğretmen bulunmamaktadır.

Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan khi kare sonucunda bulgularla değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bulgular okutulan sınıfa göre irdelendiğinde şunlar söylenebilir: Beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte dördünden biraz fazlası (%86.4), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de dörtte üçe yakın bir kısmı (%73.4), programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine “kısmen” uygun olduğu görüşündedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin dörtte birinden biraz fazlası (%26.6), beşinci sınıf öğretmenlerinin de %13.6’sı programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte olduğunu düşünmektedir.

Çizelge 11’de görüldüğü gibi, bulgular cinsiyet değişkenine göre incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır. Erkek öğretmenlerin %89.1’i programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine “kısmen” uygun nitelikte olduğunu belirtirken, kadın öğretmenlerin %72.1’i bu görüşü desteklemektedir. Kadın öğretmenlerin %27.9’u, erkek öğretmenlerin de %10.9’u programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte olduğunu belirtmektedir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre incelendiğinde, 0-10 yıl meslekte hizmet süresi olanların tamamının (%100.0), 11-15 yıl hizmet süresi olanların ise tamamına yakınının (%90.9) programın amaçlarının “kısmen” öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte bulunduğu görülmektedir. 26

Çizelge 11

Sosyal Bilgiler Programının Amaçları Öğrencilerin Buldukları Dönemdeki Gelişim Özelliklerine Uygun Nitelikte midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	17	26.6	47	73.4	0	0.0	64	52.0			
	Beşinci Sınıf	8	13.6	51	86.4	0	0.0	59	48.0			
	Toplam	25	20.3	98	79.7	0	0.0	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	19	27.9	49	72.1	0	0.0	68	55.3			
	Erkek	6	10.9	49	89.1	0	0.0	55	44.7			
	Toplam	25	20.3	98	79.7	0	0.0	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	0	0.0	13	100.0	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	1	9.1	10	90.9	0	0.0	11	8.9			
	16-20 Yıl	5	25.0	15	75.0	0	0.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	13	21.7	47	78.3	0	0.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	6	31.6	13	68.4	0	0.0	19	15.4			
	Toplam	25	20.3	98	79.7	0	0.0	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	2	14.3	12	85.7	0	0.0	14	11.4			
	Eğt. Önl.	19	20.2	76	79.8	0	0.0	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	3	50.0	3	66.7	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk. Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	4	100.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	25	20.3	98	79.7	0	0.0	123	100.0				

ve daha çok yıl hizmette bulunmuş öğretmenlerin üçte birinden biraz fazlası (%31.6), 16-20 yıl hizmet süresi olanların ise dördte biri (%25.0) programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte olduğu görüşündedir.

Çizelge 11'den anlaşılacağı gibi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin ise beşte dördünden fazlası (%85.7) programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine "kısmen" uygun nitelikte olduğunu belirtmişlerdir. Programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte olduğunu belirten öğretmenlerin yarısı (%50.0) Öğretmen Okulu ve Lisans Tamamlama Programından mezun olmuşlardır.

3.2.6. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Birbirleriyle Tutarlı Olması

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere, Sosyal Bilgiler Programının amaçları birbirleriyle tutarlı mıdır? diye sorulmuş ve alınan yanıtlar Çizelge 12'de gösterilmiştir.

Çizelge 12'de görüldüğü gibi öğretmenlerin yarıya yakını (%47.2) programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olduğunu, %41.5'i kısmen tutarlı olduğunu, %11.4'ü de tutarlı olmadığını belirtmişlerdir.

Veriler, bağımsız değişkenlere göre çözümlendiğinde "okutulan sınıf" değişkeni ile bulgular arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, diğer değişkenler ile bulgular arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte üçe yakın bir bölümünün (%57.8), beşinci sınıf öğretmenlerin üçte birinden fazlasının (%35.6) amaçların birbirleriyle tutarlı olduğunu düşündükleri söylenebilir. Programın amaçlarının "kısmen" birbirleriyle tutarlı olduğunu söyleyenlerin yarıya yakını (%45.8) beşinci sınıf, beşte ikiye yakın kısmı ise (%37.5) dördüncü sınıf öğretmenidir. Programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenlerin %18.6'sı beşinci sınıf, %4.7'si de dördüncü sınıf öğretmenleridir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin okuttukları sınıf ile programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olma durumu arasında görülen ilişkinin anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla uygulanan khi kare testinden 8.97 değeri bulunmuştur. 2

Çizelge 12

Sosyal Bilgiler Programının Amaçları Birbirleriyle Tutarlı mıdır?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	37	57.8	24	37.5	3	4.7	64	52.0	8.97	2	.26
	Beşinci Sınıf	21	35.6	27	45.8	11	18.6	59	48.0			
	Toplam	58	47.2	51	41.5	14	11.4	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	37	54.4	26	38.2	5	7.4	68	55.3	4.24	2	p<.05 Anlamlı
	Erkek	21	38.2	25	45.5	9	16.4	55	44.7			
	Toplam	58	47.2	51	41.5	14	11.4	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	4	30.8	9	69.2	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	7	63.6	2	18.2	2	18.2	11	8.9			
	16-20 Yıl	7	35.0	10	50.0	3	15.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	30	50.0	21	35.0	9	15.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	10	52.6	9	47.4	0	0.0	19	15.4			
Toplam	58	47.2	51	41.5	14	11.4	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	9	64.3	2	14.3	14	11.4			
	Eğt. Önl.	49	52.1	36	38.3	10	9.6	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	5	83.3	1	16.7	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	1	25.0	2	50.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	1	50.0	1	50.0	2	1.6			
Toplam	58	47.2	51	41.5	14	11.4	123	100.0				

serbestlik derecesi ile .05 anlamlılık düzeyinde elde edilen tablo değeri khi kare değerinden küçük olduğu için iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Bu ilişkinin derecesini saptamak üzere contingency katsayısı hesaplanmış ve $C=.26$ değeri bulunmuştur. Bu durumda okutulan sınıf ile programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olma durumu arasında zayıf bir ilişki olduğu söylenebilir.

Bulgular cinsiyete göre değerlendirildiğinde şunlar gözlenmektedir: Kadın öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.4) amaçların birbirleriyle tutarlı olduğunu belirtirken, erkek öğretmenlerin beşte ikiye yakını (%38.2) bu görüşü desteklemektedir. Erkek öğretmenlerin yarıya yakını (%45.5), kadın öğretmenlerin de beşte ikiye yakını (%38.2) amaçların birbirleriyle kısmen tutarlı olduğunu belirtirken, erkek öğretmenlerin %16.4'ü kadın öğretmenlerin de %7.4'ü tutarlı olmadığını belirlemektedir.

Çizelge 12'de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler Programının amaçlarını birbirleriyle tutarlı bulan öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi (%63.6) 11-15 yıl, yarıdan biraz fazlası (%52.6) 26 ve daha çok hizmette bulunmuş öğretmenlerdir. 0-10 yıl arası hizmet süresi olan öğretmenlerin üçte ikisinden fazlası (%69.2), 16-20 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin ise yarısı (%50.0) programın amaçlarının "kısmen" birbiriyle tutarlı olduğunu belirtmişlerdir. 11-15 yıl hizmette bulunmuş öğretmenlerin yaklaşık beşte biri (%18.2) programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olmadığını görüşündedir.

Bulgular en son bitirilen okul ya da öğretim programına göre incelendiğinde, Lisans Tamamlama Programını bitiren öğretmenlerin beşte dördünden biraz fazlasının (%83.3), Eğitim Önlisans programını bitiren öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%52.1) programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olduğunu düşündükleri söylenebilir. Öğretmen Okulu mezunlarının tamamı (%100.0), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerinin de üçte ikiye yakını (%64.3) programın amaçlarının kısmen birbirleriyle tutarlı olduğunu düşünmektedir. Eğitim Enstitüsü mezunlarının %14.3'ü programın amaçlarını birbirleriyle tutarlı bulmamaktadır.

3.2.7. Sosyal Bilgiler Programının Amaçlarının Gerçekleştirilebilir Nitelikte Olması

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere, Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının gerçekleştirilebilir nitelikte olup olmadığı sorulmuş ve Çizelge 13'deki veriler elde edilmiştir.

Çizelge 13

Sosyal Bilgiler Programının Amaçları Gerçekleştirilebilir Nitelikte midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	22	34.4	28	43.8	14	21.9	64	52.0	2.37	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	15	25.4	34	57.6	10	16.9	59	48.0			
	Toplam	37	30.1	62	50.4	24	19.5	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	23	33.8	32	47.1	13	19.1	68	55.3	1.05	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	14	25.5	30	54.5	11	20.0	55	44.7			
	Toplam	37	30.1	62	50.4	24	19.5	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	10	76.9	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	2	18.2	7	63.6	2	18.2	11	8.9			
	16-20 Yıl	5	25.0	10	50.0	5	25.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	17	28.3	30	50.0	13	21.7	60	48.9			
	26 ve daha çok	10	52.6	5	26.3	4	21.1	19	15.4			
	Toplam	37	30.1	62	50.4	24	19.5	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	5	35.7	6	42.9	14	11.4			
	Eğt. Önl.	31	33.0	47	48.9	17	18.1	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	2	33.3	3	50.0	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	4	100.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	37	30.1	62	50.4	24	19.5	123	100.0				

Çizelge 13’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin yarısı (%50.4) programın amaçlarının “kısmen” gerçekleştirilebilir olduğu, yaklaşık üçte biri (%30.1) gerçekleştirilebilir olduğu, beşte bire yakını da (%19.5) gerçekleştirilemez olduğu görüşündedir.

Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan khi kare sonucunda bulgularla değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde şunlar gözlenmektedir: Beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte üçe yakını (%57.6), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte ikiden biraz fazlası (%43.8) programın amaçlarının “kısmen” gerçekleştirilebilir olduğu görüşündedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin üçte biri (%34.4) beşinci sınıf öğretmenlerinin de dörtte biri (%25.4) programın amaçlarını gerçekleştirilebilir nitelikte bulmaktadır. Programın amaçlarının gerçekleştirilemez nitelikte olduğunu belirten öğretmenlerin %21.9’u dördüncü, %16.9’u da beşinci sınıf öğretmenidir.

Bulgular cinsiyete göre incelendiğinde, erkek öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%54.5), kadın öğretmenlerin de yarıya yakınının (%47.1) amaçların kısmen gerçekleştirilebilir olduğunu düşündükleri görülmektedir. Kadın öğretmenlerin üçte biri (%33.8), erkek öğretmenlerin de dörtte biri (%25.5) amaçların gerçekleştirilebileceğine inanırken, erkek ve kadın öğretmenlerin yaklaşık beşte biri (%20.0, %19.1) gerçekleştirilemeyeceğine inanmaktadır.

Çizelge 13’de görüldüğü gibi, 0-10 yıl hizmet süresi olanların dörtte üçünden fazlası (%76.9), 11-15 yıl hizmet süresi olanların üçte ikiye yakın bir bölümü (%63.6) programın amaçlarını “kısmen” gerçekleştirilebilir nitelikte bulmaktadır. Çizelgeye dikkatle bakınca hizmet süresi arttıkça programın amaçlarının “kısmen” gerçekleştirilebilir nitelikte olduğu görüşünün düştüğü görülmektedir. 26 ve daha çok yıl meslekte hizmet yapmış öğretmenlerin yarıdan biraz fazlasının (%52.6), 21-25 yıl hizmet süresi olanların dörtte birinden fazlasının (%28.3) programın amaçlarını gerçekleştirilebilir nitelikte bulduğu görülmektedir. 16-20 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin dörtte biri (%25.0), 21-25 yıl ile 26 ve daha çok yıl meslekte hizmet yapmış öğretmenlerin ise dörtte birinden fazlası (%21.7, %21.1) programın amaçlarının gerçekleştirilemez olduğu görüşündedir.

Bulgular en son bitirilen okul ya da öğretim programına göre incelendiğinde şunlar gözlenmektedir: Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunlarının tamamı (%100.0), Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin de yarısı (%50.0), amaçların “kısmen” gerçekleştirilebilir olduğunu düşünmektedir. Yine Öğretmen Okulu mezunlarının yarısı (%50.0), Eğitim Önlisans ve Lisans Tamamlama Programını bitiren öğretmenlerin üçte biri (%33.0, %33.3) amaçların gerçekleştirilebilir olduğu görüşündedir. Eğitim Enstitüsü mezunlarının beşte birinden fazlası (%42.9) programın amaçlarının gerçekleştirilemez olduğunu belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının kısmen gerçekleştirilebilir olduğu görüşünü öğretmenlerin yarısı (%50.4), gerçekleştirilebilir olduğunu ise üçte biri (%30.1) belirtirken, Candan 'ın araştırmasında (1990) ilkokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının gerçekleştirildiği görüşü öğretmenlerin beşte üçü (%61.8) tarafından desteklenmektedir (Candan, 1990, s. 68).

3.2.8. Sosyal Bilgiler Programının Türk Milli Eğitiminin Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Kendinden Beklenen İşlevi Yerine Getirmesi

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler Programının Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi yerine getirip getirmediği sorulmuş, elde edilen veriler Çizelge 14'de gösterilmiştir.

Çizelge 14'den anlaşılacağı gibi, öğretmenlerin yarıya yakını (%48.8) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde “kısmen” kendinden beklenen işlevi yerine getirdiğini, üçte birinden biraz fazlası (%34.1) yerine getirdiğini, %17.1'lik bir bölümüde yerine getirmediğini düşünmektedir.

Veriler bağımsız değişkenlere çözümlendiğinde, bulgularla değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Çizelge 14'de görüldüğü gibi, hem beşinci, hem de dördüncü sınıf öğretmenlerinin yarıya yakını (%49.2, %48.4) programı Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi “kısmen” yerine getirdiği görüşünü paylaşmaktadır. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%40.6), beşinci sınıf öğretmenlerinin de dörtte birinden biraz fazlası (%27.1), programın, Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi yerine getirdiğini

Çizelge 14

Sosyal Bilgiler Programı Türk Milli Eğitiminin Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Kendisinden Beklenen İşlevi Yerine Getirmekte midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	26	40.6	31	48.4	7	10.9	64	52.0	4.58	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	16	27.1	29	49.2	14	23.7	59	48.0			
	Toplam	42	34.1	60	48.8	21	17.1	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	27	39.7	31	45.6	10	14.7	68	55.3	2.19	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	15	27.3	29	52.7	11	20.0	55	44.7			
	Toplam	42	34.1	60	48.8	21	17.1	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	8	61.5	2	15.4	13	10.6	11.26	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	3	27.3	5	45.5	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	4	20.0	13	65.0	3	15.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	20	33.3	29	48.3	11	18.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	12	63.2	5	26.3	2	10.5	19	15.4			
	Toplam	42	34.1	60	48.8	21	17.1	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	9	64.3	2	14.3	14	11.4			
	Eğt. Önl.	35	37.2	43	45.7	17	17.0	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	2	33.3	3	50.0	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	1	25.0	2	50.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	42	34.1	60	48.8	21	14.6	123	100.0				

düşünürken beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte birinden fazlası (%23.7), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de %10.9'u yerine getirmediğini düşünmektedir.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, erkek öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%52.7) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi kısmen yerine getirdiği, kadın öğretmenlerin de yarıya yakınının (%45.6) bu görüşü desteklediği görülmektedir. Kadın öğretmenlerin %39.7'si, erkek öğretmenlerin de %27.3'ü programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi yerine getirdiğine inanmaktadır. Programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi yerine getirmediği seçeneğine erkekler beşte bir (%20.0) kadınlar da %14.7'lik bir oranla katılmışlardır.

Çizelge 14'den anlaşılacağı gibi, 16-20 yıl arası hizmet süresi olanların yaklaşık üçte ikisi (%65.0), 0-10 yıl mesleki hizmet süresi olanların ise üçte ikiye yakını (%61.5) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi "kısmen" yerine getirdiği görüşündedir. 26 ve daha çok yıl hizmet süresi olanların beşte üçünden fazlası (%63.2), 21-25 yıl hizmet süresi olanların ise üçte biri (%33.3) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi yerine getirdiğini belirtirken, 11-15 yıl hizmet süresi olanların dörtte birinden biraz fazlası (%27.3) bu işlevi yerine getirmediğini belirtmektedir.

Bulgular en son bitirilen okul ya da öğretim programına göre irdelendiğinde şunlar gözlenmektedir: 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunlarının tamamı (%100.0), Eğitim Enstitüsü mezunlarının üçte ikiye yakını (%64.3) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi "kısmen" yerine getirdiği görüşündedir. Öğretmen Okulu mezunlarının yarısı (%50.0), Eğitim Önlisans mezunlarının da beşte ikiye yakını (%37.2) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi yerine getirdiğini bildirirken, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunlarının dörtte biri (%25.0) söz konusu işlevi yerine getirmediğini bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Programının Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi kısmen yerine getirdiği öğretmenlerin yarıya yakını tarafından belirtilirken, Kahveci'nin (1986) Ortaokul Sosyal Bilgiler dersi

programlarının değerlendirilmesi araştırmasında da bu görüş öğretmenlerin beşte dördü (%80) tarafından desteklenmiştir (Kahveci, 1986, s. 105).

3.2.9. Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan İçeriğin (Konuların) Öğrencilere Amaçları Kazandırabilecek Nitelikte Olması

Araştırma kapsamındaki öğretmenlere Sosyal Bilgiler Programında yer alan içeriğin (konuların), öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olup olmadığı sorulmuş, elde edilen veriler Çizelge 15’de sunulmuştur.

Çizelge 15’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%43.9), programda yer alan içeriğin “kısmen” öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğu, üçte birinden biraz fazlası (%34.1) kazandırabilecek nitelikte olduğu, beşte birden fazlası da (%22.0) kazandıramadığı görüşünü paylaşmaktadır.

Verilerin bağımsız değişkenlere göre çözümlenmesi yapıldığında, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıf değişkenine göre incelendiğinde, dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin birbirine yakın bir oranla (%45.3, %42.4) programın içeriğinin, “kısmen” öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğu görüşünü paylaştıkları görülmektedir. Yine dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin yaklaşık üçte biri (%35.9, %32.2) programda yer alan içeriğin amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğunu belirtirken, beşinci sınıf öğretmenlerinin dörtte biri (%25.4), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte bire yakın bir bölümü (%18.8) kazandıramayacak nitelikte olduğunu belirtmektedir.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde şunlar gözlenmektedir: Kadın ve erkek öğretmenlerin yarıya yakını (%45.6, %41.8) içeriğin amaçları kısmen gerçekleştirilebileceğine inanmaktadır. Erkek öğretmenlerin üçte bire yakını (%30.9), kadın öğretmenlerin de üçte birinden fazlası (%36.8) içeriğin öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğunu belirtmektedir. Erkek öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%27.3), kadın öğretmenlerin de beşte bire yakını (%17.6) içeriğin öğrencilere amaçları kazandıramayacak nitelikte olduğu görüşünü benimsemektedir.

Çizelge 15

Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan İçerik Öğrencilere Amaçları Kazandırabilecek Nitelikte midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	23	35.9	29	45.3	12	18.8	64	52.0	.80	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	19	32.2	25	42.4	15	25.4	59	48.0			
	Toplam	42	34.1	54	43.9	27	22.0	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	25	36.8	31	45.6	12	17.6	68	55.3	1.68	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	17	30.9	23	41.8	15	27.3	55	44.7			
	Toplam	42	34.1	54	43.9	27	22.0	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	6	46.2	6	46.2	1	7.7	13	10.6	7.04	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	4	36.4	4	36.4	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	9	45.0	5	25.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	16	26.7	30	50.0	14	23.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	10	52.6	5	26.3	4	21.1	19	15.4			
	Toplam	42	34.1	54	43.9	27	22.0	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	4	28.6	6	42.9	4	28.6	14	11.4			
	Eğt. Önl.	34	36.2	40	42.6	21	21.3	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	2	33.3	3	50.0	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	1	25.0	2	50.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıl.Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	42	34.1	54	43.9	27	22.0	123	100.0				

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri açısından incelendiğinde şunlar söylenebilir: İçeriğin kısmen öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğunu düşünen öğretmenlerin başında, %46.2'lik bir oranla 0-10 yıl arasında hizmeti olanlar gelmektedir. Bu görüşü ikinci sırada (%45.0) meslekteki hizmet süresi 16-20 yıl olanlar desteklemektedir. İçeriğin öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğunu en çok (%46.2) 0-10 yıl hizmet süresi olan öğretmenler belirtmektedir. Bu görüşü en az destekleyenler ise 21-25 yıl arasında öğretmenliği olanlardır (%26.7). Bu konuda olumsuz görüşe sahip öğretmenler en çok oranda (%27.3) 11-15 yıl arasında hizmeti bulunanlar iken en az oranda (%7.7) 0-10 yıl hizmeti bulunanlardır.

Bulgulara en son bitirilen okul ya da öğretim programı yönünden bakıldığında da, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin tamamının (%100.0), Öğretmen Okulu, Lisans Tamamlama Programı ve Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısının (%50.0) programın içeriğinin, öğrencilere amaçları kısmen kazandırılabilir biçimde düzenlendiği görüşüne katıldığı görülmektedir. İçeriğin amaçları kazandırabilecek biçimde düzenlendiği görüşü %50'lik bir oranla en fazla Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Bu görüşü üçte birden fazla bir oranla (%36.2) Eğitim Önlisans, üçte bir oranında ise (%33.3) Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler desteklemektedir. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%28.6) içeriğin amaçları kazandırabilecek nitelikte olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

3.2.10. Sosyal Bilgiler Programının İçeriğinde Yer Alan Tüm Konuların Önemli Olması

Öğretmenlere, “Sosyal Bilgiler Programının içeriğinde yer alan tüm konular önemli midir?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden sağlanan veriler Çizelge 16’da gösterilmiştir.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık beşte ikisinin (%39.8) içerikte yer alan tüm konuları önemli görmedikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin üçte birinden biraz fazlası (%34.1) içerikte yer alan konuların kısmen önemli olduğunu belirtirken, dörtte biri de (%25.2) içerikte yer alan konuların önemli olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 16

Sosyal Bilgiler Programında İçerikte Yer Alan Tüm Konular Önemli midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	15	23.4	21	32.8	28	43.8	64	52.0	.90 p>.05	3	Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	17	28.8	21	35.6	21	35.6	59	48.0			
	Toplam	32	25.2	42	34.1	49	39.8	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	21	30.9	23	33.8	24	35.3	68	55.3	2.17 p>.05	2	Anlamlı Değil
	Erkek	11	20.0	19	34.5	25	45.5	55	44.7			
	Toplam	32	25.2	42	34.1	49	39.8	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	6	46.2	4	30.8	13	10.6	2.94 p>.05	8	Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	4	36.4	2	18.2	5	45.5	11	8.9			
	16-20 Yıl	5	25.0	8	40.0	7	35.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	15	23.3	19	31.7	26	43.4	60	48.9			
	26 ve daha çok	5	26.3	7	36.8	7	36.8	19	15.4			
	Toplam	32	25.2	42	34.1	49	39.8	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Eğt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	8	57.1	3	21.4	14	11.4			
	Eğt. Önl.	26	26.6	29	30.9	40	41.5	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	2	33.3	2	33.3	2	33.3	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	1	25.0	3	75.0	4	3.3			
	4 Yıl.Y.okul-Fak.	0	0.0	1	50.0	1	50.0	2	1.6			
	Toplam	32	25.2	42	34.1	49	39.8	123	100.0			

Verilerin bağımsız değişkenlere göre çözümlenmesi yapıldığında, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular, öğretmenlerin okuttukları sınıfa göre incelendiğinde, beşinci sınıf öğretmenlerinin üçte birinden fazlasının (%35.6), dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinden fazlasının (%43.8) içerikte yer alan tüm konuların önemli olmadığını düşündükleri görülmektedir. Yine beşinci sınıf öğretmenlerinin üçte birinden fazlası (%35.6), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de üçte birine yakını (%32.8) içerikte yer alan tüm konuların kısmen önemli olduğu görüşündedir. İçerikte yer alan tüm konuların önemli olduğu görüşünü paylaşan beşinci sınıf öğretmenlerinin oranı %28.8, dördüncü sınıf öğretmenlerinin oranı ise %23.4'tür.

Bulgular cinsiyet yönünden incelendiğinde, erkek öğretmenlerin yarıya yakınının (%45.5), kadın öğretmenlerin de üçte birinden fazlasının (%35.3) içerikte yer alan tüm konuları önemli bulmadıkları görülmektedir. İçerikte yer alan tüm konuların kısmen önemli olduğunu düşünen kadın ve erkek öğretmenlerin oranı (%33.8, %34.5) birbirine oldukça yakındır. Kadın öğretmenlerin üçte birine yakını (%30.9), erkek öğretmenlerin de beşte biri (%20.0) içerikte yer alan konuları önemli görmektedir.

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre incelendiğinde, mesleki hizmet süreleri 11-15 yıl olan öğretmenlerin yarıya yakınının (%45.5) konuların hepsini önemli bulmadıkları görülmektedir. Bu görüş mesleki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenler tarafından da %43.4' lük bir oranla desteklenmektedir. Mesleki hizmet süreleri 0-10 yıl olan öğretmenlerin yarıya yakını (%46.2), içerikte yer alan konuları kısmen önemli bulmaktadır. Bu görüşe mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl olan öğretmenler ile 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler yaklaşık beşte ikilik bir oranla (%40.0, %36.8) destek sağlamışlardır. İçerikte yer alan tüm konuların önemli olduğunu en fazla mesleki hizmet süreleri 11-15 yıl olan öğretmenler belirtmektedir (%36.4). Bu görüşü yaklaşık dörtte birlik bir oranla (%23.1) en az 0-10 yıl mesleki hizmete sahip öğretmenler desteklemektedir.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, içerikte tüm konuların önemli olmadığı görüşünün en fazla Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programı mezunu öğretmenler arasında (%75.0) yaygın olduğu görülmektedir. Bu görüşü ikinci sırada 4 yıllık Fakülte-Yüksekokul mezunu

öğretmenler (%50.0) benimsemektedir. Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler ile 4 yıllık Fakülte-Yüksekokul öğretmenlerin yarısı (%50.0) içerikte yer alan konuların kısmen önemli olduğunu belirtmektedir. İçerikte yer alan konuların önemli olduğu en fazla Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler tarafından belirtilmektedir (%50.0).

3.2.11. Programın İçeriğinin Geçerli, Güvenilir Bilgilerden Oluşması

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “programın içeriği geçerli, güvenilir bilgilerden oluşuyor mu?” sorusu yöneltilmiş, alınan bilgiler Çizelge 17’de sunulmuştur.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, programın içeriğinin kısmen geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğunu belirten öğretmenler ile geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğunu belirten öğretmenlerin aynı oranda (%40.7) oldukları görülmektedir. İçeriğin geçerli güvenilir bilgilerden oluşmadığı görüşünde olan öğretmenlerin oranı ise %18.7’dir.

Verilerin bağımsız değişkenlere göre çözümlenmesi yapıldığında, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinden fazlasının (%43.8), beşinci sınıf öğretmenlerinin de beşte ikiye yakınının (%37.3) içeriğin geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğu görüşünde oldukları görülmektedir. İçeriğin kısmen geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğu görüşünü ise beşinci sınıf öğretmenlerinin %45.8’i, dördüncü sınıf öğretmenlerinin de %35.9’u desteklemektedir. İçerikte yer alan bilgilerin geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğu görüşünü dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%43.8) beşinci sınıf öğretmenlerinin de beşte ikiye yakını (%37.3) desteklemektedir. İçeriğin geçerli ve güvenilir bilgilerden oluşmadığı görüşüne ise dördüncü sınıf öğretmenleri beşte bir (%20.3), beşinci sınıf öğretmenleri de %16.9 oranında katılmışlardır.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde şunlar söylenebilir: Kadın öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%44.1), erkek öğretmenlerin de üçte birinden fazlası (%36.4) içerikte yer alan bilgileri geçerli ve güvenilir bulmaktadır. İçerikte yer alan bilgilerin kısmen geçerli ve güvenilir olduğunu düşünen erkek ve kadın öğretmenlerin oranı birbirine oldukça yakındır (%41.8, %39.7).

Çizelge 17

Programın İçeriği Geçerli Güvenilir Bilgilerden Oluşuyor mu?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	28	43.8	23	35.9	13	20.3	64	52.0	1.23	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	22	37.3	27	45.8	10	16.9	59	48.0			
	Toplam	50	40.7	50	40.7	23	18.7	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	30	44.1	27	39.7	11	16.2	68	55.3	1.00	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	20	36.4	23	41.8	12	21.8	55	44.7			
	Toplam	50	40.7	50	40.7	23	18.7	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	7	63.6	5	38.5	1	7.7	13	10.6	10.81	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	3	27.3	5	45.5	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	4	20.0	12	60.0	4	20.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	25	41.7	21	35.0	14	23.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	11	57.9	7	36.8	1	5.3	19	15.4			
Toplam	50	40.7	50	40.7	23	18.7	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	4	28.6	7	50.0	3	21.4	14	11.4			
	Eğt. Önl.	39	41.5	38	40.4	18	18.1	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	4	66.7	1	16.7	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk. Sın.Öğr.Pr.	1	25.0	2	50.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	50	40.7	50	40.7	23	18.7	123	100.0				

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre incelendiğinde, meslekteki hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi (%63.6) içeriğin geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğunu belirttikleri görülmektedir. Bu görüş meslekteki hizmet süreleri 26 ve daha çok olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%57.9), meslekteki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%41.7) tarafından da desteklenmektedir. Bu görüşe en az destek mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenler tarafından sağlanmıştır (%20.0). Mesleki hizmet süresi 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin beşte üçü (%60.0) içeriğin kısmen geçerli ve güvenilir bilgilerden oluştuğu görüşündedir. Bu görüşü ikinci sırada yarıya yakın bir oranla (%45.5) mesleki hizmet süreleri 11-15 yıl arasında olan öğretmenler desteklemektedir. İçeriğin geçerli ve güvenilir bilgilerden oluşmadığı görüşünü en çok mesleki hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenler desteklerken (%27.3), bu görüşe en az oranda (%5.3) 26 ve daha çok yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenler katılmaktadır.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamının (%100.0), Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin de üçte ikisinin (%66.7) içeriğin geçerli ve güvenilir olduğu düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bu görüşü en az oranda (%25.0) Eğitim Fakültesi Sınıf öğretmenliği programı mezunu öğretmenler desteklemektedir. İçerikte yer alan bilgilerin kısmen geçerli ve güvenilir olduğu görüşünü ilk sırada 4 yıllık Fakülte ve Yüksekokul mezunu öğretmenler benimsemektedir. Bu görüşe en az destek (%16.7) Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler tarafından verilmektedir. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programı mezunu öğretmenlerin dörtte biri (%25.0) içerikte yer alan bilgilerin geçerli ve güvenilir olmadığını belirtmektedir.

3.2.12. İçeriğin Genel Olarak Öğrencilerin İlgisini Çekmesi

Öğretmenlere, “içerik genel olarak öğrencilerin ilgisini çekiyor mu?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden sağlanan veriler Çizelge 18’de gösterilmiştir.

Söz konusu çizelgede görüldüğü gibi öğretmenlerin beşte üçe yakın bir bölümü (%59.3) içeriğin kısmen öğrencilerin ilgisini çektiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin dörtte bire yakını (%24.4) içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmediği, %16.3’lük bir bölümü de içeriğin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşündedir.

Çizelge 18

İçerik Genel Olarak Öğrencilerin İlgisini Çekiyor mu?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	9	14.1	42	65.6	13	20.3	64	52.0	2.19	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	11	18.6	31	52.5	17	28.8	59	48.0			
	Toplam	20	16.3	73	59.3	30	24.4	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	15	22.1	37	54.4	16	23.5	68	55.3	3.81	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	5	9.1	36	65.5	14	25.5	55	44.7			
	Toplam	20	16.3	73	59.3	30	24.4	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	2	15.4	9	69.2	2	15.4	13	10.6	7.29	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	2	18.2	7	63.6	2	18.2	11	8.9			
	16-20 Yıl	3	15.0	14	70.0	3	15.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	7	11.7	35	58.3	18	30.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	6	31.6	8	42.1	5	26.3	19	15.4			
	Toplam	20	16.3	73	59.3	30	24.4	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	8	57.1	3	21.4	14	11.4			
	Eğt. Önl.	15	16.0	57	59.6	23	24.5	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	2	33.3	2	33.3	2	33.3	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	3	75.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	1	50.0	1	50.0	2	1.6			
Toplam	20	16.3	73	59.3	30	24.4	123	100.0				

Verilerin bağımsız değişkenlere göre çözümlenmesi yapıldığında, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Bulgular okutulan sınıf değişkenine göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin üçte ikiye yakın bölümünün (%65.6), beşinci sınıf öğretmenlerinin de yarıdan fazlasının (%52.5) içeriğin kısmen öğrencilerin ilgisini çektiği görüşünde oldukları görülmektedir. Beşinci sınıf öğretmenlerinin dörtte birinden fazlası (%28.8), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte biri (%20.3) içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmediğini düşünmektedir. İçeriğin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşüne beşinci sınıf öğretmenleri %18.6, dördüncü sınıf öğretmenleri de %14.1 oranında katılmaktadır.

Bulgulara cinsiyet yönünden bakıldığında ise şunlar söylenebilir: Erkek öğretmenlerin üçte ikiye yakın bir bölümü (%65.5), kadın öğretmenlerin de yarıdan fazlası (%54.4) içeriğin kısmen öğrencilerin ilgisini çektiği görüşünü benimsemektedir. Sorunun olumsuz seçeneğini yani içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmediği görüşünü benimsemeyen kadın ve erkek öğretmen oranlarının birbirine çok yakın olduğu (%23.5, %25.5) görülmektedir. İçeriğin öğrencilerin ilgisini çektiğini kadın öğretmenlerin %22.1'i, erkek öğretmenlerin de %9.1'i düşünmektedir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süresine göre incelendiğinde, meslekteki hizmet süresi 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin dörtte üçe yakınının (%70.0) içeriğin kısmen öğrencilerin ilgisini çektiği görüşüne katıldığı, hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenlerin ise bu görüşe %69.2 oranında katıldıkları görülmektedir. Meslekteki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenlerin üçte bire yakını (%30.0) içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmediği görüşünü benimsemektedir. Bu olumsuz görüşe, meslekteki hizmet süreleri 26 ve daha çok olan öğretmenlerin dörtte birinden fazlası katılmaktadır. İçeriğin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşü en çok mesleki hizmet süreleri 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler tarafından (%31.6) benimsenmektedir.

Bulguların öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden incelenmesinde şunlar söylenebilir: Öğretmen Okulu mezunlarının tamamı (%100.0), Eğitim Önlisans programı mezunlarının da beşte üçe yakını (%59.6) içeriğin kısmen öğrencilerin ilgisini çektiğini düşünmektedir. 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunlarının yarısı (%50.0) içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmediğini belirtmektedir. Bu olumsuz görüş ikinci sırada Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler (%33.3),

üçüncü sırada ise Eğitim Önlisans mezunu öğretmenler tarafından desteklenmektedir (%24.5). İçeriğin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşünü en fazla Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler desteklerken (%33.3), Öğretmen Okulu, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler bu görüşü hiç desteklememektedir.

3.2.13. Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan İçeriğin Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılama

Geliştirilmiş bilgi toplama aracıyla, araştırmaya katılan öğretmenlere, “içerik öğrencilerin gereksinimlerini karşılıyor mu?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden alınan yanıtlar Çizelge 19’da gösterilmiştir.

Çizelgede yer alan bulgulara genel olarak bakıldığında içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini kısmen karşıladığı görüşünü benimseyen öğretmenlerin yarıdan fazla (%54.5) bir çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bu soruya olumsuz yanıt veren yani içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığını düşünen öğretmenler dörtte birden fazla (%28.5) bir oranı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte bire yakını ise (%17.1) içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşündedir.

Bulgular bağımsız değişkenler yönünden irdelendiğinde, cinsiyet ile bulgular arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmuş, diğer değişkenler ile bulgular arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, hem beşinci hem de dördüncü sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazlasının (%57.6, %51.6) içeriğin kısmen öğrencilerin gereksinimlerini karşıladıkları görüşünde oldukları görülmektedir. İçeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığını düşünen beşinci sınıf öğretmenleri üçte bire yakın (%30.5), dördüncü sınıf öğretmenleri ise dörtte birden fazla bir orandadır (%26.6). Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte birinden fazlası (%21.9), beşinci sınıf öğretmenlerinin ise %11.9’u ise içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşündedir.

Bulguların, cinsiyet değişkenine göre çözümlenmesi yapıldığında şunlar söylenebilir: Erkek öğretmenlerin beşte üçü (%60.0), kadın öğretmenlerin de yarısı (%50.0) içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini kısmen karşıladığını belirtmektedir. Bu

Çizelge 19

İçerik Öğrencilerin Gereksinimlerini Karşılıyor mu?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	14	21.9	33	51.6	17	26.6	64	52.0	2.173	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	7	11.9	34	57.6	18	30.5	59	48.0			
	Toplam	21	17.1	67	54.5	35	28.5	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	17	25.0	34	50.0	17	25.0	68	55.3	6.79	2	.22
	Erkek	4	7.3	33	60.0	18	32.7	55	44.7			
	Toplam	21	17.1	67	54.5	35	28.5	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	8	61.5	2	15.4	13	10.6	7.34	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	1	9.1	7	63.6	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	4	20.0	9	45.0	7	35.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	7	11.7	36	60.0	17	28.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	6	31.6	7	36.8	6	31.6	19	15.4			
Toplam	21	17.1	67	54.5	35	28.5	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	2	14.3	6	42.9	6	42.9	14	11.4			
	Eğt. Önl.	17	18.1	51	54.3	27	27.7	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	1	16.7	4	66.7	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	1	25.0	2	50.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	21	17.1	67	54.5	35	28.5	123	100.0				

soruya olumsuz yanıt veren yani içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığı görüşünü benimseyen erkek öğretmenler üçte bire yakın (%32.7), kadın öğretmenler ise dörtte bir (%25.0) oranındadır. Kadın öğretmenlerin dörtte biri (%25.0) içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığını belirtirken, erkek öğretmenlerin %7.3'ü bu yönde görüş belirtmiştir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin cinsiyetleri ile içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı görüşü arasında görülen ilişkinin anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla uygulanan khi kare testinden 6.79 değeri bulunmuştur. 2 serbestlik derecesi ile .05 anlamlılık düzeyinde elde edilen tablo değeri khi kare değerinden küçük olduğu için, iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu söylenebilir.

Bu ilişkinin derecesini saptamak amacıyla contingency katsayısı hesaplanmış ve $c=22$ değeri bulunmuştur. Bu durumda cinsiyet ile programın içeriğinin öğrencilerin gereksinimlerini karşılama durumuna ilişkin görüşler arasında zayıf bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi yönünden incelendiğinde şunlar görülmektedir: Meslekteki hizmet süresi 0-10 yıl ve 11-15 yıl olan öğretmenlerin beşte üçünden fazlasının (%63.6) içeriğin kısmen öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşünde oldukları görülmektedir. Bu görüş mesleki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenlerin beşte üçü (%60.0) tarafından da desteklenmektedir. Mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl olan öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%35.0) içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığını belirtmektedir. İçeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığı düşüncesi mesleki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%28.3) tarafından desteklenmektedir. İçeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşüne en büyük desteği yaklaşık üçte birlik (%31.6) bir oranla mesleki hizmet süreleri 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler vermişlerdir. Bu görüşe en az destek verenler 11-15 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında şunlar söylenebilir: Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0), Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin üçte ikisi (%66.7) ve Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin de yarısından fazlası (%54.3) içeriğin

kısmen öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşündedir. İçeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığı görüşünün en çok Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler arasında yaygın olduğunu (%42.9) söylemek olanaklıdır. İçeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşü dörtte birlik (%25.0) bir oranla en fazla Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler ile 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler bu görüşe katılmamışlardır.

3.2.14. İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşunun Basitten Karmaşığa Doğru Bir Sıra İzlemesi

Öğretmenlere, “içerikte yer alan bilgilerin sunuluşu, basitten karmaşığa doğru bir sıra izliyor mu?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden sağlanan veriler Çizelge 20’de gösterilmiştir.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin yarıya yakınının (%45.5) içeriğin basitten karmaşığa doğru bir sıra izlediği görüşünde oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%29.3) içeriğin basitten karmaşığa doğru bir sıra izlemediğini belirtmektedir. Öğretmenlerin dörtte biri (%25.2) ise içeriğin kısmen basitten karmaşığa doğru bir sıra izlediği görüşündedir.

Veriler bağımsız değişkenler açısından çözümlendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Bulgular okutulan sınıf yönünden incelendiğinde, dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin birbirine yakın oranla (%46.9, %44.1) içeriğin basitten karmaşığa doğru sıra izlediğini düşündükleri görülmektedir. Beşinci sınıf öğretmenlerinin üçte birinden fazlası (%35.6), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte birinden fazlası (%21.9) içeriğin basitten karmaşığa doğru sıra izlemediğini belirtmektedir. İçeriğin kısmen basitten karmaşığa sunulduğu görüşünü üçte bire yakın bir oranla (%31.3) dördüncü sınıf öğretmenleri, beşte bire yakın bir oranla da (%18.6) beşinci sınıf öğretmenleri desteklemektedir.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre irdelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır: Kadın öğretmenlerin yarısı (%50.0), erkek öğretmenlerin de beşte ikisi (%40.0) içeriğin basitten karmaşığa doğru sıra izlediğini belirtirken; erkek öğretmenlerin üçte birinden

Çizelge 20

İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşu Basitten Karmaşığa Doğru Bir Sıra İzliyor mu?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	30	46.9	20	31.3	14	21.9	64	52.0	4.48	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	26	44.1	11	18.6	22	35.6	59	48.0			
	Toplam	56	45.5	31	25.2	36	29.3	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	34	50.0	17	25.0	17	25.0	68	55.3	1.61	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	22	40.0	14	25.5	19	34.5	55	44.7			
	Toplam	56	45.5	31	25.2	36	29.3	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	6	46.2	2	15.4	5	38.5	13	10.6	6.21	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	5	45.5	3	27.3	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	11	55.0	5	25.0	4	20.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	22	36.7	18	30.0	20	33.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	12	63.2	3	15.8	4	21.1	19	15.4			
	Toplam	56	45.5	31	25.2	36	29.3	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	6	42.9	5	35.7	3	21.4	14	11.4			
	Eğt. Önl.	43	45.7	22	23.4	30	30.9	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	3	50.0	2	33.3	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	2	50.0	2	50.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	56	45.5	31	25.2	36	29.3	123	100.0				

fazlası (%34.5), kadın öğretmenlerin de dörtte biri (%25.0) içeriğin basitten karmaşığa doğru sıra izlemediğini belirtmişlerdir. İçeriğin kısmen basitten karmaşığa doğru sıra izlediğini belirten kadın ve erkek öğretmenler dörtte bir ile aynı orandadır (%25.0).

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi yönünden incelendiğinde ise, mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin beşte üçünden fazlasının (%63.2) içeriğin basitten karmaşığa sunulduğu görüşünde oldukları görülmektedir. Bu görüş mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin yarıdan fazlası tarafından da desteklenmektedir. İçeriğin basitten karmaşığa doğru bir sıra izlemediği görüşüne mesleki hizmet süreleri 0-10 yıl olanlar üçte birden fazla (%38.5), mesleki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenler de üçte bir (%33.3) oranında destek sağlamışlardır. İçeriğin kısmen basitten karmaşığa doğru sıra izlediği görüşü en fazla mesleki hizmet süreleri 21-25 yıl olan öğretmenler tarafından benimsenmektedir (%30.0).

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, içeriğin basitten karmaşığa doğru sıra izlediği görüşünün en fazla Öğretmen Okulu ve 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler arasında (%100.0) yaygın olduğu görülmektedir. Bu görüşü Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler %50'lik oranla desteklemektedir. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin de üçte birinden fazlası (%35.7) içeriğin kısmen basitten karmaşığa doğru sıra izlediğini belirtmektedir. İçeriğin basitten karmaşığa doğru sıra izlemediği en fazla (%50.0) Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Bu görüşü en az (%16.7) Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler desteklerken, Öğretmen Okulu ve 4 Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler hiç desteklememektedir.

3.2.15. İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşunun Yakından Uzağa Doğru Bir Sıra İzlemesi

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “içerikte yer alan bilgilerin sunuluşu, yakından uzağa doğru bir sıra izliyor mu?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden sağlanan veriler Çizelge 21’de verilmiştir.

Çizelge 21

İçerikte Yer Alan Bilgilerin Sunuluşu Yakından Uzağa Doğru Bir Sıra İzliyor mu?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	38	59.4	18	28.1	8	12.5	64	52.0	11.43	2	.29
	Beşinci Sınıf	24	40.7	12	20.3	23	39.0	59	48.0			
	Toplam	62	50.4	30	24.4	31	25.2	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	36	52.9	19	27.9	13	19.1	68	55.3	3.21	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	26	47.3	11	20.0	18	32.7	55	44.7			
	Toplam	62	50.4	30	24.4	31	25.2	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	5	38.5	4	30.8	4	30.8	13	10.6	6.54	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	5	45.5	2	18.2	4	36.4	11	8.9			
	16-20 Yıl	12	60.0	5	25.0	3	15.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	27	45.0	15	25.0	18	30.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	13	68.4	4	21.1	2	10.5	19	15.4			
Toplam	62	50.4	30	24.4	31	25.2	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	6	42.9	2	14.3	6	42.9	14	11.4			
	Eğt. Önl.	47	50.0	23	23.4	25	26.6	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	4	66.7	2	33.3	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	2	50.0	2	50.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıl.Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	62	50.4	30	24.4	31	25.2	123	100.0				

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin yarısının (%50.4) içerikte yer alan bilgilerin yakından uzağa doğru sıralandığını belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerin dörtte biri (%25.2) içeriğin yakından uzağa doğru bir sıra izlemediğini belirtmektedir. İçeriğin kısmen yakından uzağa doğru sıra izlediğini belirten öğretmenler ise dörtte bire yakın (%24.4) bir oranı oluşturmaktadır.

Bulgular bağımsız değişkenler yönünden incelendiğinde, okutulan sınıf ile bulgular arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, diğer değişkenler ile bulgular arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte üçe yakınının (%59.4), beşinci sınıf öğretmenlerinin de beşte ikisinin (%40.7) içeriğin yakından uzağa doğru sıra izlediğini belirttikleri görülmektedir. İçeriğin yakından uzağa doğru sıra izlemediğini beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte bire yakını (%39.0) belirtirken, dördüncü sınıf öğretmenlerinin %12.5'i bu görüşe destek vermiştir. İçeriğin kısmen yakından uzağa doğru sunulduğu görüşüne dördüncü sınıf öğretmenlerinin dörtte birinden fazlası (%28.1) destek verirken, beşinci sınıf öğretmenlerinin de beşte biri (%20.3) desteklemiştir.

Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin okuttukları sınıf ile içeriğin sunulmasının yakından uzağa doğru bir sıra izleme durumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan khi kare testinden 11.43 değeri bulunmuştur. 2 serbestlik derecesi ile .05 anlamlılık düzeyinde elde edilen tablo değeri khi kare değerinden küçüktür. Bu durumda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Bu ilişkinin derecesini belirlemek için hesaplanan contingency katsayısı .29 bulunmuştur. Bu değer okutulan sınıf ile içeriğin yakından uzağa doğru sıralanma durumu arasında zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre bulgulara bakıldığında, kadın öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%52.9), erkek öğretmenlerin de yarıya yakınının (%47.3) bu görüşe katıldıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin üçte bire yakını (%32.7) içeriğin yakından uzağa sıra izlemediği görüşünü paylaşırken, kadın öğretmenlerin bu görüşe beşte bir (%19.1) oranında destek verdikleri görülmektedir. Kadın öğretmenlerin dörtte birden fazlası (%27.9) içeriğin kısmen yakından uzağa doğru

bir sıra izlediğini belirtirken, erkek öğretmenler de beşte bir oranında (%20.0) bu görüşe destek vermişlerdir.

Bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri yönünden incelendiğinde, mesleki hizmet süreleri 26 ve daha çok yıl öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının (%68.4) içeriğin yakından uzağa doğru sıra izlediğini düşündükleri görülmektedir. Bu görüş, mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl olan öğretmenlerin beşte üçü (%60.0) tarafından desteklenmektedir. İçeriğin yakından uzağa doğru sıra izlemediği görüşü en fazla (%36.4) mesleki hizmet süreleri 11-15 yıl arasında olan öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Mesleki hizmet süreleri 26 ve daha çok yıl öğretmenler %10.5 oranıyla bu görüşe en az destek veren öğretmenlerdir. Mesleki hizmet süreleri 0-10 yıl arasında olan öğretmenlerin üçte bire yakını (%30.8) içeriğin kısmen yakından uzağa doğru sunulduğu görüşünü benimsemektedir. Bu görüşü ikinci sırada dörtte bir oranıyla (%25.0) mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl ve 21-25 yıl olan öğretmenler desteklemektedir. Bu görüşe en az destek mesleki hizmet süreleri 11-15 yıl olan öğretmenler tarafından sağlanmıştır (%18.2).

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamının (%100.0) içeriğin yakından uzağa doğru sıra izlediği düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bu görüşü %50'lik oranla Eğitim Önlisans, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin destekledikleri söylenebilir. Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin de üçte ikisi (%66.7) bu görüşü paylaşmaktadır. İçeriğin yakından uzağa doğru sıra izlemediği görüşüne Eğitim Enstitüsü mezunları beşte ikiden fazla (%42.9), Eğitim Önlisans mezunları da dörtte birden fazla (%26.6) bir oranla katılırken, diğer okul ve program mezunları bu görüşe hiç katılmamışlardır. İçeriğin kısmen yakından uzağa sıra izlediği görüşünü en fazla (%50.0) Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı ve 4 Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler paylaşmaktadır. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler bu görüşe %14.3 oranında katılmışlardır.

3.2.16. Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan İçeriğin Yaşamla Bağlantı Kurmaya Olanak Tanınması

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “içerik yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıyor mu?” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtlar Çizelge 22’de gösterilmiştir.

Çizelge 22

Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan İçerik Yaşamla Bağlantı Kurmaya Olanak Tanıyor mu?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	11	17.2	36	56.3	17	26.6	64	52.0	.54	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	13	22.0	30	50.8	16	27.1	59	48.0			
	Toplam	24	19.5	66	53.7	33	26.8	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	15	22.1	36	52.9	17	25.0	68	55.3	.70	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	9	16.4	30	54.5	16	29.1	55	44.7			
	Toplam	24	19.5	66	53.7	33	26.8	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	2	15.4	10	76.9	1	7.7	13	10.6	10.41	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	2	18.2	6	54.5	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	4	20.0	9	45.0	7	35.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	9	15.0	31	51.7	20	33.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	7	36.8	10	52.6	2	10.5	19	15.4			
	Toplam	24	19.5	66	53.7	33	26.8	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	2	14.3	6	42.9	6	42.9	14	11.4			
	Eğt. Önl.	19	20.2	52	55.3	24	24.5	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	1	16.7	4	66.7	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk. Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	2	50.0	2	50.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	24	19.5	66	53.7	33	26.8	123	100.0				

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%53.7) içeriğin kısmen yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıdığı görüşünde oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin dörtte birinden fazlası da (%26.8) içeriğin yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanımadığını belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte bire yakını ise (%19.5) içeriğin yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıdığı görüşünü benimsemektedir.

Bulgular bağımsız değişkenlere göre çözümlendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazlasının (%56.3), beşinci sınıf öğretmenlerinin yarısının (%50.8) içeriğin kısmen yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıdığı görüşünde oldukları görülmektedir. İçeriğin yaşamla bağlantı kurmadığı görüşünü beşinci ve dördüncü sınıf öğretmenleri dörtte birden fazla bir oranla desteklemektedir (%27.1, %26.6). Beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte birinden fazlası (%22.0), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte bire yakını (%17.2) içeriğin yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıdığını düşünmektedir.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde şunlar görülmektedir: Araştırmaya katılan hem erkek hem de kadın öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.5, %52.9) içeriğin kısmen yaşamla bağlantı kurduğunu belirtmektedir. Erkek öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%29.1), kadın öğretmenlerin de dörtte biri (%25.0) içeriğin yaşamla bağlantı kurmadığı düşüncesini paylaşmaktadır. İçeriğin yaşamla bağlantı kurduğu görüşü dörtte bire yakın bir oranla kadın öğretmenler tarafından benimsenirken (%22.1), erkek öğretmenlerin bu görüşe katılma oranları daha düşüktür (%16.4).

Bulguların, öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre çözümlenmesi yapıldığında şunlar söylenebilir: İçerikteki bilgilerin kısmen yaşamla bağlantı kurduğu düşüncesini en fazla (%76.9) mesleki hizmet süresi 0-10 yıl arası olan öğretmenler paylaşmaktadır. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl arası olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.5) bu görüşe katılırken, bu görüşe en az katılanların mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenler olduğu görülmektedir. Mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%35.0) içeriğin yaşamla bağlantı kurmadığını belirtmektedir. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%27.3) bu görüşe katılmaktadır. İçeriğin yaşamla bağlantı kurduğu görüşüne en fazla (%36.8) 26 ve daha çok mesleki hizmet süresi olan öğretmenler katılmaktadır.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında ise şunlar söylenebilir: Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin üçte ikisi (%66.7), içeriğin kısmen yaşamla bağlantı kurduğunu belirtmektedir. Bu görüşü Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin de yarıdan fazlası (%55.3) desteklemiştir. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısının (%50.0), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin de yarıya yakınının (%42.9), içeriğin yaşamla bağlantı kurmadığını düşündükleri görülmektedir. Öğretmen Okulu, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programı mezunu öğretmenlerin yarısının ise (%50.0) içeriğin yaşamla bağlantı kurduğu düşüncesinde oldukları görülmektedir.

3.2.17. İçeriğin Öğrenciler İçin Anlamlı Olması

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “içerik, öğrenciler için anlamlı mıdır?” sorusu yöneltilmiş, alınan yanıtlar Çizelge 23’de sunulmuştur.

Çizelge 23’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin yarıdan fazlası (%52.0) içeriğin kısmen anlamlı olduğu, dörtte birinden fazlası (%26.8) içeriğin öğrenciler için anlamlı olduğu, %21.1’i de anlamlı olmadığı görüşünü paylaşmaktadır.

Bulgular bağımsız değişkenlere göre incelendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular, okutulan sınıfa göre incelendiğinde, hem dördüncü hem de beşinci sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazla bir oranla (%51.6, %52.5) içeriği kısmen anlamlı buldukları görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin üçte bire yakını (%32.8), beşinci sınıf öğretmenlerinin de beşte biri (%20.3) içeriği anlamlı bulurken; beşinci sınıf öğretmenlerinin %27.1’i, dördüncü sınıf öğretmenlerinin de %15.6’sı anlamlı bulmamaktadır.

Bulguların öğretmenlerin cinsiyetlerine göre çözümlenmesi yapıldığında şunlar söylenebilir: Kadın öğretmenlerin yarıdan fazlası (%55.9), erkek öğretmenlerin ise yarıya yakını (%47.3) içeriği kısmen anlamlı bulmaktadır. Kadın ve erkek öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%27.9, %25.5) içeriği öğrenciler için anlamlı bulduklarını belirtmektedir. Öte yandan, erkek öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%27.3), kadın öğretmenlerin de %16.2’si içeriği öğrenciler için anlamlı bulmamaktadır.

Çizelge 23

İçerik Öğrenciler İçin Anlamlı mıdır?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	21	32.8	33	51.6	10	15.6	64	52.0	3.70	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	12	20.3	31	52.5	16	27.1	59	48.0			
	Toplam	33	26.8	64	52.0	26	21.1	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	19	27.9	38	55.9	11	16.2	68	55.3	2.27	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	14	25.5	26	47.3	15	27.3	55	44.7			
	Toplam	33	26.8	64	52.0	26	21.1	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	4	30.8	9	69.2	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	2	18.2	7	63.6	2	18.2	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	9	45.0	5	25.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	13	21.7	31	51.7	16	26.7	60	48.9			
	26 ve daha çok	8	42.1	8	42.1	3	15.8	19	15.4			
Toplam	33	26.8	64	52.0	26	21.1	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	4	28.6	6	42.9	4	28.6	14	11.4			
	Eğt. Önl.	24	25.5	50	53.2	21	21.3	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	3	50.0	2	33.3	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk. Sın.Öğr. Pr.	1	25.0	3	75.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıl.Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	33	26.8	64	52.0	26	21.1	123	100.0				

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süresine göre incelendiğinde, mesleki hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının (%69.2) içeriği öğrenciler için kısmen anlamlı buldukları görülmektedir. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenler bu görüşü beşte üçten fazla bir oranla (%63.6) desteklerken, bu görüşe en az destek beşte ikiden fazla bir oranla (%42.1) mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler tarafından gelmiştir. Mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok olan öğretmenlerin beşte ikiden fazlası ile (%42.1) 0-10 yıl olan öğretmenlerin üçte bire yakını (%30.8) içeriği öğrenciler için anlamlı bulunduğunu belirtmektedir. İçeriğin öğrenciler için anlamlı olmadığı görüşünü en fazla oranla (%26.7) mesleki hizmet süresi 21-25 yıl olan öğretmenler benimserken, mesleki hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenler bu görüşe katılmamışlardır.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında şunlar söylenebilir: İçeriğin kısmen öğrenciler için anlamlı olduğu görüşü en çok (%100.0) 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Bu görüşü, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin dörtte üçü (%75.0) desteklerken, buna en az katılanların (%33.3) Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler oldukları görülmektedir. Öğretmen Okulu ile Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) içeriğin öğrenciler için anlamlı olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Buna karşılık Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin %28.6'sı ile Eğitim Önlisans Programı mezunu öğretmenlerin %25.5'i içeriğin öğrenciler için anlamlı olmadığını belirtmişlerdir.

3.2.18. Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimine Ayrılan Haftalık Ders Saati Süresinin, Programda Yer Alan İçeriğin Öğrencilere Kazandırılmasındaki Yeterliliği

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “haftalık ders saati süresi, içeriğin öğrencilere kazandırılmasında yeterli midir?” biçiminde bir soru sorulmuş ve alınan yanıtların bağımsız değişkenlere göre oranları Çizelge 24’de gösterilmiştir.

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%56.9) haftalık ders saati süresinin içeriğin kazandırılmasında yeterli olmadığı görüşünde oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin üçte bire yakını ise (%30.1) sürenin içeriğin kazandırılmasında yeterli olduğunu belirtmektedir. Araştırmaya katılan

Çizelge 24

Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimine Ayrılan Haftalık Ders Saati Süresi, Programda Yer Alan İçeriğin Öğrencilere Kazandırılmasında Yeterli midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	19	29.7	10	15.6	35	54.7	64	52.0	.82	3	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	18	30.5	6	10.2	35	59.3	59	48.0			
	Toplam	37	30.1	16	13.0	70	56.9	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	16	23.5	12	17.6	40	58.8	68	55.3	4.78	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	31	38.2	4	7.3	30	54.5	55	44.7			
	Toplam	37	30.1	16	13.0	70	56.9	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	13	23.1	1	1.7	9	69.2	13	10.6	.11	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	2	18.2	4	36.4	5	45.5	11	8.9			
	16-20 Yıl	7	35.0	1	5.0	12	60.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	19	31.7	5	8.3	36	60.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	6	31.6	5	26.3	8	42.1	19	15.4			
	Toplam	37	30.1	16	13.0	70	56.9	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	0	0.0	2	100.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	5	35.7	1	7.1	8	57.1	14	11.4			
	Eğt. Önl.	27	28.7	14	14.9	54	56.4	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	3	50.0	1	16.7	2	33.3	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr. Pr.	0	0.0	0	0.0	4	100.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	37	30.1	16	13.0	70	56.9	123	100.0				

öğretmenlerin %13.0'ı sürenin kısmen içeriğın kazandırılmasında yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Bulgular bağımsız değişkenlere göre çözümlendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, beşinci ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazlasının (%59.3, %54.7) süreyi içeriğın kazandırılmasında yeterli olmadığı görüşünde oldukları görülmektedir. Sürenin içeriğın kazandırılmasında yeterli olduğunu düşünen beşinci ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin oranları (%30.5, %29.7) birbirine oldukça yakındır. Sürenin içeriğın kazandırılmasında kısmen yeterli olduğu görüşünü ise, dördüncü sınıf öğretmenleri %15.6, beşinci sınıf öğretmenleri de %10.2 oranında desteklemişlerdir.

Bulguların öğretmenlerin cinsiyetlerine göre çözümlemesi yapıldığında şunlar söylenebilir: Kadın ve erkek öğretmenlerin yarıdan fazlası (%58.8, %54.5) haftalık ders saati süresini içeriğın kazandırılmasında yeterli görmemektedir. Sürenin içeriği aktarmada yeterli olduğu görüşüne kadın öğretmenlerin dörtte bire yakını (%23.5) katılmaktadır. Sürenin içeriğın kazandırılmasında kısmen yeterli olduğunu düşünen kadın öğretmenlerin oranı %17.6 iken, erkek öğretmenlerin oranı %7.3'tür.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır: Mesleki hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenlerin üçte ikisinden fazlası (%69.2), mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenlerin beşte üçü (%60.0) haftalık ders saati süresinin içeriğın kazandırılmasında yetersiz olduğu görüşünü belirtmektedir. Mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl olan öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%36.4) sürenin içeriğın kazandırılmasında kısmen yeterli olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Sürenin içeriğın kazandırılmasında yeterli olduğu düşüncesi en çok %35'lik oranla, mesleki hizmet süresi 16-20 yıl arasında olan öğretmenler tarafından benimsenmektedir. Bu görüş, mesleki hizmet süresi 21-25 yıl arasında olan öğretmenlerin üçte bire yakını (%31.7) tarafından desteklenirken, bu görüşü en az (%18.2) destekleyenlerin mesleki hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenler oldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında ise şunlar söylenebilir: Öğretmen Okulu ile Eğitim Fakültesi Sınıf

Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0) sürenin içeriğinin kazandırılmasında yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu görüşe Eğitim Enstitüsü mezunları ile Eğitim Önlisans Programı mezunu öğretmenlerin yarısından fazlası (%57.1, %56.4) katılmışlardır. 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0) sürenin içeriğinin kazandırılmasında yeterli olduğu görüşüne katılırken, Öğretmen Okulu ve Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenler bu görüşe hiç katılmamışlardır. Sürenin içeriğinin kazandırılmasında kısmen yeterli olduğu görüşü en çok Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler (%16.7) tarafından belirtilmiştir.

3.2.19. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Derse Katılımını Sağlayacak Etkinliklerin Olması

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinlikler var mı?” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtların bağımsız değişkenlere göre oranları Çizelge 25’de gösterilmiştir.

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin beşte ikiye yakın bir bölümünün (%38.2) derste kısmen öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğu görüşünü paylaştıkları söylenebilir. Öğretmenlerin üçte biri (%33.3) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olmadığı görüşünü belirtmektedir. Öğretmenlerin dörtte birinden fazlası ise (%28.5) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğunu belirtmektedir.

Bulgular bağımsız değişkenlere göre incelendiğinde, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinin (%40.6), beşinci sınıf öğretmenlerinin de üçte birinden biraz fazlasının (%35.6) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin kısmen olduğu görüşünde oldukları görülmektedir. Öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olmadığı görüşünü ise beşinci sınıf öğretmenleri üçte birden fazla (%35.6), dördüncü sınıf öğretmenleri de üçte bire yakın (%31.3) bir oranla desteklemektedir. Öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğu görüşünü dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenleri birbirine yakın bir oranla (%28.1, %28.8) paylaşmaktadır.

Çizelge 25

Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Derse Katılımını Sağlayacak Etkinlikler Var mı?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	18	28.1	26	40.6	20	31.3	64	52.0	.38	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	17	28.8	21	35.6	21	35.6	59	48.0			
	Toplam	35	28.5	47	38.2	41	33.3	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	19	27.9	26	38.2	23	33.8	68	55.3	.02	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	16	29.1	21	38.2	18	32.7	55	44.7			
	Toplam	35	28.5	47	38.2	41	33.3	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	3	23.1	5	38.5	5	38.5	13	10.6	.11.26	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	3	27.3	3	27.3	5	45.5	11	8.9			
	16-20 Yıl	4	20.0	10	50.0	6	30.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	14	23.3	25	41.7	21	35.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	11	57.9	4	21.1	4	21.1	19	15.4			
	Toplam	35	28.5	47	38.2	41	33.3	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	6	42.9	5	35.7	14	11.4			
	Eğt. Önl.	26	27.7	36	37.2	33	35.1	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	3	50.0	2	33.3	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	2	50.0	0	0.0	2	50.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	35	28.5	47	38.2	41	33.3	123	100.0				

Bulgular cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde Şunlar görülmektedir: Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin %38.2'si aynı oranla kısmen öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğunu belirtmektedir. Kadın ve erkek öğretmenler yaklaşık üçte birlik bir oranla (%33.8, %32.7) öğretmenlerin derse katılımını sağlayacak etkinlikler olmadığını düşünmektedir. Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%27.9, %29.1) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinlikler olduğunu belirtmişlerdir.

Bulguların öğretmenlerin mesleki hizmet sürelerine göre çözümlenmesi yapıldığında Şunlar söylenebilir: Öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin kısmen olduğu düşüncesi en fazla (%50.0) 16-20 yıl arasında mesleki hizmet süresi olan öğretmenler arasında yaygındır. Mesleki hizmet süresi 21-25 yıl arasında olan öğretmenlerin beşte ikisi (%41.7) bu görüşe katılırken, bu görüşe en az katılanların (%21.1) mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler olduğu görülmektedir. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin yarısının (%45.5) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olmadığı görüşünü paylaştıkları görülürken, bu görüşe en az (%21.1) 26 ve daha çok yıl meslek süresi olan öğretmenler destek vermişlerdir. Mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%57.9) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğunu belirtmektedir.

Bulgular, öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden incelendiğinde ise Şunlar söylenebilir: 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0), Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin kısmen olduğu görüşünü desteklerken, Öğretmen Okulu, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler bu görüşü hiç desteklememişlerdir. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0), Eğitim Önlisans Programı mezunu ve Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%35.1, %35.7) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olmadığını belirtmektedir. Öğretmen Okulu, Lisans Tamamlama Programı ve Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğu görüşündedir.

3.2.20. Sosyal Bilgiler Öğretimine Ayrılan Sürenin Gezi-Gözlem ve İnceleme Yapmak İçin Yeterli Olması

Öğretmenlere, “Sosyal Bilgiler öğretimine ayrılan süre gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli midir?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerden alınan yanıtlar Çizelge 26’da gösterilmiştir.

Çizelgede dört bağımsız değişkenle ilgili bulgular bir bütün olarak incelendiğinde, öğretmenlerin dörtte üçe yakınının (%71.5) sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olmadığını belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerin beşte bire yakını da (%17.6) sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için kısmen yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olduğu görüşüne öğretmenlerin fazlaca katılmadıkları (%10.6) belirlenmiştir.

Bulgular bağımsız değişkenlere göre incelendiğinde bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin dörtte üçünün (%75.0), beşinci sınıf öğretmenlerinin de üçte ikisinden fazlasının (%67.8) süreyi gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli bulmadıkları görülmektedir. Süreyi gezi-gözlem ve inceleme yapmak için kısmen yeterli bulan dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin oranları birbirine oldukça yakındır (%17.2, %18.6). Sürenin gezi gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olduğunu düşünen beşinci sınıf öğretmenlerinin oranı %13.6, dördüncü sınıf öğretmenlerinin oranı ise %7.8’dir.

Bulgular öğretmenlerin cinsiyetleri yönünden incelendiğinde ise, kadın öğretmenlerin dörtte üçünün (%75.0), erkek öğretmenlerin de üçte ikisinden fazlasının (%67.3) sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olmadığını düşündükleri söylenebilir. Sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için kısmen yeterli olduğu görüşü daha çok erkek öğretmenler tarafından (%21.8) belirtilirken, kadın öğretmenlerin bu görüşe daha az bir oranla (%14.7) katıldıkları görülmektedir.

Bulgulara mesleki hizmet süresi yönünden bakıldığında şunlar söylenebilir: Mesleki hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%84.9), sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olmadığını belirtmektedir. Bu görüşe ikinci sırada mesleki hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenlerin (%81.8), üçüncü sırada ise

Çizelge 26

Sosyal Bilgiler Öğretimine Ayrılan Süre Gezi-Gözlem ve İnceleme Yapmak İçin Yeterli midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	5	7.8	11	17.2	48	75.0	64	52.0	1.21	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	8	13.6	11	18.6	40	67.8	59	48.0			
	Toplam	13	10.6	22	17.9	88	71.5	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	7	10.3	10	14.7	51	75.0	68	55.3	1.12	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	6	10.9	12	21.8	37	67.3	55	44.7			
	Toplam	13	10.6	22	17.9	88	71.5	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	1	7.7	1	7.7	11	84.6	13	10.6	.11.14	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	1	9.1	1	9.1	9	81.8	11	8.9			
	16-20 Yıl	2	10.0	2	10.0	16	80.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	5	8.3	11	18.3	44	73.3	60	48.9			
	26 ve daha çok	4	21.1	7	36.8	8	42.1	19	15.4			
	Toplam	13	10.6	22	17.9	88	71.5	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	0	0.0	2	100.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	1	7.1	4	28.6	9	64.3	14	11.4			
	Eğt. Önl.	11	11.7	14	14.9	70	73.4	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	0	0.0	2	33.3	4	66.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sm.Öğr.Pr.	0	0.0	1	25.0	3	75.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Toplam	13	10.6	22	17.9	88	71.5	123	100.0			

mesleki hizmet süreleri 16-20 yıl olan öğretmenlerin beşte dördünün (%80.0) katıldıkları belirlenmiştir. Mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin üçte birinden fazlası da (%36.8) sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olduğu görüşüne en çok (%21.1) mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler katılmışlardır.

Bulgular, öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden incelendiğinde şunlar söylenebilir: Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0), Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin dörtte üçü (%75.0) sürenin gezi gözlem ve inceleme yapmak için yetersiz olduğunu belirtirken, 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler bu görüşe hiç destek vermemişlerdir. 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) ile, Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin üçte biri (%33.3) sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için kısmen yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olduğu görüşüne 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0), Eğitim Önlisans Programı mezunu öğretmenlerin %11.7'si, Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin %7.1'i katılırken, diğer okul ya da program mezunu öğretmenler hiç katılmamışlardır.

3.2.21. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Olan Tutumlarının Genel Olarak Olumlu Olması

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine olan tutumları genel olarak olumlu mudur?” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtların bağımsız değişkenlere göre oranları Çizelge 27’de gösterilmiştir.

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin beşte ikisinden fazlasının (%44.3) öğrencilerin derse karşı olan tutumlarının kısmen olumlu olduğu görüşünü benimsedikleri söylenebilir. Öğretmenlerin üçte bire yakın bir bölümü (%31.1) öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumlu olduğunu belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin dörtte biri ise (%24.6) öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz olduğu görüşündedir.

Bulguların bağımsız değişkenlere göre çözümlenmesi yapıldığında, bulgular ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Çizelge 27

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Olan Tutumları Genel Olarak Olumlu mudur?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	23	36.5	26	39.7	15	23.8	64	52.0	1.85	3	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	15	25.4	29	49.2	15	25.4	59	48.0			
	Toplam	38	31.1	55	44.3	30	24.6	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	22	32.8	29	41.8	17	25.4	68	55.3	.51	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	16	29.1	26	47.3	13	23.6	55	44.7			
	Toplam	38	31.1	55	44.3	30	24.6	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	4	30.8	6	46.2	3	23.1	13	10.6	3.84	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	2	18.2	6	54.5	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	11	55.0	3	15.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	18	30.5	26	42.4	16	27.1	60	48.9			
	26 ve daha çok	8	42.1	6	31.6	5	26.3	19	15.4			
	Toplam	38	31.1	55	44.3	30	24.6	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	2	14.3	8	57.1	4	28.6	14	11.4			
	Eğt. Önl.	30	32.3	41	43.0	24	24.7	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	3	50.0	2	33.3	1	16.7	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	2	50.0	2	50.0	2	50.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
	Toplam	38	31.1	55	44.3	30	24.6	123	100.0			

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, beşinci sınıf öğretmenlerinin yaklaşık yarısının (%49.2), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte ikisinin (%39.7) öğrencilerin derse karşı tutumlarını kısmen olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin üçte birinden fazlası (%36.5), beşinci sınıf öğretmenlerinin de dörtte biri (%25.4) öğrencilerin tutumlarının olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz olduğunu düşünen dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin oranları (%23.8, %25.4) birbirine oldukça yakındır.

Bulgulara öğretmenlerin cinsiyetleri yönünden bakıldığında şunlar söylenebilir: Araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin yarıya yakını (%47.3), kadın öğretmenlerin de beşte ikisinden fazlası (%41.8) öğrencilerin derse karşı tutumlarının kısmen olumlu olduğunu belirtmektedir. Kadın öğretmenlerin üçte bire yakını (%32.8) öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumlu olduğu görüşünü paylaşırken, erkek öğretmenler bu görüşe %29.1 oranında destek vermişlerdir. Öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz olduğu görüşüne kadın öğretmenler dörtte birden fazla bir oranla (%25.4), erkek öğretmenler de dörtte bire yakın bir oranla (%23.6) katılmışlardır.

Bulgular öğretmenlerin mesleki hizmet sürelerine göre incelendiğinde ise şunlar görülmektedir: Öğrencilerin derse karşı tutumlarının kısmen olumlu olduğu düşüncesi en çok (%55.0) mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenler arasında yaygındır. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.5) bu görüşe katılırken, bu görüşe en az katılanların (%31.6) mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenler olduğu görülmektedir. Mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%42.1) öğrencilerin derse karşı tutumunun olumlu olduğunu belirtmektedir. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%27.3) 26 ve daha çok yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin de dörtte birinden fazlası (%26.3) öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumsuz olarak değerlendirmektedir. Bu görüşe en az oranla (%15.0) mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenler katılmaktadır.

- Bulgulara öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bakıldığında, Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamının (%100.0), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%57.1) öğrencilerin derse karşı tutumlarının kısmen olumlu olduğu düşüncesinde oldukları görülmektedir. Lisans Tamamlama Programı, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 yıllık

Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarının olumlu olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler ise bu görüşe hiç katılmamaktadır. Öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz olduğu görüşünü Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısı benimsemektedir. Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin de dörtte birinden fazlası (%28.6) bu görüşe destek vermektedir.

3.2.22. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemleri

Öğretmenlere “Sosyal Bilgiler Programını uygularken hangi öğretim yöntemlerini kullanıyorsunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve alınan yanıtlar Çizelge 28’de sunulmuştur.

Çizelgede görüldüğü gibi, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%91.9) Sosyal Bilgiler öğretiminde küme çalışması yöntemini kullanmaktadır. Öğretmenlerin dörtte üçe yakını (%73.2) soru-yanıt, yarıdan fazlası (%42.3) düzenlatım, beşte ikiye yakını (%38.2) tartışma, dörtte birinden fazlası (%29.3) gösteri yöntemini kullanmaktadır. Problem çözme yöntemini kullanan öğretmenlerin oranı %12.2, proje yöntemini kullanan öğretmenlerin oranı ise %5.7’dir. Dolayısı ile, Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin derslerinde büyük çoğunlukla küme çalışması ve soru-yanıt yöntemlerini kullandıkları söylenebilir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde dördüncü sınıf öğretmenlerinin en çok (%92.2) küme çalışması yöntemini, ikinci sırada (%73.4) soru-yanıt yöntemini kullandıkları görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenleri en az oranda (%9.4) proje yöntemini kullanmaktadır. Beşinci sınıf öğretmenleri de en çok (%91.5) küme çalışması en az da (%1.7) proje yöntemini kullanmaktadır.

Cinsiyet yönünden bulgulara bakıldığında, kadın öğretmenlerin büyük oranda küme çalışması (%91.2) ve soru-yanıt (%83.8) yöntemini kullandıkları az oranda ise (%4.4) proje yöntemini kullandıkları görülmektedir. Erkek öğretmenler de, %92.7 oranında küme çalışması, %60.0 oranında soru-yanıt yöntemini kullanırken, %7.5 oranında proje yöntemini kullanmaktadır.

Çizelge 28

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntemleri Nelerdir?

		Düzanlatım		Soru-Yanıt		Tartışma		Problem Çözme		Gösteri		Proje		Küme Çalışması		Bireysel Çalışmalar	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	30	46.9	47	73.4	27	42.2	10	15.6	19	29.7	6	9.4	59	92.2	40	62.5
	Beşinci Sınıf	22	37.3	43	72.9	20	33.9	5	8.5	17	28.8	1	1.7	54	91.5	29	49.2
	Toplam	52	42.3	90	73.2	47	38.2	15	12.2	36	29.3	7	5.7	113	91.9	69	56.1
Cinsiyet	Kadın	34	50.0	57	83.8	32	47.1	7	10.3	22	32.4	3	4.4	62	91.2	44	64.7
	Erkek	18	34.0	33	60.0	15	28.3	8	15.1	14	26.4	4	7.5	51	92.7	25	47.2
	Toplam	52	42.3	90	73.2	47	38.2	15	12.2	36	29.3	7	5.7	113	91.9	69	56.1
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	7	54.5	13	100.0	5	36.4	1	9.1	5	45.5	1	9.1	13	100.0	7	63.6
	11-15 Yıl	5	45.5	9	81.8	4	36.4	3	27.3	2	18.2	0	0.0	11	100.0	6	54.5
	16-20 Yıl	10	50.0	12	60.0	6	30.0	2	10.0	5	25.0	0	0.0	17	85.0	7	35.0
	21-25 Yıl	24	40.0	43	71.7	27	45.0	7	11.7	18	30.0	4	6.7	56	93.3	40	66.7
	26 ve daha çok	6	31.6	13	68.4	5	26.3	2	10.5	6	31.6	2	10.5	16	84.2	9	47.4
	Toplam	52	42.3	90	73.2	47	38.2	15	12.2	36	29.3	7	5.7	113	91.9	69	56.1
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	2	100.0	1	50.0	1	50.0	0	0.0	0	0.0	2	100.0	2	100.0
	Eğt. Ens.	7	50.0	8	57.1	3	21.4	1	7.1	3	21.4	0	0.0	13	92.9	5	35.7
	Eğt. Önl.	36	38.3	70	74.5	37	39.4	11	11.7	29	30.9	0	0.0	87	92.6	55	58.5
	Lisans Tam. Prog.	3	50.0	4	66.7	2	33.3	1	16.7	2	33.3	6	6.4	4	66.7	2	33.3
	Eğt.Fk. Sın. Öğr. Pr.	1	25.0	3	75.0	2	50.0	1	25.0	1	25.0	0	0.0	4	100.0	3	75.0
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	2	100.0	2	100.0	1	50.0	0	0.0	1	50.0	1	25.0	2	100.0	1	50.0
Toplam	52	42.3	90	73.2	47	38.2	15	12.2	36	29.3	7	5.7	113	91.9	69	56.1	

Bulgulara mesleki hizmet süresi yönünden bakıldığında ise şunlar söylenebilir: 0-10 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamı küme çalışması ve soru yanıt yöntemini kullanmaktadır. 11-15 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamı derslerde küme çalışması, büyük çoğunluğu da (%81.8) soru-yanıt yöntemine yer vermektedir. 16-20 yıl arası mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamı problem çözme, 21-25 yıl arası meslekte hizmet süresi olan öğretmenlerin de %93.3'ü küme çalışması yöntemini kullanmaktadır. 26 ve daha çok yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenler de çoğunlukla (%84.2) yine küme çalışması yöntemini kullanmaktadır.

Bulgular, öğretmenlerin en son bitirdikleri okul-öğretim programına göre incelendiğinde Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamının (%100.0) derslerde küme çalışması, soru-yanıt, düzenlatım yöntemini kullandıkları görülmektedir. Eğitim Enstitüsü, Eğitim Önlisans, Lisans Tamamlama Programı, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenler de derslerde en çok küme çalışması yöntemini kullanırken, en az proje yöntemini kullanmaktadır.

Soru-yanıt yönteminin Sosyal Bilgiler öğretiminde en çok kullanılan ikinci yöntem olarak bulunduğu bu araştırmanın bulgularını Kahveci'nin Ortaokul Sosyal Bilgiler dersi programlarının değerlendirilmesi araştırmasındaki bulguları da desteklemektedir (Kahveci, 1986, s. 109).

3.2.23. Öğretim Yapılan Sınıflarda Ortalama Öğrenci Sayısı

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “halen öğretim yaptığınız sınıflarda ortalama öğrenci sayısı kaçtır?” biçiminde bir soru yöneltilmiş, alınan yanıtlar Çizelge 29'da gösterilmiştir.

Çizelge 29 bir bütün olarak incelendiğinde, öğretmenlerin yarıya yakınının (%48.8) 46-55 arası öğrenci bulunan sınıflarda öğretim yaptıkları görülmektedir. Öğretmenlerin beşte biri de (%41.5), öğrenci sayısının 36-45 arasında olduğunu belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %7.3'ü öğretim yaptıkları sınıflardaki öğrenci sayısının 56-65 arasında, %1.6'sı 21-35 arasında, 0.8'i de 1-20 arasında olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerden hiçbiri öğrenci sayısının 66 ve daha yukarısı olduğunu belirtmemiştir. Bu durumda, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%90.3) öğrenci sayısı 36-55 arası olan sınıflarda öğretim yaptığı söylenebilir.

Çizelge 29

Öğretim Yapılan Sınıflarda Ortalama Öğrenci Sayısı Kaçtır?

		1-20 öğrenci		21-35 öğrenci		36-45 öğrenci		46-55 öğrenci		56-65 öğrenci		66ve daha fazla öğrenci		Toplam	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	1	1.6	1	1.6	24	37.5	38	59.4	0	0.0	0	0.0	64	52.0
	Beşinci Sınıf	0	0.0	1	1.7	27	45.8	22	37.3	9	15.3	0	0.0	59	48.0
	Toplam	1	0.8	2	1.6	51	41.5	60	48.8	9	7.3	0	0.0	123	100.0
Cinsiyet	Kadın	0	0.0	1	1.5	27	39.7	35	51.5	5	7.4	0	0.0	68	55.3
	Erkek	1	1.8	1	1.8	24	43.6	25	45.5	4	7.3	0	0.0	55	44.7
	Toplam	1	0.8	2	1.6	51	41.5	60	48.8	9	7.3	0	0.0	123	100.0
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	0	0.0	0	0.0	9	27.3	4	72.7	0	0.0	0	0.0	13	10.6
	11-15 Yıl	0	0.0	0	0.0	4	54.5	6	36.4	1	9.1	0	0.0	11	8.9
	16-20 Yıl	1	5.0	0	0.0	6	65.0	13	30.0	0	0.0	0	0.0	20	16.3
	21-25 Yıl	0	0.0	2	3.3	26	41.7	25	43.3	7	11.7	0	0.0	60	48.9
	26 ve daha çok	0	0.0	0	0.0	6	63.2	12	31.6	1	5.3	0	0.0	19	15.4
	Toplam	1	0.8	2	1.6	51	41.5	60	48.8	9	7.3	0	0.0	123	100.0
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	0	0.0	1	50.0	1	50.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6
	Eğt. Ens.	1	7.1	0	0.0	3	21.4	10	71.4	0	0.0	0	0.0	14	11.4
	Eğt. Önl.	0	0.0	2	2.1	42	44.7	41	43.6	9	9.6	0	0.0	95	77.2
	Lisans Tam.Prg.	0	0.0	0	0.0	1	16.7	5	83.3	0	0.0	0	0.0	4	3.3
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	0	0.0	3	75.0	1	25.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	0	0.0	1	50.0	1	50.0	0	0.0	0	0.0	1	0.8
Toplam	1	0.8	2	1.6	51	41.5	60	48.8	9	7.3	0	0.0	123	100.0	

Bulgular okutulan sınıf yönünden incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte üçe yakının (%59.4), beşinci sınıf öğretmenlerinin de beşte ikiye yakınının (%37.3) öğrenci sayısı 46-55 arasında olan sınıflarda öğretim yaptıkları görülmektedir. Beşinci sınıf öğretmenlerinin yarıya yakını (%45.8), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de beşte ikiye yakını (%37.5) 36-45 kişilik sınıflarda öğretim yapmaktadır. Ayrıca, beşinci sınıf öğretmenlerinin %15.3'ü öğretim yaptıkları sınıflarda 56-65 arasında öğrenci bulunduğunu belirtmektedir.

Bulgular cinsiyete göre incelendiğinde, kadın öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%51.5), erkek öğretmenlerin de yarıya yakının (%45.5), öğretim yaptıkları sınıflarda öğrenci sayısının 46-55 arası olduğunu belirttikleri görülmektedir. Erkek öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%43.6), kadın öğretmenlerin de beşte ikiye yakını (%39.7) öğretim yaptıkları sınıflardaki öğrenci sayısının 36-45 arası olduğunu belirtmektedir. Sınıflardaki ortalama öğrenci sayısının 56-65 olduğunu belirten kadın öğretmenlerin oranı %7.4, erkek öğretmenlerin oranı ise %7.3'tür.

Öğretmenlerin mesleki hizmet sürelerine göre bulgular incelendiğinde şunlar söylenebilir: Öğretim yaptıkları sınıfta 36-45 arasında öğrenci bulunduğunu 26 ve daha çok yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin üçte ikiye yakını (%63.2), 21-25 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin de beşte ikisinden fazlası (%43.3) belirtmektedir. Sınıflardaki ortalama öğrenci sayısının 46-55 arasında olduğunu 16-20 yıl ile 26 ve daha çok yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin üçte ikiye yakını (%65.0, %63.2), 11-15 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.5) belirtmektedir. 56-65 kişilik sınıflarda öğretim yaptığını belirten 21-25 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin oranı %11.7, 11-15 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin oranı ise %9.1'dir.

Bulgular, öğretmenlerin en son bitirdikleri okul-öğretim programına göre incelendiğinde, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin dörtte üçünün (%75.0), Öğretmen Okulu ve 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin ise yarısının (%50.0) öğretim yaptıkları sınıflardaki öğrenci sayısının 36-45 arasında olduğu görülmektedir. Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin beşte dördünden fazlası (%83.3), Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin dörtte üçe yakını (%71.4) öğretim yaptıkları sınıflardaki öğrenci sayısının 45-55 arasında olduğunu belirtmektedir. Sınıflardaki ortalama öğrenci sayısının 56-65 arasında olduğunu Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin %9.6'sı belirtmiştir.

3.2.24. Ders Araç-Gereçlerinin Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gereksinimi Karşulamakta Yeterli Olması

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “okulunuzdaki ders araç-gereçleri Sosyal Bilgiler dersi için, gereksinimi karşılamakta yeterli midir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtlar Çizelge 30’da sunulmuştur.

Çizelgede görüldüğü gibi, öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%43.1) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamakta yeterli görmemektedir. Öğretmenlerin beşte ikiye yakını (%37.4) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamada kısmen yeterli bulmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sadece beşte bire yakını (%19.5) ders araç gereçlerinin yeterli olduğunu belirtmektedir.

Bağımsız değişkenlerin her biri ile ilgili bulgulara bakıldığında, bağımsız değişkenler ile, elden edilen bulgular arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Bulguların, okutulan sınıfa göre çözümlenmesi yapıldığında şunlar söylenebilir: Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinden fazlası (%45.3), beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%40.7) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamada yetersiz bulmaktadır. Ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada kısmen yeterli olduğu görüşünü beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte ikisinden fazlası (%42.4) dördüncü sınıf öğretmenlerinin de yaklaşık üçte biri (%32.8) desteklemektedir. Ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada yeterli olduğunu ise dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte birinden fazlası (%21.9), beşinci sınıf öğretmenlerinin de %16.9’u desteklemektedir.

Bulgular öğretmenlerin cinsiyetlerine göre incelendiğinde, kadın öğretmenlerin yarıya yakınının (%45.6), erkek öğretmenlerin de beşte ikisinin (%40.0) ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada yetersiz olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada kısmen yeterli olduğu görüşünü benimseyen kadın ve erkek öğretmenlerin oranları birbirine oldukça yakındır (%36.8, %38.2). Erkek öğretmenlerin beşte birinden fazlası (%21.8), kadın öğretmenlerin de beşte bire yakını (%17.6) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamada yeterli bulmaktadır.

Çizelge 30

Okulunuzdaki Ders Araç-Gereçleri Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gereksinimi Karşulamakta Yeterli midir?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	14	21.9	21	32.8	29	45.3	64	52.0	1.28	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	10	16.9	25	42.4	24	40.7	59	48.0			
	Toplam	24	19.5	46	37.4	53	43.1	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	12	17.6	25	36.8	31	45.6	68	55.3	.50	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	12	21.8	21	38.2	22	40.0	55	44.7			
	Toplam	24	19.5	46	37.4	53	43.1	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	2	15.4	6	46.2	5	38.5	13	10.6	3.54	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	1	9.1	6	54.5	4	36.4	11	8.9			
	16-20 Yıl	5	25.0	6	30.0	9	45.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	13	21.7	22	36.7	25	41.7	60	48.9			
	26 ve daha çok	3	15.8	6	31.6	10	52.6	19	15.4			
	Toplam	24	19.5	46	37.4	53	43.1	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	1	7.1	8	57.1	5	35.7	14	11.4			
	Eğt. Önl.	20	21.3	33	35.1	42	43.6	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	3	50.0	1	16.7	2	33.3	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	1	25.0	3	75.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	1	50.0	1	50.0	2	1.6			
Toplam	24	19.5	46	37.4	53	43.1	123	100.0				

Bulgular öğretmenlerin mesleki hizmet sürelerine göre incelendiğinde şunlar gözlenmektedir: Ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada yetersiz olduğu görüşüne hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%52.6) katılmaktadır. Bu görüşü meslekteki hizmet süresi 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin de yarıya yakını (%45.0) desteklemektedir. Mesleki hizmet süresi 11-15 yıl olan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.5), 0-10 yıl olan öğretmenlerin ise yarıya yakını (%40.2) ders araç gereçlerini kısmen yeterli bulmaktadır. Ders araç gereçlerinin gereksinimi karşıladığı görüşü en çok (%25.0) 16-20 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenler arasında yaygındır.

Bulguların öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden incelenmesi sonucunda da şunları söylemek olanaklıdır: Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programından mezun olan öğretmenlerin dörtte üçü (%75.0) ders araç-gereçlerinin yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu görüş 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) tarafından desteklenirken, Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin bu görüşe hiç katılmadıkları görülmektedir. Öğretmen Okulu mezunu öğretmenlerin tamamı (%100.0) ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada kısmen yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüş yarıdan fazla bir oranla (%57.1) Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler tarafından da desteklenmektedir. Ders araç-gereçlerinin gereksinimi karşılamada yeterli olduğu en çok Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenler tarafından düşünülmektedir. Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin beşte birinden fazlası (%21.3) ile Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin %7.1'i bu görüşe katılırken, diğer okul ve program mezunu öğretmenler hiç katılmamaktadır.

3.2.25. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Araç-Gereç Türleri

Öğretmenlere, “Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan araç-gereç türleri” sorulmuş ve alınan yanıtlar Çizelge 31’de gösterilmiştir.

Çizelgedeki toplam bulgulara göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunlukla (%95.1) harita, atlas, küre gibi görsel araçları kullandıkları, oldukça az bir bölümünün de (%14.6) radyo, teyp, plak gibi işitsel araçların kullanımına yer verdiği görülmektedir.

Çizelge 31

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullandıkları Araç-Gereç Türleri Nelerdir?

		Ders Kitabı		Yazı Tahtası		Zaman ve		Resim,Grafik		Harita, Atlas		Slayt, Levha		Radyo		Hareketli	
		Öğretmen	Kitabı	Bülten	Tahtası	Tarih	Şeridi	Kroki, Plan	Küre	Film Şeridi, Tepegöz	Teyp	Film, TV, Video					
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	57	89.1	53	82.8	61	95.3	49	76.6	60	93.8	21	32.8	8	12.5	18	28.1
	Beşinci Sınıf	53	89.8	39	66.1	53	89.8	42	72.9	57	96.6	16	27.1	10	16.9	23	39.0
	Toplam	110	89.4	92	74.8	114	92.7	92	74.8	117	95.1	37	30.1	18	14.6	41	33.3
Cinsiyet	Kadın	62	91.2	53	77.9	65	95.6	53	77.9	64	94.1	22	32.4	8	11.8	23	33.8
	Erkek	48	87.3	39	70.9	49	89.1	39	70.9	53	96.4	15	27.3	10	18.2	18	32.7
	Toplam	110	89.4	92	74.8	114	92.7	92	74.8	117	95.1	37	30.1	18	14.6	41	33.3
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	12	90.9	9	81.8	12	90.9	10	81.8	13	100.0	3	27.3	0	0.0	4	36.4
	11-15 Yıl	10	90.9	7	63.6	10	90.9	8	72.7	11	100.0	2	18.2	0	0.0	3	27.3
	16-20 Yıl	16	80.0	14	70.0	18	90.0	12	60.0	16	80.0	7	35.0	4	20.0	5	25.0
	21-25 Yıl	55	91.7	48	80.0	56	93.3	48	80.8	59	98.3	19	31.7	9	15.0	22	36.7
	26 ve daha çok	17	89.5	14	73.7	18	94.7	14	73.7	18	94.7	6	31.6	5	26.3	7	36.8
	Toplam	110	89.4	92	74.8	114	92.7	92	74.8	117	95.1	37	30.1	18	14.6	41	33.3
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	2	100.0	2	100.0	2	100.0	2	100.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Eğt. Ens.	12	85.7	9	64.3	13	92.9	8	57.1	11	78.6	6	42.9	2	14.3	4	28.6
	Eğt. Önl.	85	90.4	72	76.6	87	92.6	76	76.6	92	97.9	29	30.9	15	16.0	34	36.2
	Lisans Tam. Prog.	5	83.3	4	66.7	6	100.0	5	83.3	5	83.3	0	0.0	1	16.7	1	16.7
	Eğt.Fk. Sın. Öğr. Pr.	3	75.0	3	75.0	3	75.0	2	50.0	4	100.0	1	25.0	0	0.0	1	25.0
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	2	100.0	1	50.0	2	100.0	2	100.0	2	100.0	0	0.0	0	0.0	1	50.0
Toplam	110	42.3	92	74.8	114	92.7	92	74.8	117	95.1	37	30.1	18	18.2	69	56.1	

Bulgulara okutulan sınıf etmenine göre bakıldığında dördüncü sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde en çok (%95.5) zaman ve tarih şeridi, ikinci sırada (%93.8) harita, atlas, küre kullandıkları görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenleri ders araç-gereci olarak en az oranda (%12.5) radyo, teyp, plak kullanmaktadır. Beşinci sınıf öğretmenleri ders araç-gereci olarak en çok (%96.6) harita, atlas ve küreyi kullanırken en az (%16.9) radyo, teyp ve plağı kullanmaktadır.

Bulgular öğretmenlerin cinsiyetlerine göre incelendiğinde şunlar söylenebilir: Kadın öğretmenler büyük oranda (%95.6) derste araç-gereç olarak tarih şeridi ile harita, atlas, küreyi; az oranda ise (%11.8) radyo, teyp ve plak kullanmaktadır. Erkek öğretmenler de ders araç-gereci olarak %96.4 oranında harita, atlas ve küre, %97.3 oranında ise ders kitabı ve öğretmen kitabı kullanmaktadır.

Bulgular mesleki hizmet süresine göre incelendiğinde şunlar söylenebilir: 0-10 yıl ve 11-15 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamı (%100.0) derslerde harita, atlas, küre gibi görsel araçlara yer vermektedir. 16-20 yıl ve 21-25 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin çoğunluğu (%90.0, %93.3) derslerde zaman ve tarih şeridini kullanmaktadır. 26 ve daha çok mesleki hizmet süresi olan öğretmenler ders araç-gereci olarak en çok (%94.7) harita, atlas, küre ile zaman, tarih şeridini kullanırken, en az (%26.3) radyo-teyp ve plak kullanmaktadır.

Bulgulara öğretmenlerin en son bitirdikleri okul-öğretim programına göre bakıldığında, Öğretmen Okulu, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, dört yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin tamamının (%100.0) derslerinde harita, atlas, küre kullandığı görülmektedir. Öğretmen Okulu, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, Dört Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin hiçbiri derslerde radyo-teyp ve plak kullanmamaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullardaki eğitim araç ve gereçleri konusunda yaptırdığı bir araştırmada, ilköğretim okulu öğretmenlerinin hemen hemen yarısının Sosyal Bilgiler dersinde öğretim araç ve gereçleri kullanmadıkları görülmüştür (Demirtaş ve Barth, 1997, s. 6.1). Ancak bu araştırmada öğretmenlerin çoğunluğunun (%95) derslerde harita, atlas, küre gibi görsel araç-gereçleri kullandıkları yönünde bulgular elde edilmiştir. Kahveci'nin ortaokul Sosyal Bilgiler dersine ilişkin gerçekleştirdiği araştırmada da öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%99) Sosyal Bilgiler öğretiminde araç-gereçlerden yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kahveci, 1986, s. 111).

3.2.26. Ünite Sonunda İzleme Testlerinin Uygulanması

Öğretmenlere, “Sosyal Bilgiler dersini işlerken, öğrencilere her ünitenin sonunda, izleme testleri uyguluyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden sağlanan veriler Çizelge 32’de gösterilmiştir.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin beşte dördünden fazlasının (%84.6) ünite sonunda izleme testleri uyguladığı, %13.0’ünün bazen uyguladığı, %2.4’ünün ise uygulamadığı görülmektedir.

Bağımsız değişkenlerin her biri ile ilgili bulgulara bakıldığında bağımsız değişkenler ile bulgular arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte dördünden fazlasının (%87.5, %81.4) ünite sonunda izleme testi uyguladığı görülmektedir. Beşinci sınıf öğretmenlerinin %15.3’ü ile dördüncü sınıf öğretmenlerinin %10.9’u ünite sonunda bazen izleme testi uygulamaktadır. Beşinci sınıf öğretmenlerinin %3.4’ü ile, dördüncü sınıf öğretmenlerinin %1.6’sı ünite sonunda izleme testi uygulamamaktadır.

Cinsiyet değişkenine göre bulgulara bakıldığında, kadın ve erkek öğretmenlerin beşte dörtten fazla bir oranla (%85.3, %83.6) ünite sonunda izleme testi uyguladıkları görülmektedir. Yine bazen izleme testi uygulayan kadın ve erkek öğretmenlerin oranları ile (%13.2, %12.7), izleme testi uygulamayan kadın ve erkek öğretmenlerin oranları (%1.5, %3.6) birbirine oldukça yakındır.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süresine göre incelendiğinde tüm mesleki hizmet süresine sahip olan öğretmenlerin beşte dördünden fazlasının ünite sonunda izleme testi uyguladığı anlaşılmaktadır. Ünite sonunda bazen izleme testi uyguladığı görüşüne en çok beşte bir oranla (%20.0) 16-20 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenler katılmaktadır. Ünite sonunda izleme testi uygulamayan öğretmenler ise %5.0’lık oranla 21-25 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul-öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, Öğretmen Okulu ile Lisans Tamamlama Programı mezunu öğretmenlerin tamamının ünite sonunda izleme testi uyguladığı görülmektedir. Ünite sonunda en az

Çizelge 32

Sosyal Bilgiler Dersini İşlerken Öğrencilere Her Ünitenin Sonunda Üniteye Kazandırılmak İstenen Davranışları Yoklayan İzleme Testleri Uyguluyor musunuz?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	56	87.5	7	10.9	1	1.6	64	52.0	.99 p>.05 Anlamlı Değil	2	
	Beşinci Sınıf	48	81.4	9	15.3	2	3.4	59	48.0			
	Toplam	104	84.6	16	13.0	3	2.4	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	58	85.3	9	13.2	1	1.5	68	55.3	.60 p>.05 Anlamlı Değil	2	
	Erkek	46	83.6	7	12.7	2	3.6	55	44.7			
	Toplam	104	84.6	16	13.0	3	2.4	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	11	84.6	2	15.4	0	0.0	13	10.6			
	11-15 Yıl	9	81.8	2	18.2	0	0.0	11	8.9			
	16-20 Yıl	16	80.0	4	20.0	0	0.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	52	86.7	5	8.3	3	5.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	16	84.2	3	15.8	0	0.0	19	15.4			
	Toplam	104	84.6	16	13.0	3	2.4	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	10	71.4	4	28.6	0	0.0	14	11.4			
	Eğt. Önl.	82	86.2	11	11.7	2	2.1	95	77.2			
	Lisans Tam. Prog.	6	100.0	0	0.0	0	0.0	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	3	75.0	0	0.0	1	25.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	1	50.0	0	0.0	2	1.6			
Toplam	104	84.6	16	13.0	3	2.4	123	100.0				

izleme testi uygulayan öğretmenler ise (%50.0) 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu olan öğretmenlerdir. 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%28.6) ile Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin %11.7'si ünite sonunda bazen izleme testi uygulamaktadır. Ünite sonunda izleme testi uygulamayan öğretmenler ise %25.0 oranı ile Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu olan öğretmenlerdir.

3.2.27. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde 5'lik Not Sisteminin Kullanılmasının Uygunluğu

Öğretmenlere, “öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılması uygun mudur?” sorusu yöneltilmiş, öğretmenlerden sağlanan veriler Çizelge 33'de gösterilmiştir.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının (%69.9) 5'lik not sistemini uygun bulduğu görülmektedir. Öğretmenlerin beşte birinden fazlası (%22.8) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılmasını uygun bulmamaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yalnızca %7.3'ü 5'lik not sistemini kısmen uygun bulmaktadır.

Bulgulara bağımsız değişkenler yönünden bakıldığında, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılmasının uygun olma durumu ile bağımsız değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde dördüncü sınıf öğretmenlerinin dörtte üçe yakınının (%73.4), beşinci sınıf öğretmenlerinin de üçte ikisinin (%66.1) 5'lik not sistemini uygun bulduğu görülmektedir. Beşinci sınıf öğretmenlerinin dörtte biri (%25.4), dördüncü sınıf öğretmenlerinin ise beşte biri (%20.3) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin uygun olmadığı görüşündedir. 5'lik not sisteminin kullanılmasının kısmen uygun olduğu görüşünü ise beşinci sınıf öğretmenlerinin %8.5'i dördüncü sınıf öğretmenlerinin %6.3'ü desteklemektedir.

Bulgular cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde şunlar gözlenmektedir: Erkek öğretmenlerin üçte ikisinden fazlası (%67.3), kadın öğretmenlerin de dörtte üçe yakını (%72.1) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin uygun olduğunu

Çizelge 33

Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde 5'lik Not Sisteminin Kullanılması Uygun mudur?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	47	73.4	4	6.3	13	20.3	64	52.0	.79	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	39	66.1	5	8.5	15	25.4	59	48.0			
	Toplam	86	69.9	9	7.3	28	22.8	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	49	72.1	6	8.8	13	19.1	68	55.3	1.45	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	37	67.3	3	5.5	15	27.3	55	44.7			
	Toplam	86	69.9	9	7.3	28	22.8	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	6	46.2	4	30.8	3	23.1	13	10.6	13.47	8	p>.05 Anlamlı Değil
	11-15 Yıl	8	72.7	1	9.1	2	18.2	11	8.9			
	16-20 Yıl	15	75.0	1	5.0	4	20.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	42	70.0	3	5.0	15	25.0	60	48.9			
	26 ve daha çok	15	78.9	0	0.0	4	21.1	19	15.4			
	Toplam	86	69.9	9	7.3	28	22.8	123	100.0			
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	0	0.0	0	0.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	11	78.6	1	7.1	2	14.3	14	11.4			
	Eğt. Önl.	66	70.2	6	5.3	23	24.5	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	4	66.7	0	0.0	2	33.3	6	4.9			
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	2	50.0	2	50.0	0	0.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	1	50.0	0	0.0	1	50.0	2	1.6			
Toplam	86	69.9	9	7.3	28	22.8	123	100.0				

belirtmişlerdir. 5'lik not sisteminin uygun olmadığı görüşü ise, erkek öğretmenlerin dörtte birden fazlası (%27.3), kadın öğretmenlerin de beşte bire yakını (%19.1) tarafından desteklenmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden kadın öğretmenlerin %8.8'i, erkek öğretmenlerin %5.5'i öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılmasının kısmen uygun olduğu görüşündedir.

Bulgular öğretmenlerin mesleki hizmet sürelerine göre incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır. Mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin beşte dörde yakını (%78.9) 5'lik not sisteminin kullanılmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüş mesleki hizmet süresi 16-20 yıl arasında olan öğretmenler tarafından dörtte üç (%75.0), mesleki hizmet süresi 11-15 yıl arasında olan öğretmenler tarafından da dörtte üçe yakın (%72.7) bir oranla desteklenmektedir. Mesleki hizmet süresi 21-25 yıl arasında olan öğretmenlerin dörtte biri (%25.0) 5'lik not sisteminin kullanılmasını uygun bulmamaktadır. Bu görüşe mesleki hizmet süresi 0-10 yıl olanlar dörtte bire yakın (%23.1), mesleki hizmet süresi 16-20 yıl arasında olan öğretmenler de beşte bir (%20.0) oranında destek sağlamışlardır. Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kısmen uygun olduğu görüşü en fazla mesleki hizmet süresi 0-10 yıl olan öğretmenler tarafından benimsenmektedir (%30.8).

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul ya da öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin uygun olduğu görüşünün en fazla (%100.0) Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler arasında yaygın olduğu görülmektedir. Bu görüşe ikinci sırada Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenler (%78.6), üçüncü sırada ise, Eğitim Önlisans Programı mezunu öğretmenler (%70.2) katılmaktadır. 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) ile Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin dörtte bire yakını (%24.5) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin uygun olmadığını belirtmektedir. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0), Eğitim Enstitüsü ile Eğitim Önlisans mezunu öğretmenlerin az bir kısmı (%7.1, %5.3) 5'lik not sisteminin kullanılmasının kısmen uygun olduğunu belirtmişlerdir.

3.2.28. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde Kullanılan Teknikler

Araştırmaya katılan öğretmenlere, "Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci başarısını değerlendirmede hangi teknikler kullanılmaktadır?" sorusu yöneltilmiş alınan yanıtlar Çizelge 34'de sunulmuştur.

Çizelge 34

Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Başarısını Değerlendirmede Hangi Teknikler Kullanılmaktadır?

		Yazılı Yoklama		Sözlü Yoklama		Çoktan Seçmeli Test		Doğru-Yanlış Testi		Kısa Yanıtlı Test		Eşleştirmeli Test	
		s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	56	87.5	50	78.1	56	87.5	25	39.1	31	48.4	9	14.1
	Beşinci Sınıf	51	86.4	39	66.1	51	86.4	11	18.6	17	28.8	4	6.8
	Toplam	107	87.0	89	72.4	107	87.0	36	29.3	48	39.0	13	10.6
Cinsiyet	Kadın	60	88.2	54	79.4	60	88.2	26	38.2	31	45.6	9	13.2
	Erkek	47	85.5	35	63.6	47	85.5	10	18.9	17	32.1	4	7.5
	Toplam	107	87.0	89	72.4	107	87.0	36	29.3	48	39.0	13	10.6
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	13	100.0	11	90.9	11	90.9	3	27.3	2	18.2	0	0.0
	11-15 Yıl	9	81.8	7	63.6	11	100.0	4	36.4	4	36.4	1	9.1
	16-20 Yıl	19	95.0	13	65.0	13	65.0	0	0.0	3	15.0	0	0.0
	21-25 Yıl	50	83.3	45	75.0	56	93.3	22	36.7	35	58.3	10	16.7
	26 ve daha çok	16	84.2	13	68.4	16	84.2	7	36.8	4	21.1	2	10.5
	Toplam	107	87.0	89	72.4	107	87.0	36	29.3	48	39.0	13	10.6
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	2	100.0	2	100.0	1	50.0	1	50.0	1	50.0	0	0.0
	Eğt. Ens.	13	92.9	8	57.1	9	64.3	1	7.1	3	21.4	1	7.1
	Eğt. Önl.	80	85.1	71	75.5	88	93.6	29	30.9	41	43.6	12	12.8
	Lisans Tam. Prog.	6	100.0	4	66.7	3	50.0	1	16.7	2	33.3	0	0.0
	Eğt.Fk.Sın.Öğr.Pr.	3	75.0	3	75.0	4	100.0	2	50.0	0	0.0	0	0.0
	4 Yıllık Y.okul-Fak.2	100.0	0	0.0	1	50.0	1	50.0	0	0.0	0	0.0	
	Toplam	107	87.0	89	72.4	107	87.0	36	29.3	48	39.0	13	10.6

Çizelgede görüldüğü gibi, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%87.0) öğrenci başarısını değerlendirmede yazılı yoklamaları ve çoktan seçmeli testleri aynı oranda kullanmaktadır. Öğretmenlerin dörtte üçe yakını (%72.4) öğrenci başarısını değerlendirmede sözlü yoklamaları, beşte ikiye yakını (%39.0) kısa yanıtlı testleri, dörtte birinden fazlası (%29.3) doğru yanlış testlerini, %10.6'sı da eşleştirmeli testleri kullanmaktadır. Bu durumda öğretmenlerin öğrenci başarısını değerlendirmede en çok yazılı yoklama ve çoktan seçmeli testleri, en az da eşleştirmeli testleri kullandıkları söylenebilir.

Bulgular okutulan sınıfa göre incelendiğinde, dördüncü sınıf öğretmenlerinin öğrenci başarısını değerlendirmede aynı oranda (%87.5) yazılı yoklama ve çoktan seçmeli testleri kullandıkları görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte dörde yakını (%78.1) sözlü yoklamalarla, yarıya yakını da (%48.4) kısa yanıtlı testlerle öğrenci başarısını değerlendirmektedir. Beşinci sınıf öğretmenleri de yine öğrenci başarısını en çok (%86.4) sözlü yoklama ve çoktan seçmeli testlerle değerlendirmektedir.

Bulgular cinsiyete göre incelendiğinde şunlar söylenebilir: Kadın ve erkek öğretmenler öğrenci başarısını en çok yazılı yoklama ve çoktan seçmeli testlerle (%88.2, %85.5) değerlendirmektedir. Kadın ve erkek öğretmenler öğrenci başarısını değerlendirirken en az (%13.2, %7.5) eşleştirmeli testleri kullanmaktadır.

Bulgulara mesleki hizmet süresi yönünden bakıldığında ise 0-10 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamının öğrenci başarısını değerlendirmede yazılı yoklamaları kullandıkları görülmektedir. 11-15 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamı öğrenci başarısını değerlendirmede çoktan seçmeli testleri kullanmaktadır. Öğrenci başarısını 16-20 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin tamamına yakını yazılı yoklamalarla değerlendirmekte, üçte ikiye yakını da (%65.0) sözlü yoklama ve çoktan seçmeli testleri kullanmaktadır. 21-25 yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenler öğrenci başarısını değerlendirmede en çok (%93.3) çoktan seçmeli testleri kullanmaktadır. 26 ve daha fazla yıl mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerde beşte dörtten fazla bir oranla (%84.2) öğrenci başarısını yazılı yoklama ve çoktan seçmeli testlerle değerlendirmektedir.

Bulgular, öğretmenlerin en son bitirdikleri okul-öğretim programına göre incelendiğinde Öğretmen Okulu (%100.0), Eğitim Enstitüsü (%92.9), Lisans

Tamamlama Programı (%100.0), 4 yıllık Yüksekokul-Fakülte (%100.0) mezunu öğretmenlerin öğrenci başarısını değerlendirmede en çok yazılı yoklamaları kullandıkları görülmektedir. Eğitim Önlisans (%93.6), Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı (%100.0) mezunu öğretmenler ise öğrenci başarısını daha çok çoktan seçmeli testlerle değerlendirmektedir.

3.2.29. Öğrenci Başarısını Değerlendirmek İçin Kullanılan Ölçme Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Durumları

Öğretmenlere, “öğrenci başarısını değerlendirmek için kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş ve alınan yanıtlar Çizelge 35’de gösterilmiştir.

Sözü edilen çizelgede de görülebileceği gibi, dört bağımsız değişkenin tümüne ilişkin bulgulara bir bütün olarak bakıldığında, ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapan öğretmenlerin üçte birden fazla (%34.1) bir oranda, kısmen yapanların ise üçte bir oranında (%33.3) olduğu görülmektedir. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmayan öğretmenler üçte bire yakın (%32.5) bir orandadır.

Bulgular bağımsız değişkenlere göre incelendiğinde bağımsız değişkenler ile bulgular arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Bulgular okutulan sınıfa göre irdelendiğinde, beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte ikiye yakınının (%37.3), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de üçte bire yakınının (%31.3) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı görülmektedir. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını kısmen yapıldığı görüşü beşinci sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%39.0), dördüncü sınıf öğretmenlerinin de dörtte birinden fazlası (%28.1) tarafından desteklenmektedir. Dördüncü sınıf öğretmenlerinin beşte ikisi (%40.6) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmadığını belirtirken, beşinci sınıf öğretmenlerinin %23.7’si bu görüşe katılmıştır.

Bulgulara cinsiyet yönünden bakıldığında şunlar söylenebilir: Araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%36.4), kadın öğretmenlerin ise üçte bire yakını (%32.4) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığını belirtmektedir. Kadın öğretmenlerin üçte birinden fazla bir bölümü (%35.3), erkek öğretmenlerin de üçte bire yakını (%30.9) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik

Çizelge 35

Öğrenci Başarısını Değerlendirilmek İçin Kullandığımız Ölçme Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması Yapılmakta mıdır?

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam		X ²	sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Okutulan Sınıf	Dördüncü Sınıf	20	31.3	18	28.1	26	40.6	64	52.0	4.10	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Beşinci Sınıf	22	37.3	23	39.0	14	23.7	59	48.0			
	Toplam	42	34.1	41	33.3	40	32.5	123	100.0			
Cinsiyet	Kadın	22	32.4	24	35.3	22	32.4	68	55.3	.31	2	p>.05 Anlamlı Değil
	Erkek	20	36.4	17	30.9	18	32.7	55	44.7			
	Toplam	42	34.1	41	33.3	40	32.5	123	100.0			
Meslekteki Hizmet Süresi	0-10 Yıl	0	0.0	6	46.2	7	53.8	13	10.6			
	11-15 Yıl	3	27.3	5	45.5	3	27.3	11	8.9			
	16-20 Yıl	6	30.0	8	40.0	6	30.0	20	16.3			
	21-25 Yıl	24	40.0	17	28.3	19	31.7	60	48.9			
	26 ve daha çok	9	47.4	5	26.3	5	26.3	19	15.4			
Toplam	42	34.1	41	33.3	40	32.5	123	100.0				
En Son Bitirilen Okul-Öğrt. Prg.	Öğr. Okulu	1	50.0	0	0.0	1	50.0	2	1.6			
	Eğt. Ens.	3	21.4	7	50.0	4	28.6	14	11.4			
	Eğt. Önl.	37	39.4	28	29.8	29	30.9	95	77.2			
	Lisans Tam.Prog.	1	16.7	2	33.3	3	50.0	6	4.9			
	Eğt.Fk. Sın.Öğr.Pr.	0	0.0	2	50.0	2	50.0	4	3.3			
	4 Yıllık Y.okul-Fak.	0	0.0	1	50.0	1	50.0	2	1.6			
Toplam	42	34.1	41	33.3	32	32.5	123	100.0				

çalışmasının kısmen yapıldığını belirtmektedir. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılmadığı görüşünü ise kadın ve erkek öğretmenlerin üçte bire yakını (%32.4, %32.7) paylaşmaktadır.

Bulgulara, öğretmenlerin mesleki hizmet süresi yönünden bakıldığında ise şunlar söylenebilir: Mesleki hizmet süresi 26 ve daha çok yıl olan öğretmenlerin yarıya yakını (%47.4), mesleki hizmet süresi 21-25 yıl arasında olan öğretmenlerin beşte ikisi (%40.0) ile mesleki hizmet süresi 16-20 yıl olan öğretmenlerin üçte bire yakın bir bölümü (%30.0) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapıldığı görüşünde birleşmişlerdir. 0-10 yıl ve 11-15 yıl arasında mesleki hizmet süresi olan öğretmenlerin yarıya yakını ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının kısmen yapıldığı görüşünü desteklemişlerdir. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılmadığı görüşü en çok (%53.8) mesleki hizmet süresi 0-10 yıl arası olan öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Öğretmenlerin en son bitirdikleri okul-öğretim programı yönünden bulgulara bakıldığında, ölçme araçlarının geçerlik güvenirlik çalışmasının yapıldığı görüşünü en fazla benimseyenlerin (%50.0) Öğretmen Okulu mezunu öğretmenler olduğu görülmektedir. Bu görüşü ikinci sırada (%39.4'lük bir oranla), Eğitim Önlisans mezunu öğretmenler kabul etmektedir. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının kısmen yapıldığı Eğitim Enstitüsü, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı, 4 Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) tarafından belirtilmektedir. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılmadığı görüşü ise Öğretmen Okulu, Lisans Tamamlama Programı, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı mezunu öğretmenlerin yarısı (%50.0) tarafından desteklenmektedir.

3.3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Geleceğe Yönelik Önerileri

Bu bölümde bilgi toplama aracının üçüncü bölümünde yer alan sorular çerçevesinde, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Programına ilişkin olarak, öğretmenlerin geleceğe yönelik eğilimlerini ortaya koyan bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri doğrultusunda verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular yüzdeliklerine göre yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çizelge 36'daki amaçlarla ilgili bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin tamamına yakınının (%97.5), “amaçlar birbirleri ile tutarlı olmalıdır” görüşüne katıldıkları görülmektedir. “Amaçlar gözlenebilir öğrenci davranışları bakımından ifade edilmelidir” görüşüne yine öğretmenlerin tamamına yakını (%98.4) katılırken, bu görüşe katılmadığını belirten hiçbir öğretmen olmamıştır. Öğretmenlerin %95.9'u amaçların eğitim yoluyla kazandırılabilir bir özelliği belirtmesi gerektiği önerisine katılırken, %1.6'sı bu öneriye katılmamıştır.

Çizelge 36'daki programın içerik ögesi ile ilgili bulgulara bakıldığında, öğretmenlerin %98.4'ünün “içerik öğrencilere yakın çevrelerindeki ortam ile ilgili olayları gözleme ve inceleme olanağı sağlamalıdır” görüşünü benimsediği, %1.6'sının ise bu görüşü benimsemediği görülmektedir. Yine, “içerik öğrencilerde araştırma yapma isteği uyandırmalıdır” önerisi %98.4'lük bir oranla destek görürken, öğretmenlerin sadece %1.6'sı bu öneriyi desteklememiştir. Öğretmenlerin %97.5'i içerik öğrencilerde eleştirel, mantıksal, yaratıcı düşünme becerileri geliştirmelidir düşüncesini paylaşmaktadır. İçeriğin dünyaya açık, nesnel (objektif) bir bakış açısı yansıtması gerektiği görüşü ise öğretmenlerin %99.2'si tarafından kabul görmektedir. Öğretmenlerin %94.3'ü “içerik, kuramsal bilgilerin, günlük yaşamda kullanılmasına olanak vermelidir” görüşünü desteklerken, %2.4'ü bu görüşü desteklememiştir.

Çizelge 36'daki başarılı bir eğitim-öğretim etkinliği için “sınıflardaki öğrenci sayısı 35'i geçmemelidir” önerisine öğretmenlerin %97.6'sı katılmış, %1.6'sı ise katılmamıştır. Öğretmenler, “içeriği öğrencilere aktaracak uygun yöntemler seçilmeli ve öğretim sırasında birden fazla yöntem kullanılmalıdır” görüşüne %96.7 oranında destek verirken, öğretmenlerin %2.4'ü bu görüşe katılmadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, “öğretim, öğrencilerin ilgili ve güdülenmelerini artıracak araç-gereçlerle desteklenmelidir” görüşüne ise %98.4 oranında katılmışlardır. “Öğretmen, programların hazırlanması ve geliştirilmesi sürecine her aşamada doğrudan ve etkin biçimde katılmalıdır” görüşü %93.5 oranında kabul edilirken, öğretmenlerin %4.1'i bu görüşü kabul etmemişlerdir. Öğretmenlerin %99.2 oranıyla tamamına yakını, “öğrenciler ezbercilikten kurtarılmalı, öğrencilere araştırma süreçleri kazandırılmalıdır” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Çizelge 36
Öğretmenlerin Programa İlişkin Geleceğe Yönelik Önerileri

Öneriler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
Sosyal Bilgiler Programında										
Amaçlar:										
1. Birbirleri ile tutarlı olmalıdır.	72	58.5	48	39.0	1	0.8	2	1.6	0	0.0
2. Gözlenebilir öğrenci davranışları bakımından ifade edilmelidir.	62	50.4	59	48.0	2	1.6	0	0.0	0	0.0
3. Eğitim yoluyla kazandırılabilir bir özelliği belirtmelidir.	65	52.8	53	43.1	3	2.4	1	0.8	1	0.8
Sosyal Bilgiler Programında										
İçerik:										
4. Öğrencilere yakın çevrelerindeki ortam ile ilgili olayları gözleme ve inceleme olanağı sağlamalıdır.	78	63.4	43	35.0	0	0.0	1	0.8	1	0.8
5. Öğrencilerde araştırma yapma isteği uyandırılmalıdır.	86	69.9	35	28.5	0	0.0	1	0.8	1	0.8
6. Öğrencilerde eleştirel, mantıksal, yaratıcı düşünme becerileri geliştirmelidir.	79	64.2	41	33.3	2	1.6	0	0.0	1	0.8
7. Dünyaya açık, nesnel (objektif) bir bakış açısı yansıtılmalıdır.	76	61.8	46	37.4	1	0.8	0	0.0	0	0.0
8. Kuramsal bilgilerin, günlük yaşamda kullanılmasına olanak vermelidir.	71	57.7	45	36.6	4	3.3	2	1.6	1	0.8
Başarılı Bir Eğitim-Öğretim Etkinliği İçin:										
9. Sınıflardaki öğrenci sayısı 35'i geçmemelidir.	106	86.2	14	11.4	1	0.8	1	0.8	1	0.8
10. İçeriği öğrencilere aktaracak uygun yöntemler seçilmeli ve öğretim sırasında birden fazla yöntem kullanılmalıdır.	86	69.9	33	26.8	1	0.8	1	0.8	2	1.6

Çizelge 36-devam

Öneriler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%
11.Öğretim, öğrencilerin ilgi ve güdülenmelerini artıracak araç-gereçlerle desteklenmelidir.	94	76.4	27	22.0	1	0.8	0	0.0	1	0.8
12.Öğretmen, programların hazırlanması ve geliştirilmesi sürecine her aşamada doğrudan ve etkin biçimde katılmalıdır.	97	78.9	25	20.3	0	0.0	1	0.8	0	0.0
13.Öğrenciler ezbercilikten kurtarılmalı, öğrencilere araştırma süreçleri kazandırılmalıdır.	97	78.9	25	20.3	0	0.0	1	0.8	0	0.0
Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Programlarına Katılması İçin:										
14.İhtiyaç duyulan alanlarda Bakanlıkça daha sık hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.	63	51.2	51	41.5	2	1.6	1	0.8	1	0.8
15.Özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	69	56.1	50	40.7	2	1.6	1	0.8	1	0.8
16.Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır.	66	53.7	51	41.5	4	3.3	2	1.6	0	0.0
17.İllerde uzmanlardan ve alan öğretmenlerinden oluşan test üretim merkezleri kurulmalı, tüm öğretmenlerin bu merkezlerden yararlanmaları sağlanmalıdır.	78	63.4	42	34.1	1	0.8	2	1.6	0	0.0

Çizelge 36'daki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarına katılması için yapılması gerekenlerle ilgili bulgulara bakıldığında, öğretmenlerin %92.7'sinin "ihtiyaç duyulan alanlarda bakanlıkça daha sık hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir"

görüŖüne katıldığı görölmektedir. Öğretmenlerin %5.7'si ise bu görüŖe katılmamaktadır. “Özendirici ve teŖvik edici yasal düzenlemeler yapılmalıdır” önerisi ise yine öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%96.8) tarafından destek görmektedir.

Çizelge 36'da göröldüğu gibi, “Sosyal Bilgiler Programında başarılı bir değerlendirme için sunulan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır” önerisi öğretmenlerin %95.2'si tarafından benimsenmektedir. Yine öğretmenlerin %97.5'inin “illerde uzmanlardan ve alan öğretmenlerinden oluŖan test üretim merkezleri kurulmalı, tüm öğretmenlerin bu merkezlerden yararlanmaları sağlanmalıdır” görüŖünü paylaŖtıđı görölmektedir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının değerlendirildiği bu araŖtırmanın ortaya koyduğu bulgular; Kahveci'nin (1986), Candan'ın (1990) ve Jay'in (1995) araŖtırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İlköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarındaki Sosyal Bilgiler Programına ilişkin olarak, bu sınıflarda ders okutan öğretmenlerin görüş ve önerilerinin, belirli bağımsız değişkenler açısından saptanmasına çalışıldığı bu araştırmanın bu bölümünde, öğretmenlerden elde edilen bulgular ışığında, sonuçlar ortaya konmuş ve ilgililere katkı sağlayacağı düşünülen kimi öneriler geliştirilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar; “Sosyal Bilgiler Programı ve Uygulanışına İlişkin Sonuçlar” ile “Geleceğe Yönelik Önerilerle İlgili Sonuçlar” olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Programı ve Uygulanışına İlişkin Sonuçlar

• Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (%54.5), Sosyal Bilgiler programını “kısmen yararlı ve uygun bulmaktadır. Uygulanan programı “yararlı ve uygun” bulan öğretmenler ise araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte ikisini (%40.7) oluşturmaktadır. Yararlı ve uygun bulmayanların oranı ise %4.9’dur. Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

• Öğretmenlerin yarısı (%50.4), Sosyal Bilgiler programının amaçlarını, toplumun değer ve ideallerine uygun bulmaktadır. Öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası programın amaçlarını, toplumun değer ve ideallerine (%43.9) “kısmen uygun bulduklarını” belirtmektedir. Programın amaçlarını toplumun değer ve ideallerine uygun bulmayan öğretmenlerin oranı ise %5.7’dir. Böylece, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısının (%50.4) Sosyal Bilgiler programının amaçlarını, toplumun değer ve ideallerine

uygun bulduğu söylenebilir. Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin üçte ikisi (%64.2), Sosyal Bilgiler programının amaçlarının toplumun gereksinimlerini kısmen karşıladığını belirtmektedir. Öğretmenlerin üçte biri ise (%35.8) amaçların toplumun gereksinimlerini karşıladığı görüşündedir. Amaçların, toplumun gereksinimlerini karşılamayacak nitelikte olduğunu belirten öğretmenler bulunmamaktadır.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte ikisi (%41.5) Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının öğrencilerin gereksinimlerini kısmen karşıladığını belirtmektedir. Öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%35.0) amaçların öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı şeklinde görüş bildirmektedir. Amaçların öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığını düşünen öğretmenlerin oranı ise %23.6'dır. Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Öğretmenlerin beşte dördü (%79.7) programın amaçlarının öğrencilerin gelişim özelliklerine “kısmen uygun” olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin beşte biri ise (%20.3) amaçları bu bağlamda uygun bulmaktadır. Programın amaçlarının öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun olmadığı şeklinde görüş belirten öğretmen olmamıştır.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakını (%47.2) programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olduğunu belirtmektedir. Beşte ikisi ise (%41.5) amaçların “kısmen” birbirleriyle tutarlı olduğunu düşünmektedir. Amaçların birbirleriyle tutarlı olmadığını düşünen öğretmenlerin oranı ise %11.4'dür. Görülmektedir ki; öğretmenlerin yarıya yakını (%47.2) programın amaçlarının birbirleriyle tutarlı olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Bulgularla okutulan sınıf değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, bulgularla diğer bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

- Öğretmenlerin yarısı (%50.4) programın amaçlarının “kısmen” gerçekleştirilebilir nitelikte olduğunu belirtmektedir. Amaçların gerçekleştirilebilir nitelikte olduğunu öğretmenlerin yaklaşık üçte biri (%30.1) belirtmektedir. Amaçların “gerçekleştirilemez” olduğu görüşünü ise öğretmenlerin %19.5'i paylaşmaktadır. Dolayısıyla, öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının (%69.9), programın amaçlarını

gerçekleştirilebilir nitelikte görmedikleri söylenebilir. Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakını (%48.8) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde “kısmen” kendinden beklenen işlevi yerine getirdiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%34.1) programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi yeterince yerine getirdiğini, %17.1’i ise yerine getirmediğini belirtmektedir. Bu durumda, öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının (%65.9), programın Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendinden beklenen işlevi yeterince yerine getirmediği görüşünde oldukları görülmektedir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%43.9) programda yer alan içeriğin “kısmen” öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte bulmaktadır. Öğretmenlerin üçte birinden biraz fazlası (%34.1) programın içeriğinin, öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte olduğu, beşte birden fazlası da (%22.0) kazandıramadığı görüşünü paylaşmaktadır. Böylece öğretmenlerin üçte ikisine yakınının (%65.9), içeriğin öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte görmedikleri anlaşılmaktadır. Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Öğretmenlerin yaklaşık beşte ikisi (%39.8) içerikte yer alan tüm konuları önemli görmemektedir. Öğretmenlerin üçte birinden biraz fazlası (%34.1) “kısmen” içerikte yer alan konuları önemli bulmaktadır. Öğretmenlerin dörtte biri (%25.2) ise içerikte yer alan konuların önemli olduğunu belirtmektedir. Görülmektedir ki, öğretmenlerin dörtte üçe yakını (%73.9), içerikte yer alan tüm konuları yeterince önemli görmemektedir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir.

- Programın içeriğin “kısmen” geçerli ve güvenilir bilgilerden oluşup oluşmadığını belirten öğretmenler ile geçerli ve güvenilir bilgilerden oluşmadığını belirten öğretmenler (%40.7) aynı orandadır. İçeriğin geçerli ve güvenilir bilgilerden oluşmadığı görüşünde olan öğretmenlerin oranı ise %18.7’dir. Dolayısı ile, öğretmenlerin yarıdan fazlası (%59.4) içerikte yer alan bilgileri yeterli ölçüde geçerli ve güvenilir bulmamaktadır. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin beşte üçe yakın bir bölümü (%59.3) içeriğin “kısmen” öğrencilerin ilgisini çektiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin dörtte bire yakını (%24.4) içeriğin öğrencilerin ilgisini çekmediği görüşünde iken, %16.3'lük bir bölümü de öğrencilerin ilgisini çektiği görüşündedir. Bu durumda öğretmenlerin beşte dördünden fazlasının (%83.7) programın içeriğinin öğrencilerin ilgisini yeterince çekmediği görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%54.5) içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini “kısmen” karşıladığı görüşünü benimsemektedir. İçeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşılamadığını öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%28.5) belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte bire yakını ise (%17.1) içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini karşıladığı görüşündedir. Görülmektedir ki, öğretmenlerin beşte dördünden fazlası (%83.0), içeriğin öğrencilerin gereksinimlerini yeterince karşılamadığı görüşüne sahiptir. Bulgular ile cinsiyet etmeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, diğer bağımsız değişkenlerle bulgular arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin yarıya yakını (%45.5) içeriğin basitten karmaşığa doğru bir sıra izlediği görüşündedir. Öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%29.3) içeriğin basitten karmaşığa doğru bir sıra izlemediğini belirtmektedir. Öğretmenlerin dörtte biri (%25.2) ise, içeriğin kısmen basitten karmaşığa bir sıra izlediğini belirtmektedir. Bulgularla bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Öğretmenlerin yarısı (%50.4) içerikte yer alan bilgilerin yakından uzağa doğru bir sıra izlediği görüşünü paylaşmaktadır. İçeriğin yakından uzağa doğru sıra izlemediğini belirten öğretmenler dörtte birden biraz fazla (%25.2) bir oranı oluşturmaktadır. Öğretmenlerin dörtte bire yakını ise (%24.4) içeriğin “kısmen” yakından uzağa doğru bir sıra izlediğini belirtmektedir. Böylece, öğretmenlerin yarısının (%50.4) içeriğin yakından uzağa doğru bir sıra izlediği görüşünde oldukları söylenebilir. Bulgular ile okutulan sınıf değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, bulgular ile diğer bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%53.7), içeriğin “kısmen” yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıdığı görüşündedir. Öğretmenlerin dörtte birden fazlası da (%26.8) içeriğin yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanımadığını belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte bire yakını ise (%19.5) içeriğin yaşamla bağlantı kurmaya olanak

tanıdığını belirtmektedir. Dolayısı ile, öğretmenlerin beşte dördü (%80.5) içeriğin yaşama bağlantı kurmaya olanak tanıma durumunu yeterli bulmamaktadır. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

- Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%52.0) içeriğin “kısmen” anlamlı olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin dörtte birinden fazlası (%26.8) içeriğin öğrenciler için anlamlı olduğu, %21.1’i de anlamlı olmadığı görüşünü paylaşmaktadır. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%56.9) haftalık ders saati süresinin içeriğin kazandırılmasında yeterli olmadığı görüşündedir. Öğretmenlerin üçte bire yakını ise (%30.1) sürenin içeriğin kazandırılmasında yeterli olduğunu belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %13’ü de süreyi “kısmen” içeriğin kazandırılmasında yeterli bulmaktadır. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte ikiye yakını (%38.2) derste öğrencilerin derste katılımını sağlayacak etkinliklerin “kısmen” olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Öğretmenlerin üçte biri (%33.3) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olmadığını belirtmektedir. Öğretmenlerin dörtte birinden biraz fazlası (%28.5) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinliklerin olduğu görüşünü benimsemektedir. Bu durumda, öğretmenlerin dörtte üçe yakınının (%71.5) öğrencilerin derse katılımını sağlayacak yeterince etkinlik olmadığı görüşüne sahip oldukları söylenebilir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

- Öğretmenlerin dörtte üçe yakını (%71.5) süreyi gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yetersiz bulmaktadır. Öğretmenlerin beşte bire yakını (%17.6) süreyi gezi-gözlem ve inceleme yapmak için “kısmen” yeterli bulmaktadır. Sürenin gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli olduğu görüşüne ise öğretmenlerin %10.6’sı katılmaktadır. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir.

- Öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%44.3) öğrencilerin derse karşı olan tutumlarının “kısmen” olumlu olduğu görüşünü benimsemektedir. Öğretmenlerin üçte

bire yakın bir bölümü (%31.1) öğrencilerin tutumlarının olumlu olduğunu belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin dörtte bire yakını ise (%24.6) öğrencilerin derse karşı tutumlarının olumsuz olduğu görüşündedir. Bu durumda, öğretmenlerin üçte ikiden fazla bir bölümünün (%68.9) öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarını yeterince olumlu görmedikleri söylenebilir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programını uygularken, en fazla küme çalışması yöntemini (%91.9) kullandıkları, ikinci sırada da soru-yanıt (%73.2) yöntemini tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

- Öğretmenlerin yarıya yakını (%48.8) öğretim yaptıkları sınıflardaki ortalama öğrenci sayısının 46-55 arasında olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin beşte biri ise (%41.5) öğrenci sayısının 36-45 arasında olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %7.3'ü öğretim yaptıkları sınıflardaki öğrenci sayısının 56-65 arasında, %1.6'sı 21-35 arasında, 0.8'i de 1-20 arasında olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerden hiçbiri öğrenci sayısının 66 ve daha yukarısı olduğunu belirtmemiştir. Bu durumda, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%90.3) öğrenci sayısı 36-55 arası olan sınıflarda öğretim yaptığı söylenebilir.

- Öğretmenlerin beşte ikisinden fazlası (%43.1) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamakta yeterli görmemektedir. Öğretmenlerin beşte ikiye yakını (%37.4) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamada “kısmen” yeterli bulmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte bire yakını (%19.5) ders araç-gereçlerinin yeterli olduğunu belirtmektedir. Böylece, öğretmenlerin beşte dördünün (%80.5) ders araç-gereçlerini gereksinimi karşılamada yetersiz gördükleri söylenebilir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin genel olarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde en çok (%95.1) görsel araçlardan “harita, atlas ve küreyi” kullandıkları görülmektedir.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin beşte dördünden fazlası (%84.6) ünite sonunda izleme testleri uygulamaktadır. Öğretmenlerin %13.0'ü bazen izleme testi uyguladığını, %2.4'ü ise uygulamadığını belirtmektedir. Görülmektedir ki, öğretmenlerin beşte dördünden fazlası (%84.6) ünite sonlarında izleme testi uygulamaktadır. Bağımsız değişkenlerle bulgular arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin üçte ikisinden fazlası (%69.9) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılmasını uygun bulmaktadır. Öğretmenlerin beşte birinden fazlası (%22.8) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılmasını uygun bulmamaktadır. Öğretmenlerin %7.3'ü ise 5'lik not sistemini “kısmen uygun” bulmaktadır. Böylece öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının (%69.9) öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sistemini uygun bulduğu söylenebilir. Bağımsız değişkenlerle bulgular arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%87.0) öğrenci başarısını değerlendirmede yazılı yoklamaları ve çoktan seçmeli testleri aynı oranda kullanmaktadır. Öğretmenlerin dörtte üçe yakını (%72.4) öğrenci başarısını değerlendirmede sözlü yoklamaları, beşte ikiye yakını (%39.0) kısa yanıtli testleri, dörtte birinden fazlası (%29.3) doğru-yanlış testlerini, %10.6'sı da eşleştirmeli testleri kullanmaktadır. Bu durumda öğretmenlerin öğrenci başarısını değerlendirmede en çok yazılı yoklama ve çoktan seçmeli testleri, en az da eşleştirmeli testleri kullandıkları söylenebilir.

- Öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%34.1) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktadır. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını kısmen yapan öğretmenlerin oranı ise %33.3'tür. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmayan öğretmenler de üçte bire yakın (%32.5) bir orandadır. Bu durumda öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisinin (%65.8) ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yeterince yapmadıkları söylenebilir. Bulgular ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

4.1.2. Geleceğe Yönelik Önerilerle İlgili Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını (%97.5), “amaçlar birbirleri ile tutarlı olmalıdır” görüşüne katılmaktadır.

- “Amaçlar gözlenebilir öğrenci davranışları bakımından ifade edilmelidir” görüşünde öğretmenlerin tamamına yakını (%98.4) birleşmişlerdir.

- Öğretmenlerin %95.9'u “amaçların eğitim yoluyla kazandırılabilir bir özelliği belirtmesi” gerektiği önerisine katılmaktadır.

- Öğretmenlerin tamamına yakını (%98.4), “içerik öğrenilere yakın çevrelerindeki ortam ile ilgili olayları gözleme ve inceleme olanağı sağlamalıdır” görüşünü benimsemektedir.
- “İçerik öğrencilerde araştırma yapma isteği uyandırılmalıdır” görüşü öğretmenler tarafından %98.4'lük bir oranla destek görmektedir.
- Öğretmenlerin tamamına yakını (%97.5) “içerik öğrencilerde eleştirel, mantıksal, yaratıcı düşünme becerileri geliştirmelidir” düşüncesini paylaşmaktadır.
- “İçeriğin dünyaya açık, nesnel (objektif) bir bakış açısı yansıtması gerektiği” görüşü öğretmenlerin tamamına yakını (%99.2) tarafından kabul görmektedir.
- Öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu (%94.3), “içerik, kuramsal bilgilerin, günlük yaşamda kullanılmasına olanak vermelidir” görüşünü desteklemektedir.
- Başarılı bir eğitim-öğretim etkinliği için sunulan “sınıflardaki öğrenci sayısı 35'i geçmemelidir” önerisine öğretmenlerin %97.6'sı katılmıştır.
- Öğretmenler, “içeriği öğrencilere aktaracak uygun yöntemler seçilmeli ve öğretim sırasında birden fazla yöntem kullanılmalıdır” görüşüne %96.7 oranında destek vermişlerdir.
- Öğretmenlerin tamamına yakını (%98.4), “öğretim, öğrencilerin ilgi ve güdülenmelerini artıracak araç-gereçlerle desteklenmelidir” görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir.
- Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%93.5), “öğretmen, programların hazırlanması ve geliştirilmesi sürecine her aşamada doğrudan ve etkin biçimde katılmalıdır” görüşünü kabul etmektedir.
- Öğretmenlerin %99.2 oranıyla tamamına yakını “öğrenciler ezbercilikten kurtarılmalı, öğrencilere araştırma süreçleri kazandırılmalıdır” şeklinde görüş belirtmişlerdir.
- Öğretmenlerin %92.7'si “ihtiyaç duyulan alanlarda bakanlıkça daha sık hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir” görüşüne katılmışlardır.

- “Özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemeler yapılmalıdır” önerisi öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%96.8) tarafından destek görmektedir.

- Sosyal Bilgiler programında başarılı bir değerlendirme için sunulan “ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır” önerisi öğretmenlerin %95.2’si tarafından benimsenmektedir.

- Öğretmenlerin tamamına yakını (%97.5), “illerde, uzmanlardan ve alan öğretmenlerinden oluşan test üretim merkezleri kurulmalı, tüm öğretmenlerin bu merkezlerden yararlanmaları sağlanmalıdır” görüşünü paylaşmaktadır.

Araştırmada elde edilen öğretmen görüşlerine dayalı olarak, ilköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarında uygulanan Sosyal Bilgiler Programının programın öğeleri olan amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme açısından yeterli ölçüde etkili olmadığı söylenebilir.

4.2. Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak, varolan durumun daha iyi hale getirilmesiyle amacıyla geliştirilen öneriler şunlardır:

- Araştırmaya katılan öğretmenler tarafından genelde kısmen yararlı ve uygun bulunan dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programı, program geliştirme ekibi tarafından, tüm boyutları yönünden sürekli geliştirilmeli ve bu çalışmaların sürekliliği sağlanmalıdır.

- Programın amaçları gözlenebilir öğrenci davranışları bakımından ifade edilmeli, gerçekleştirilebilir ve eğitim yoluyla kazandırılabilir bir özelliği belirtmelidir.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu tarafından içerikte yer alan tüm konuların önemli olmadığı, öğrencilerin ilgisini çekmediği belirtilmektedir. Bu durumda içerik yeniden gözden geçirilmeli, sıkıcı ve ayrıntılı bilgiler içerikten çıkarılarak, içerikteki kuramsal bilgilerin günlük yaşamda kullanılmasına olanak verecek düzenlemeler yapılmalıdır. İçerik öğrencilere sadece bilgi aktarmamalı; öğrencilerde araştırma yapma isteği uyandırmalı, öğrencilerde eleştirel, mantıksal, yaratıcı düşünme becerileri geliştirmelidir. Ayrıca programın içeriği, dünyaya açık nesnel bir bakış açısı yansıtmalıdır. Programın içeriğinde yer alan bilgilerin geçerlik ve güvenilirliği de gözden geçirilmelidir.

- Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine ayrılan haftalık ders saati süresi artırılmalıdır. Haftalık ders saati süresi artırılarak dersin kapsamında gezi-gözlem ve inceleme etkinliklerine yer verilmelidir.

- Başarılı bir eğitim-öğretim etkinliği için sınıflardaki öğrenci sayısının 35'i geçmemesine dikkat edilmelidir. Böylece bireyi merkeze alan, bireyin ilgi, istek ve gereksinimlerine göre öğretim ortamları sağlanmalı, bireysel öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak, içeriği öğrencilere aktaracak uygun yöntemler seçilmeli ve öğretim sırasında birden fazla yöntem kullanılmalıdır. Dersin işlenişi sırasında öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinlikler düzenlenerek, öğrencilerin ilgi ve güdülenme düzeyleri artırılmalıdır. Sosyal Bilgiler dersinde öğretimin bireyselleştirilmesine özen göstererek öğrenciler ezbercilikten kurtarılmalı, öğrencilere bilimsel araştırma süreçleri kazandırılmalıdır. Bu durumda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutuma sahip olma olasılığı da yükselecektir.

- Okullardaki Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili araç-gereçler, gereksinimi karşılayacak nitelik ve niceliğe getirilmelidir.

- Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin öğrenci başarısını daha çok yazılı yoklama ve çoktan seçmeli sorularla değerlendirdikleri, ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yeterince yapmadıkları görülmektedir. Öğretmenlere yönelik bu alanlarla ilgili ve ihtiyaç duyulan başka alanlarda Bakanlıkça daha sık hizmet içi eğitim programları düzenlenmeli, ayrıca özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- İllerde uzmanlardan ve alan öğretmenlerinden oluşan, test üretim merkezleri kurulmalı, tüm öğretmenlerin bu merkezlerden yararlanmaları sağlanmalıdır.

- Bu araştırmada öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Programı değerlendirilmiştir. Sosyal Bilgiler programının amaçlarına paralel olarak çocuğun iyi vatandaş olmasını, toplumsallaşmasını sağlayan Hayat Bilgisi Programının değerlendirilmesinde de büyük yarar bulunmaktadır.

EKLER

EK		<u>Sayfa</u>
1.	Bilgi Toplamada Kullanılan Anket Örneği	129
2.	Okullarda Anket Uygulamasına İzin Verilmesini İsteyen Yazı Örneği	137
3.	Okullarda Anket Uygulamasına İzin Verildiğini Gösteren Onay Örneği	138

EK 1

**İLKÖĞRETİM KURUMLARINDA UYGULANAN SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMINI DEĞERLENDİRME ANKETİ**

Sayın Öğretmen,

Size sunulan bu anket, “İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programı”na ilişkin görüş ve önerilerinizi belirlemeyi amaçlayan bilimsel bir araştırma için düzenlenmiştir. Uygulamanın doğrudan içinde bulunan kişiler olarak sizlerin görüş ve önerileri bu araştırmanın sonuçları bakımından büyük değer taşımaktadır.

Üç bölümden oluşan bu anket formunun birinci bölümünde kişisel bilgilere, ikinci bölümünde Sosyal Bilgiler Programının varolan durumuna ilişkin sorulara, üçüncü bölümde ise önerilerinize yer verilmiştir.

Sizlerden istenen, ankette yer alan soruları dikkatle okuyup, size en uygun gelen yanıtı belirlemenizdir. Yanıtlarınızın yanlış olması söz konusu olmayıp, önemli olan sizin kendi görüşünüzdür.

Bu araştırmada elde edilecek bulguların geçerliliği, sizlerin anketi yanıtlamadaki içtenliğinize bağlıdır. Anketin üzerine adınızı yazıp yazmamak sizin tercihinize bırakılmıştır. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bu araştırmada kullanılacaktır. **Lütfen anket maddelerinden hiçbirini yanıtı bırakmayınız.**

Araştırmanın gerçekleşmesine katkıda bulunacağınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Adres:

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Eskişehir

Arş. Gr. Handan ANIL

EK 1 - devam

I. BÖLÜM

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıdaki sorularla ilgili seçeneklerden durumunuza uygun olanı (X) işareti ile belirtiniz. Her soru için yalnızca bir seçenek işaretlenecektir.

1. Okutmakta olduğunuz sınıf:

() a. Dördüncü Sınıf

() b. Beşinci Sınıf

2. Cinsiyetiniz:

() a. Kadın

() b. Erkek

3. Öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreniz:

() a. 0 - 5 yıl

() b. 6-10 yıl

() c. 11-15 yıl

() d. 16-20 yıl

() e. 21-25 yıl

() f. 26 ve daha yukarı

4. En son bitirdiğiniz okul / öğretim programı:

() a. Öğretmen Okulu

() b. Eğitim Enstitüsü

() c. Eğitim Önlisans / İki Yıllık Eğitim Yüksekokulu

() d. Lisans Tamamlama Programı

() e. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı

() f. Dört Yıllık Yüksekokul-Fakülte

() g. Başka (belirtiniz):

EK 1 - devam

II. BÖLÜM

B. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ VAROLAN DURUMUNA YÖNELİK SORULAR

Aşağıdaki sorularla ilgili seçeneklerden görüşünüze uygun olanı (X) işareti ile belirtiniz. Her soru için yalnızca bir seçenek işaretlenecektir.

1. Sosyal Bilgiler programını **genelde yararlı ve uygun** buluyor musunuz?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
2. Sosyal Bilgiler programının amaçları, toplumun değerleri ve ideallerine uygun mudur?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
3. Sosyal Bilgiler programının amaçları, toplumun gereksinmelerini karşılayacak nitelikte midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
4. Sosyal Bilgiler programının amaçları, öğrencilerin gereksinmelerini karşılamada yeterli midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
5. Sosyal Bilgiler programının amaçları, öğrencilerin buldukları dönemdeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
6. Sosyal Bilgiler programının amaçları, birbirleriyle tutarlı mıdır?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
7. Sosyal Bilgiler programının amaçları, gerçekleştirilebilir nitelikte midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır

EK 1 - devam

8. Sosyal Bilgiler programı, Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kendisinden beklenen işlevi yerine getirmekte midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
9. Sosyal Bilgiler programında yer alan içerik (konular), öğrencilere amaçları kazandırabilecek nitelikte midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
10. Sosyal Bilgiler programında içerikte yer alan tüm konular önemli midir?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
11. Programın içeriği geçerli, güvenilir bilgilerden oluşuyor mu?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
12. İçerik, genel olarak öğrencilerin ilgisini çekiyor mu?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
13. İçerik, öğrencilerin gereksinimlerini karşılıyor mu?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
14. İçerikte yer alan bilgilerin sunuluşu, basitten karmaşığa doğru bir sıra izliyor mu?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
15. İçerikte yer alan bilgilerin sunuluşu, yakından uzağa doğru bir sıra izliyor mu?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
16. Sosyal Bilgiler programında yer alan içerik, yaşamla bağlantı kurmaya olanak tanıyor mu?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır
17. İçerik öğrenciler için anlamlı mıdır?
 a. Evet b. Kısmen c. Hayır

EK 1 - devam

18. Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine ayrılan haftalık ders saati süresi, programda yer alan içeriğin öğrencilere kazandırılmasında yeterli midir?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

19. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin derse katılımını sağlayacak etkinlikler var mı?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

20. Sosyal Bilgiler öğretimine ayrılan süre gezi-gözlem ve inceleme yapmak için yeterli midir?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

21. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine olan tutumları genel olarak **olumlu mudur?**

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

22. Sosyal Bilgiler programını uygularken hangi öğretim yöntemlerini kullanıyorsunuz?

() a. Düzanlatım yöntemi	() f. Proje yöntemi
() b. Soru-yanıt yöntemi	() g. Küme çalışmaları
() c. Tartışma yöntemi	() h. Bireysel çalışmalar
() d. Problem çözme yöntemi	() i. Başka (belirtiniz):.
() e. Gösteri yöntemi	

23. Halen öğretim yaptığımız sınıflarda ortalama öğrenci sayısı kaçtır?

() a. 1-20	() d. 46-55
() b. 21-35	() e. 56-65
() c. 36-45	() f. 66 ve daha yukarısı

24. Okulunuzdaki ders araç-gereçleri Sosyal Bilgiler dersi için, gereksinimi karşılamakta yeterli midir?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

EK 1 - devam

25. Sosyal Bilgiler öğretiminde aşağıda belirtilen araç-gereç türlerinden hangilerini kullanıyorsunuz?

- () a. Ders kitabı, öğretmen kitabı
 () b. Yazı tahtası, pazen tahta, bülten tahtası
 () c. Zaman ve tarih şeridi
 () d. Resim, grafik, kroki, plan
 () e. Harita, atlas, küre
 () f. Slayt, levha, film şeridi, tepegöz
 () g. Radyo, teyp, plak
 () h. Hareketli filmler, TV, video, bilgisayar
 () i. Başka (belirtiniz):.....

26. Sosyal Bilgiler dersini işlerken, öğrencilere, her ünitenin sonunda, ünite kazandırılmak istenen bütün davranışları yoklayan izleme testleri uyguluyormusunuz?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

27. Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde 5'lik not sisteminin kullanılması uygun mudur?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

28. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci başarısını değerlendirmede aşağıdaki tekniklerden hangileri kullanılmaktadır?

- () a. Yazılı yoklama () e. Kısa yanıtli test
 () b. Sözlü yoklama () f. Eşleştirmeli test
 () c. Çoktanseçmeli test () g. Başka (belirtiniz):
 () d. Doğru-yanlış testi

29. Öğrenci başarısını değerlendirmek için kullandığımız ölçme araçlarının **geçerlik ve güvenirlik** çalışması yapılmakta mıdır?

- () a. Evet () b. Kısmen () c. Hayır

EK 1 - devam

III. BÖLÜM**C. GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER**

Aşağıda belirtilen görüşlere ne derece katıldığınızı belirtmek için ilgili yerlere (X) işareti koyunuz. Her madde için yalnızca bir seçenek işaretlenecektir. **Lütfen yanıtız madde bırakmayınız.**

Kesinlikle	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle
Katılıyorum				Katılmıyorum

Sosyal Bilgiler Programında Amaçlar:

1. Birbirleri ile tutarlı olmalıdır.
2. Gözlenebilir öğrenci davranışları bakımından ifade edilmelidir.
3. Eğitim yoluyla kazandırılabilir bir özelliği belirtmelidir

Sosyal Bilgiler Programında İçerik:

4. Öğrencilere yakın çevrelerindeki ortam ile olayları gözleme ve inceleme olanağı sağlamalıdır.
5. Öğrencilerde araştırma yapma isteği uyandırmalıdır.
6. Öğrencilerde eleştirel, mantıksal, yaratıcı düşünme becerileri geliştirmelidir.
7. Dünyaya açık, nesnel (objektif) bir bakış açısı yansıtmalıdır.
8. Kuramsal bilgilerin, günlük yaşamda kullanılmasına olanak vermelidir.

Başarılı Bir Eğitim-Öğretim Etkinliği İçin:

9. Sınıflardaki öğrenci sayısı 35'i geçmemelidir.
10. İçeriği öğrencilere aktaracak uygun yöntemler seçilmeli ve öğretim sırasında birden fazla yöntem kullanılmalıdır.
11. Öğretim, öğrencilerin ilgi ve güdülenmelerini artıracak araç-gereçlerle desteklenmelidir.
12. Öğretmen, programların hazırlanması ve geliştirilmesi sürecine her aşamada doğrudan ve etkin biçimde katılmalıdır.
13. Öğrenciler ezbercilikten kurtarılmalı, öğrencilere araştırma süreçleri kazandırılmalıdır.

EK 1 - devam

Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
---------------------------	-------------	------------	--------------	----------------------------

Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim**Programlarına Katılması İçin:**

14. İhtiyaç duyulan alanlarda Bakanlıkça daha sık hizmet-içi eğitim programları düzenlenmelidir.
15. Özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Sosyal Bilgiler Programında Başarılı Bir Değerlendirme İçin:

16. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmalıdır.
17. İllerde uzmanlardan ve alan öğretmenlerinden oluşan, test üretim merkezleri kurulmalı, tüm öğretmenlerin bu merkezden yararlanmaları sağlanmalıdır.

Araştırmaya katkı getirecek başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen aşağıya yazınız

EK 2

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Tarih: 03 Mart 1997

İlgili Makama,

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans Programı tez öğrencilerinden *Handan ANIL (01120101)* Doç.Dr.Ersan SÖZER'in danışmanlığında "*İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi*" adlı bir tez hazırlamaktadır. Teziyle ilgili yapacağı araştırmalarda kendisine yardımcı olunmasını bilgilerinize rica ederim.

Yrd.Doç.Dr.S.Ünal ŞAKAR
ENSTİTÜ MÜDÜR YARDIMCISI

EK 3

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

17 MART 1997

SAYI: B.08.4.MEM.4.26.00.02.000/

.../.../1997

KONU: Anket Uygulaması

9018

VALİLİK MAKAMINA

İlimiz Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünden alınan ekli yazıda; Eğitim bilimleri Yüksek Lisans programı tez öğrencilerinden Handan ANIL'ın Doç.Dr.Ersan SÖZER'in danışmanlığında "İlköğretim Kurumlarında Uygulanan sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi" adlı bir tez hazırladığı ve teziyle ilgili İlimiz İlköğretim okullarında ve aşağıda yazılı ilkokullarda anket uygulaması için izin istenilmektedir.

Eğitim bilimleri Yüksek Lisans programı öğrencilerinden handan ANIL'ın Doç.Dr.Ersan SÖZER'in danışmanlığında İlimiz merkez (28) ilköğretim okullarında ve aşağıda yazılı ilkokullarda anket uygulaması yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmekte olup, Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Budak KIRZIOĞLU
Milli Eğitim Müdürü

OLUR.

17/03/1997

Hüseyin EKER

Vali a.

Vali Yardımcısı

ANKET UYGULAMASI YAPILACAK İLKOKULLAR :

Yunus Emre İlkokulu
Fatih Sultan İlkokulu
Murat Atılğan İlkokulu
28 İlköğretim Okulu

KAYNAKÇA

- Alkan, Cevat. **Eğitim Ortamları**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakóltesi, 1991.
(Sözer, 1998, s. 110'daki alıntı.)
- _____. **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: 1984a.
- _____. "Sosyal Bilimlerin Öğretiminde Yenileşme Eğilimleri," **Eğitim ve Bilim**. 9, 49: 3-9, Mayıs 1984b.
- _____. **Özel Öğretim Yöntemleri: Disiplinlerin Öğretim Teknolojileri**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi, 1998.
- Binbaşıoğlu, Cavit. **Özel Öğretim Yöntemleri**. Dördüncü basım. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 1981.
- Bilen, Mürüvvet. **Plandan Uygulamaya Öğretim**. Üçüncü baskı. Ankara: TAKAV Yayıncılık, 1993.
- Blyth, Alan. **Development, Experience and Curriculum in Primary Education**. London: St. Merton's Press, 1984.
- Büyükkaragöz, Savaş. **Program Geliştirme "Kaynak Metinler"**. Genişletilmiş ikinci baskı. Konya: 1997.
- Can, Gürhan, Şefik Yaşar ve Ersan Sözer. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir: Açıköğretim Fakóltesi Yayınları No: 581, 1998.
- Candan, Ragıp. "İlkokul Beşinci Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Demirel, Özcan. **Genel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: USEM Yayınları 11, 1993.

_____. **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: USEM Yayınları-13, 1997.

Demirtaş, Abdullah ve James L. Barth. **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi: Öğrenci Kılavuzu**. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, 1997.

Doğan, İsmail. "Bilim Politikası ve Sosyal Bilimler," **Eğitim ve Bilim**. 10:57: 38-42, Eylül 1985.

Erden, Münire. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.?

_____. **Eğitimde Program Değerlendirme**. Birinci baskı. Ankara: Pegem Yayın No: 6, 1993.

Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Meteksan Yayınları No: 91, 1994.

Gültekin, Mehmet. "Temel Eğitim İkinci Kademe İçin Alternatif Program Modelleri." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

Hızal, Alişan. "Eğitim Teknolojisi." Yayınlanmamış Ders Notları. Eskişehir: 1993.

Jay, Jordan H.. "The Social Studies Curriculum in Missouri Secondary Schools: 1995," **Dissertation Abstracts International**. 57, 9: 3798, March 1997.

Kahveci, Ahmet. "Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986.

- Kaltsounis, Theodore. **Teaching Social Studies in the Elementary School "The Basics for Citizenship"**. Second edition. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1987.
- Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri**. Ankara: 1995.
- Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. Sekizinci basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, :1998.
- _____. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. Sekizinci basım. Ankara: 1995.
- Kısakürek, Mehmet Ali. **Sosyal Bilimlerde Lisans Program Modelleri ve Programların Disipliner Analizi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 100, 1981.
- _____. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 97, 1989.
- Linnell, Rosemary. **Approaching Classroom Drama-Teaching Matters**. London: Edward Arnold Publishers Lt., 1982.
- Lucio, H. William. **Reading in American Education**. Chicago, Atlanta, Dallas, Palo Alto, Fairtwon N.Y., Scott, Foresman and Co, 1963. (Bilen, 1993, s. 25'deki alıntı.)
- Michaelis, U.J.. **Social Studies for Children: A Guide to Basic Instruction**. Nerw Jersey: Prentice Hall, 1988. (Erden,?, s. 7'deki alıntı.)
- M.E.B. **Haftalık Ders Programları**. Ankara: 1987. (Gültekin, 1997, s. 43'deki alıntı.)
- _____. **İlköğretim Okulu Programı**. Ankara: MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü, 1995.

_____. "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı," **Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi**. 2487, Nisan 1998.

Naylor, T.D. ve R. Diem. **Elementary and Middle School Social Studies**. New York: Random House, 1987. (Erden,?, s. 7'deki alıntı.)

Nelson, R.M.. **Children and Social Studies: Creative Teaching The Elementary Classroom**. U.S.A.:Harcourt Brace Jovanovich,Publishers, 1987. (Erden,?, s. 7'deki alıntı.)

Oğuzkan, Ferhan. **Orta Dereceli Okullarda Öğretim (Amaç, İlke, Yöntem ve Teknikler)**. İkinci basım. Ankara: Gül Yayınevi, 1989.

Özdamar, Kâzım. **Hazır Yazılımlar II**. Eskişehir: 1996.

Özer, Bekir. "Uzaktan Eğitim Sisteminin Evrensel Yapısı," **Evrensel Yapısı ve Çeşitli Uygulamaları ile Uzaktan Eğitim**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1994.

Özguven, İ. Ethem. **Psikolojik Testler**. Ankara: Psikolojik Danışma, Rehberlik ve Eğitim Merkezi, 1994.

Özoğlu, Süleyman Çetin. **Liselerde Sosyal Bilimler Öğretimi: Çeşitli Değişkenlere Göre Liselerde Sosyal Bilimler Öğretimi Sorunları Araştırması**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 38, 1974.

Paykoç, Fersun. **Tarih Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Tarih Lisans Tamamlama Programı, 1991.

Polat, Kemal. "Ortaokul Milli Tarih Programının Değerlendirilmesi," **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

Savage, Tom ve David G. Armstrong. **Effective Teaching in Elementary Social Studies**. New York: Macmillian Publishing Company, 1987.

Selvi, Kıymet. "Fen Lisesi Fen ve Matematik Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

Sönmez, Veysel. **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Genişletilmiş dördüncü baskı. Ankara: Adım Yayıncılık, 1993.

_____. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem Yayınları, 1994.

_____. **Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: Pegem Yayınları, 1996.

Sözer, Ersan. "Ortaöğretimde Ders Geçme ve Kredi Düzeni Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Bir Araştırma. Eskişehir: 1993.

_____. **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1034, 1998.

TED. **Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları**. Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1987.

Tekin, Halil. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Yedinci baskı. Ankara: Yargı Yayınları, 1993.

Tonta Yaşar ve Mustafa İlhan. "Sosyal Bilimlerde Türkiye'nin Dünya'daki Yeri," **Türk Psikoloji Dergisi**. 12, 40: 67-74, 1997.

Turgut, Fuat. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**. Dokuzuncu baskı. Ankara: 1992.

Uysal, Şefik. **Sosyal Bilimler Öğretimi: Üniversite Lisans Seviyesine İlişkin Sorunları.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 37, 1974.

Varış, Fatma. "Eğitimde Program Araştırmaları," **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.** 2, 1-4: 23-32, 1969.

_____. "Program Geliştirmede Metodolojik Sorunlar," **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.** 18, 1-2: 67-78, 1985.

_____. **Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"**. Altıncı baskı. Ankara: Alkım Kitapçılık, Yayıncılık, 1996.

Yaşar, Şefik. **Öğrencilerin Bilgisayara İlişkin Genel Tutumları "Ortaokul Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma."** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 638, 1992.